

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS
MOKSLŲ INSTITUTAS

POLITIKOS IR MEDIJŲ MAGISTRO PROGRAMA

GRETA LABENSKAITĖ
II kurso studentė

**KARO UKRAINOJE DISKURSAI IR RĖMINIMO STRATEGIJOS:
LIETUVOS INTERNETINĖS ŽINIASKLAIDOS NARATYVŲ
ANALIZĖ**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovė: Doc. Dr. Eglė Grėbliauskaitė

Vilnius, 2025

Magistro darbo vadovo/ės išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....
(data)

.....
(v., pavardė)

.....
(parašas)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....
(data)

.....
(Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Magistro darbo recenzentas/ė:

.....
(v., pavardė)

Magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė: Komisijos nariai:

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas magistro darbas *Karo Ukrainoje diskursai ir rėminimo strategijos: Lietuvos internetinės žiniasklaidos naratyvų analizė* yra:

1. Atliktas mano pačios ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Greta Labenskaitė

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Labenskaitė G. Karo Ukrainoje diskursai ir rėminimo strategijos: Lietuvos internetinės žiniasklaidos naratyvų analizė: Politikos mokslų specialybės magistro darbas/VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovė Doc. Dr. Eglė Grėbliauskaitė. – Vilnius, 2025 – 68 p.

Reikšminiai žodžiai: rėminimas, naratyvas, propaganda, karas, žiniasklaida, diskursas, masinės medijos, Ukraina, Lietuva, Rusija.

Šiame darbe taikant Robert M. Entman rėminimo teoriją analizuojama, kaip karo būsena veikia informacinį lauką, kaip jame atsiranda propagandos užuomazgos ir kokie naratyvai apie karą Ukrainoje formuojami Lietuvos internetinėje žiniasklaidoje. Pasitelkiant kokybinę turinio analizę, peržiūrėjus atrinkto kanalo, atrinktus vaizdo įrašus, gauta medžiaga analizuojama per problemas, priežasties, moralės ir sprendimo siūlymo rėmus ir propagandos skleidimo technikas.

TURINYS

ĮVADAS	6
1. Literatūros apžvalga	9
1.1. Karas ir žiniasklaida.....	9
1.2. Propaganda ir jos skleidimo technikos	12
1.3. Rėminimo teorija	17
Literatūros apžvalgos apibendrinimas	21
2. Empirinis tyrimas	22
2.1. Tyrimo kontekstas.....	22
2.2. Tyrimo metodologija	22
2.3. Duomenų atranka	25
2.4. Tyrimo rezultatai ir analizė.....	29
2.5.1. Naratyvai	30
2.5.2. Propagandos skleidimo technikos naudojamos kanale.....	49
IŠVADOS	56
PRIEDAI	58
PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS	58
LENTELIŲ SĄRAŠAS	59
VAIZDO ĮRAŠŲ SĄRAŠAS	60
BIBLIOGRAFINIŲ NUORODŲ SĄRAŠAS.....	64
SUMMARY	68

IVADAS

Žinia apie Rusijos invaziją į Ukrainą 2022 metų vasario mėnesį Lietuvoje gausiai pasklido. Ši tema buvo pastebima įvairiose medijose: socialiniuose tinkluose, televizijoje, naujienų portaluose ir kt. Nevyriausybinės organizacijos „Reporteriai be sienų“ (angl. Reporters Without Borders) duomenimis¹, 2022 ir 2023 metais daugiau nei 12 000 Ukrainos ir užsienio žurnalistų buvo akredituoti, kad galėtų rengti žinias apie Rusijos pradėtą karą Ukrainoje. Karas Ukrainoje tapo įvykis, kuris kelia didelį susidomėjimą visame pasaulyje, aktualia tema ne tik Lietuvos gyventojams ir institucijoms. Tai buvo viena svarbiausių temų žiniasklaidoje, dominuojančia naujienų sraute. Tuo metu interneto portaluose, televizijoje straipsniai ir reportažai, kurie informavo apie karo būseną, buvo vieni populiariausių. Karo Ukrainoje tema Lietuvoje (ir ne tik) vis dar išlieka aktuali. Karo metu žiniasklaida tampa svarbiu informacijos šaltiniu, formuojančiu visuomenės nuomonę ir supratimą apie vykstančius įvykius. Reportažai iš karo zonos – svarbi priemonė, padedanti civiliams sužinoti, kaip vyksta karo eiga, kur link krypta konfliktas, kokių aukų, nuostolių jau pareikalauta, kokios yra karo prognozės. Karo žiniasklaidos dėka žmogus gali pasijusti esąs arčiau konflikto, susivokti kokią naudą ar žalą šis konfliktas neša jam ir likusiai visuomenės daliai².

Kartu su naujienomis iš įvairių šaltinių gaunama ne tik tiksli ir patikima informacija, bet ir propaganda. „Propaganda – sąmoningas subjekto įtikinėjimas. Subjektu gali būti ir pavienis asmuo, ir socialinė grupė ar net visa visuomenė.“ – taip teigia Mantas Martišius knygoje „Atsargiai – propaganda“³. Autorius teigia, kad propagandos ir įtikinėjimo atskirti beveik neįmanoma, bet esminis skirtumas, kad „Propaganda yra tai, ką skleidžia priešas, o tokie ar panašūs mūsų veiksmai pavadinami kitaip“⁴. E. Bernays ir M.C. Miller knygoje „Propaganda“ teigia: „Netolimo karo būsena yra viena patogiausių terpių skleisti propagandą – propagandininkai regi individą ne vien kaip socialinio organizmo ląstelę, organizuotą į socialinį vienetą. Paliesk jautrios vietos nervą, ir sulauksi automatinės konkrečių organizmo dalių reakcijos“⁵. Viename iš LRT tyrimų apie propagandą surinktuose duomenyse matoma, kad Lietuvoje veikia Kremliaus dezinformacijos platintojų tinklas, turintis šimtus informacijos sklaidos kanalų⁶. Tyrime buvo paminėta įvairių

¹ Reporters Without Borders, *Two Years of War in Ukraine: More than 1,500 Journalists and 150 Media Supported by RSF* (RSF, February 23, 2023), <https://rsf.org/en/two-years-war-ukraine-more-1500-journalists-and-150-media-supported-rsf>.

² Gal Beckerman, *The Importance of “Seeing” the War*, *Columbia Journalism Review*, 2007, accessed at http://www.cjr.org/behind_the_news/the_importance_of_seeing_the_war_1.php.

³ Mantas Martišius, *Atsargiai – Propaganda* (Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2022), 82, <https://doi.org/10.15388/vup-book-0023>.

⁴ Ibid.

⁵ Edward Bernays and Mark Crispin Miller, *Propaganda* (Vilnius: Kitos knygos, 2021), 60.

⁶ LRT, LRT Tyrimas. Lietuvos Penktoji Kolona: Rusijos Propaganda Platina „Šeimos Gynėjai“, *Sektos ir Knygų Apie Staliną Leidėjai*, September 21, 2022, <https://www.lrt.lt/naujienos/lrt-tyrimai/5/1700792/lrt-tyrimas-lietuvos-penktoji-kolona-rusijos-propaganda-platina-seimos-gynejai-sektos-ir-knygu-apie-stalina-leidejai>.

Rusijos propagandos sklaidos kanalų Lietuvoje, tarp jų ir „OpTV“, kuris pasirinktas šiam tyrimui. Kanalas „OpTV“ pasirinktas dėl to, kad peržiūrų ir prenumeratorių skaičiai buvo žymiai didesni nei kitų paminėtų kanalų, vaizdo įrašai keliama itin dažnai, taip pat rengiamose laidose kviestiniai svečiai dažniausiai esami ar buvę Seimo nariai ir kiti visuomenėje žinomi asmenys.

Yra atliktų tyrimų, kaip karas Ukrainoje vaizduojamas kitų valstybių žiniasklaidoje ir tradicinėje Lietuvos žiniasklaidoje. Oponuojanti žiniasklaida, kuri naudoja propagandinius naratyvus, yra mažiau tirta sritis, o karas Ukrainoje vyksta ne tik fizinėje erdvėje, bet ir informaciniame lauke – nagrinėjant šį „YouTube“ kanalą, galima pateikti įžvalgų, kaip subtilūs naratyvai naudojami, kuomet bandoma paveikti „OpTV“ kanalo auditoriją. Šiuolaikiniame politinio diskurso ir propagandos tyrimų kontekste rėminimo (angl. framing⁷) teorija yra itin aktuali, nes padeda analizuoti, kaip formuojami politiniai naratyvai. Propagandos tyrimuose įrėminimo teorija padeda atskleisti, kokie naratyvai apie karą yra konstruojami propagandiniuose „YouTube“ kanaluose, kokie įrėminimo įrankiai yra naudojami, siekiant pateikti informaciją tam tikru kampu. Toks tyrimas leidžia geriau suprasti propagandos mechanizmus, siekiant prisidėti prie jų propagandos skleidimo technikų supratimo. Darbas gali padėti suprasti, kaip žiniasklaida, teigdama esanti nepriklausoma, gali prisidėti prie propagandos sklaidos. Žiniasklaida stipriai veikia visuomenę, todėl natūralu, kad gali būti naudojama tiek pozityviai, tiek negatyviai, o neigiama/melaginga informacija kelia grėsmę demokratijai, todėl žmonių pasitikėjimas žiniasklaida mažėja.⁸ Nors tyrimų buvo atlikta apie žiniasklaidos ir propagandos vaidmenį konfliktų kontekste, Lietuvos propagandinės žiniasklaidos analizė apie karą Ukrainoje išlieka nepakankamai ištirta sritis. Lietuvoje karo Ukrainoje temos aktualumas išlieka – informacija apie konfliktą ne tik pasiekia plačią auditoriją, bet ir yra naudojama kaip priemonė propagandai skleisti. Šis darbas prisideda prie šios spragos užpildymo, analizuodamas, kaip karo Ukrainoje temos aktualumas Lietuvoje tampa priemone propagandai skleisti.

Tyrimo probleminis klausimas: kokius naratyvus apie karą Ukrainoje skleidžia propagandiniai „YouTube“ kanalai Lietuvoje ir kokiomis technikomis jie yra formuojami? Analizuojant šią problemą, bus siekiama suprasti, kokie naratyvai kuriami ir kokiais metodais siekiama informuoti ir paveikti auditorijos nuomonę. „OpTV“ „YouTube“ kanalas aktyviai dalyvauja formuojant visuomenės nuomonę, svarbu analizuoti, kokius karo naratyvus kuria, todėl **darbo tikslas:** ištirti, kokie naratyvai apie karą Ukrainoje formuojami propagandiniame, internetiniame kanale „OpTV“ ir kokios propagandos skleidimo technikos tam naudojamos.

Šiam tikslui pasiekti keliama **uždaviniai:**

⁷ Lietuvių kalbos šaltiniuose *framing* vėrčiamas kaip rėminimas arba įrėminimas, todėl darbe bus naudojamos abi sąvokos.

⁸ G. J. Rich, V. K. Kumar, F. H. Farley, V. K. Kumar, and G. J. Rich, *Handbook of Media Psychology: The Science and The Practice*, 2024th ed. (Cham: Springer Nature Switzerland, 2024), <https://doi.org/10.1007/978-3-031-56537-3>.

1. Remiantis mokslinė literatūra, apibrėžti propagandos sąvoką, aptarti žiniasklaidos reikšmę propagandos naratyvų kūrimui karo metu;
2. Empirinio tyrimo, kokybinės turinio analizės būdu nustatyti, kokie naratyvai apie karą Ukrainoje kuriami Lietuvos internetiniame propagandiniame kanale „OpTV“.
3. Nustatyti ir apibrėžti propagandos skleidimo technikas ir jų poveikį, kurios naudojamos šių naratyvų formavimui, remiantis rėminimo teorija.

Magistro darbo **tyrimo objektas** karo Ukrainoje pateikimas Lietuvos internetinėje žiniasklaidoje – propagandiniame kanale „OpTV“.

Darbo struktūra: įvadas, literatūros analizė, empirinis tyrimas – kokybinė turinio analizė, išvados, bibliografinių nuorodų sąrašas ir priedai.

Surinkti duomenys bus analizuojami taikant kokybinę turinio analizę, kuri parodys, kokie naratyvai vyrauja pasirinktame tyrimo atvejuje. Remiantis Robert M. Entman rėminimo samprata, propagandos skleidimo technikomis bei atliekant kokybinę turinio analizę, bus siekiama išsiaiškinti, kokie rėmai pasitelkiami vaizduojant karą Ukrainoje „OpTV“ socialinio tinklo „YouTube“ platformoje.

1. Literatūros apžvalga

1.1. Karas ir žiniasklaida

Komunikacija pagal tai, ar ji rašytinė, ar kalbinė, pirmiausia skirstoma į dvi dalis: verbalinę ir neverbalinę⁹. Neverbaline komunikacija vadinamas procesas, kuomet komunikacija vyksta be žodžių ir informacija užkoduojama nekalbinėmis priemonėmis, kurias galima priimti kokia nors jusle.¹⁰ Pagal komunikacijos lygmenis komunikacija skirstoma į tarpasmeninę, grupinę, organizacinę, viešąją ir masinę. Laima Nevinskaitė knygoje „Šiuolaikinės medijos ir masinės komunikacijos teorijos“ teigia, kad sutarto vieno paaiškinimo masinei komunikacijai nėra, tačiau vienas pagrindinių sąvokos aiškinimų, jog tai: „procesas, kurio metu specializuotos siuntėjų grupės technologinėmis priemonėmis perduoda simbolinį turinį didelei, heterogeninei, anoniminei ir plačiai pasklidusiai auditorijai“¹¹. V. Puodžiūnas teigia, kad masinės komunikacijos pagrindinis bruožas – informacijos gavėjų skaičius, o masinės komunikacijos procese veikianti auditorija yra pati didžiausia¹². Taigi, masinės komunikacijos procesas – informacijos platinimo procesas, kuris orientuotas į didelę ir itin plačiai pasklidusią auditoriją. Šiam procesui naudojamos įvairios sklaidos priemonės: spauda, radijas, TV, internetas, filmai ir pan.¹³ Apžvelgus masinės komunikacijos sklaidos priemones, galime matyti, jog be žiniasklaidos, masinė komunikacija – negalima. „Šiuolaikinėje visuomenėje žiniasklaida (arba masinės komunikacijos priemonės – MKP) yra laikoma svarbiu socialinės struktūros elementu, nes yra svarbiausias informacijos masinei auditorijai siuntėjas“.¹⁴ Masinė komunikacija yra glaudžiai susijusi su žiniasklaida, o masinės komunikacijos sąvoka neretai tapatinama su žiniasklaida.

Komunikaciją ir jos specifiką geriau suprasti padeda komunikacijos modeliai. Po pirmųjų tikslių masinės komunikacijos daromo efekto tyrimų, buvo sukurtas dviejų pakopų komunikacijos modelis (*angl. two-step flow*)¹⁵. Pagal šią teoriją, galima matyti, jog masinės komunikacijos priemonės, kalbant apie politinius procesus, nėra svarbiausias įtaką darantis aspektas, didesnę įtaką dažnai daro kitų žmonių nuomonės¹⁶. Modelyje vaizduojama, kad visuomenė yra sudaryta iš dviejų dalių: iš aktyvesnių individų, kurie aktyviau vartoja žiniasklaidą, greičiau susidaro savo nuomonę ir skleidžia ją kitiems bei pasyvesnių žmonių, kurie priima nuomonę iš pastarųjų – nuomonių lyderių

⁹ Vaidotas Puodžiūnas, *Viešosios Komunikacijos Technologijos ir Inovacijos: Mokomoji Knyga* (2013), 18.

¹⁰ Puodžiūnas, 18.

¹¹ Laima Nevinskaitė, *Šiuolaikinės Medijos ir Masinės Komunikacijos Teorijos: Mokomoji Knyga* (Vilnius: Vilniaus universitetas, 2011).

¹² Puodžiūnas, 22.

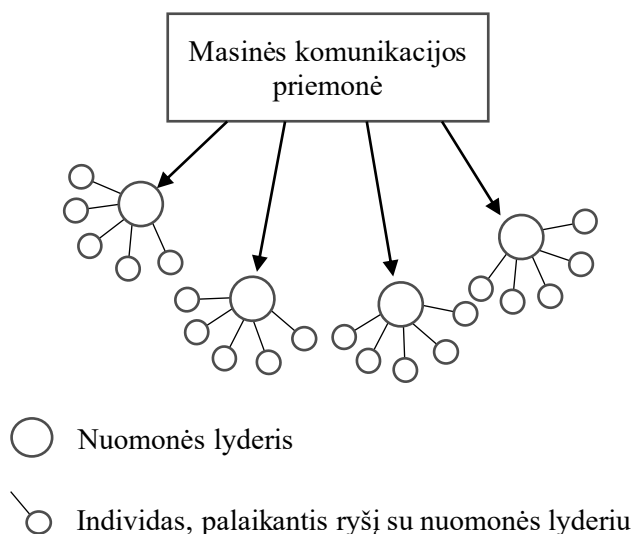
¹³ Ibid.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Nevinskaitė, 88.

¹⁶ Ibid, p. 90.

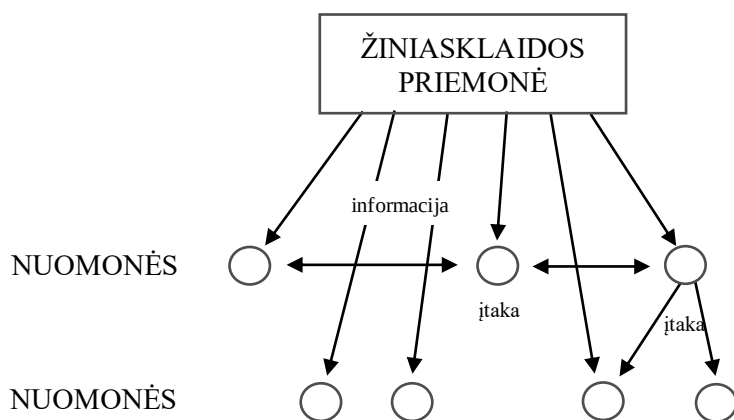
(žr. 1 pav.)¹⁷. Taigi, aktyvesni nariai įvardijami kaip nuomonių lyderiai, o pasyvesni – nuomonių gavėjai.

1 pav. Dviejų pakopų srauto modelis (DPSM). Šaltinis: Nevinskaitė, Laima. *Šiuolaikinės Medijos ir Masinės Komunikacijos Teorijos: Mokomoji Knyga*. P. 89. Sudaryta autorės.

Gauta informacija perduodama pasyvesniems naujienų vartotojams ir asmeninė įtaka gali būti stipresnė už žiniasklaidos daromą įtaką. Nuomonės lyderiai nebūtinai turi būti garsios asmenybės, tačiau svarbu, kad jie būtų gerbiami tam tikroje srityje, taip susiformuoja tam tikros auditorijos pasitikėjimas lyderiais – neatmetama, kad nuomonė gali būti paveikiama lengviau, kuomet auditorija, į kurią informacija nukreipta, skeptiškai vertina valstybinę žiniasklaidą. Taip informacija gali būti kiek iškreipta ar interpretuota netinkamai.

Modelis vėliau buvo patobulintas ir atsižvelgta į tiesioginę masinės komunikacijos įtaką pasyvesiems vartotojams. Todėl modelis rodo, kad žiniasklaidos atstovams šiais laikais itin svarbu identifikuoti ne tik auditoriją, bet ir nuomonių lyderius.

2 pav. Patobulintas DPSM modelis. Šaltinis: Nevinskaitė, Laima. *Šiuolaikinės Medijos ir Masinės Komunikacijos Teorijos: Mokomoji Knyga*. P. 91. Sudaryta autorės.

¹⁷ Nevinskaitė.

Šių dienų kontekste, kuomet naujienų srautas itin greitas, gaunamas ne tik iš spaudos, radijo ar net televizijos, dviejų pakopų srauto modelis tampa dar aktualesnis. Internetas suteikia galimybę šio srauto realizacijai, kadangi čia pradeda veikti tokie nuomonių lyderiai kaip tinklaraštininkai, nuomonės formuotojai (angl. influencers) ar didelį auditorijos skaičių turintys internetinių laidų vedėjai¹⁸. 2024 metų Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento (VSD) ir Antrojo operatyvinių tarnybų departamento prie KAM pateiktame (AOTD) *Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinime*¹⁹ teigiama, jog Rusija reaguodama į propagandinių televizijos kanalų ir interneto svetainių blokavimą Lietuvoje – didelį dėmesį skiria propagandos sklaidai būtent socialiniuose tinkluose.

Pagrindinė žiniasklaidos atstovų funkcija karo metu – teikti informaciją apie vykstančius įvykius²⁰. Informacijos sklaidos spartumas leidžia sekti karo eigą beveik realiu laiku ir žinoti, kas vyksta konfliktinėse zonose. Nors žiniasklaidos priemonės informuoja apie pastaruosius įvykius iš karo zonos, tačiau tos pačios priemonės taip pat turi galią ir manipuliuoti, todėl neretai įvyksta taip, jog visuomenė gauna kitaip suformuotą informaciją, kuri skleidžia realybės neatitinkantį, karo naratyvą. Totalitariniai režimai naudoja propagandą kaip priemonę kontroliavimui, o šiuolaikinių technologijų eroje ją papildė kibernetinės informacinės strategijos, kurios didina propagandos įtaką, todėl propagandos vaidmuo tampa svarbiu veiksniu, analizuojant informacinės galios aspektus²¹.

Žiniasklaida kare atlieka ne tik vieną vaidmenį – informuoti visuomenę apie vykstančius įvykius, bet taip pat prisideda formuojant visuomenės požiūrį į tam tikrus įvykius bei politinio diskurso pokyčius. Galima pastebėti, kad visuomenė, kurios nariai medijose nuolat mato pranešimus iš karo lauko, pradeda jausti moralinę atsakomybę ir pradeda skatinti politikus ar didelę įtaką turinčius asmenis imtis atitinkamų veiksmų, kurie galėtų pakeisti padėtį.²² Šis reiškinys rodo, kad žiniasklaida turi galią ne tik informuoti, bet ir skatinti visuomenę daryti tam tikrus veiksmus, veiksmus, tai svarbus aspektas, kuris rodo kad pranešimai apie karą perauga į realius visuomenės veiksmus ir gali skatinti pokyčius.

Manto Martišiaus, 2022 metais išleistoje, knygoje „Atsargiai – propaganda“ teigiama, kad žiniasklaidos verslas unikalus tuo, kad jam, be pelno siekimo priskiriamos itin reikšmingos „prievoles“: visuomenės informavimas, švietimas, vertybių skiepijimas. Sudėtinga rasti pusiausvyrą tarp verslo bei demokratijos. Anot Martišiaus, tai sudėtinga, kadangi žiniasklaida užtikrina

¹⁸ Nevinskaitė.

¹⁹ Valstybės saugumo departamentas ir Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie krašto apsaugos ministerijos, *Grėsmių Nacionaliniam Saugumui Vertinimas* (2024).

²⁰ Susan L. Carruthers, *The Media at War: Communication and Conflict in the Twentieth Century*, 2nd ed. (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2011).

²¹ D. M. Bishop, "Propagandized Adversary Populations in a War of Ideas," *Journal of Advanced Military Studies* 12, no. 1 (2021): 128–148, <https://doi.org/10.21140/mcu.20211201006>.

²² Gerard Toal, "The Postmodern Geopolitical Condition: States, Statecraft, and Security at the Millennium," *Annals of the Association of American Geographers* 90 (2004): 166–178, <https://doi.org/10.1111/0004-5608.00192>.

valstybės demokratinius pagrindus, tačiau ta pati žiniasklaida, kaip ir kiekvienas kitas verslas, privalo jos savininkams garantuoti pelną.²³ Taip žiniasklaidos organizacijos gali siekti kuo didesnio pelno ar reitingų, todėl pagrindinis tikslas – objektyviai informuoti visuomenę – išnyksta: „Kitaip tariant, redakcija, siekdama didesnio pelno, gali nutarti besąlygiškai tenkinti politikų, verslininkų ir žiniasklaidos organizacijos savininkų užgaidas.“²⁴

Apibendrinant žiniasklaidos ir karo sąsajas, galima teigti, kad žiniasklaidos priemonės, tarp jų ir socialiniai tinklai, karo metu atlieka svarbų vaidmenį, kuomet informuoja visuomenę ir formuoja jos nuomonę, taip darydama įtaką politinių sprendimų priėmimo procese. Karo metu jos poveikis padidėja, nes visuomenė yra ypač įbauginta ir tampa priklausoma nuo pateikiamos informacijos, siekdama suprasti sudėtingą ir nuolatos besikeičiantį įvykių srautą. Ypatingai svarbu, jog žiniasklaidos etikos laikymasis ir atsakingas žurnalistikos principų taikymas būtų nepamirštas.

1.2. Propaganda ir jos skleidimo technikos

Propagandos sąvoka ir jos apibrėžimas žmonių gyvenimuose atsirado ne prieš vieną šimtmetį. Šios sąvokos apibrėžimas plačiai diskutuojamas įvairių temų laukuose, vienos iš jų – politikos, komunikacijos ar rinkodaros. Sąvoka neretai pristatoma kaip neigiamą reikšmę darantis ar turintis reiškiny. Pasak Oksfordo anglų kalbos žodyno, žodis propaganda atsirado 1621-23 m., kai pirmą kartą pasirodė žodyne „Congregatio de progapanda fide“ (liet. „Tikėjimo skleidimo kongregacija“)²⁵. Kai propagandos sąvoka buvo pradėta vartoti, ji buvo apibrėžiama kaip religinės indoktrinacijos forma, vėliau šiuo žodžiu pradėta apibūdinti politinę, o ne religinę indoktrinaciją²⁶. Vėliau propagandos apibrėžime išryškinama siekis priversti ar įtikinti masinę auditoriją laikytis tam tikro požiūrio²⁷. Pirmojo ir Antrojo pasaulinio karo metais propagandos sąvoka keitėsi ir šio termino reikšmė įgavo negatyvų atspalvį. Propaganda pradėta gretinti su sąmoningu visuomenės manipuliavimu dėl savo slapto, subtilaus ir neįkyraus pobūdžio propaganda veikia kaip socialinės kontrolės metodas, pasitelkiant įtikinėjimo, manipuliavimo priemones²⁸.

Vienas žymiausių propagandos tyrinėtojų Haroldas Lasswellas įvardija, kad propaganda yra „simbolių manipuliavimas, siekiant kontroliuoti elgesį“²⁹. Iš to galima suprasti, jog propagandos sąvokos aiškinimas apima ne tik informacijos pateikimą tam tikru būdu, bet ir informaciją

²³ Martišius, 264.

²⁴ Ibid.

²⁵ *Oxford English Dictionary*, 3rd ed. (2011), <http://dictionary.oed.com>.

²⁶ E. W. Fellows, "Propaganda: History of a Word," *American Speech* 34, no. 3 (1959): 182–189.

²⁷ K. Fitzmaurice, "Propaganda," 2018, <https://doi.org/10.26522/brocked.v27i2.580>.

²⁸ E. H. Henderson, "Toward a Definition of Propaganda," *Journal of Social Psychology* 18, no. 1 (1943): 71–87.

²⁹ H. D. Lasswell, "The Theory of Political Propaganda," *The American Political Science Review* 21, no. 3 (1927): 627–631, <https://doi.org/10.2307/1945515>.

gaunančios auditorijos emocijų, vertybių bei reakcijų formavimą pasitelkus įvairaus pobūdžio medijas. Esminis propagandos bruožas yra jos tikslas – ne objektyviai informuoti, bet daryti įtaką auditorijos požiūriui ar elgesiui, dažnai pasitelkiant psichologines manipuliacijas, nutylėjimą ar netikslumą. Anot Edward Bernays³⁰, šiuolaikinė propaganda yra nuoseklios, atkaklios pastangos sukurti ar suorganizuoti įvykius taip, kad jie padarytų įtaką visuomenės santykiams su verslo įmone, grupe, idėja ar sumanymu. Koppang³¹ prideda, jog propagandą naudoja vyriausybės, siekdamos paskatinti piliečius elgtis ir mąstyti pagal jų filosofiją ir palaikyti bei remti išgalvotą savo ir tautos įvaizdį, kurį jos siekia sukurti.

Propaganda gali pasitarnauti skirtingose srityse. Ji gali paveikti skirtingas auditorijas, tereikia paliesti itin reikšmingą temą: karas, sveikata, politika ir pan. Vienas iš propagandos bruožų ir yra tai, jog geriausiai ji sklinda, kuomet visuomenė į kurią propaganda nukreipta, neturi stabilaus pagrindo – yra įbauginta³². Todėl kartu su įvairiomis naujienomis Lietuvos piliečius pasiekia ir propagandinių kanalų žinios. 2016 metais Dr. Viktor Denisenko atliko tyrimą³³, kuriame analizavo propagandines matricas, sudarytas propagandinių naratyvų paradigmu pagrindu, kurios naudojamos Kremliaus propagandiniam puolimui prieš Baltijos šalis ir Ukrainą. Tyrime buvo nustatyta, kad Rusijos propaganda sklinda iš Rusijos valdžios tiesiogiai (ar per tarpininkus) kontroliuojamos žiniasklaidos priemonių. Jomis vykdomo propagandinio puolimo pagrindą sudaro tam tikri reguliariai kartojami naratyvai. 2024 metais darytame tyrime³⁴ apie propagandos kanalus ir jų efektyvumą, buvo nustatyta, kad Rusijos karo prieš Ukrainą kontekste, Rusijos propagandos tikslas įtikinti tikslinę auditoriją interpretuoti „specialiąją karinę operaciją“ kaip bandymą atkurti imperiją. Šiuo požiūriu Donbasas ir Krymas turi būti grąžinti imperinei Rusijai, kuriai jie neva priklauso. Tyrimuose taip pat pastebima, jog Rusija mitologizuoja savo imperinę praeitį, o šis požiūris ir skleidžiamas naratyvas metams bėgant nekinta³⁵. Anot propagandos eksperto Nerijaus Maliukevičiaus: „Dominavimas oponento informacinėje erdvėje ir jo informacijos srautų kontrolė yra viena iš esminių informacijos geopolitikos sėkmės sąlygų“³⁶.

Peter Hodgson Collin sudarytame „Politikos ir valdžios terminų žodyne“ (angl. Dictionary of politics and government“), „propagandinio karo“ sąvokos esmė – dviejų pusių kova naudojantis

³⁰ Bernays ir Miller, 60.

³¹ H. Koppang, "Social Influence by Manipulation: A Definition and Case of Propaganda," *Middle East Critique* 18, no. 2 (2009): 117–143.

³² G. S. Jowett and V. O'Donnell, *Propaganda & Persuasion*, 5th ed. (Thousand Oaks: SAGE Publications, 2012).

³³ V. Denisenko, "Kremliaus Propagandinių Matricų, Taikomų Baltijos Šalims ir Ukrainai, Panašumai ir Skirtumai," *Žurnalistikos Tyrimai* 11 (2017): 103–121, <https://doi.org/10.15388/ZT/JR.2016.11.10752>.

³⁴ A. Oleinik and V. Paniotto, "Propaganda Channels and Their Comparative Effectiveness: The Case of Russia's War in Ukraine," *International Sociology* 39, no. 3 (2024): 217–240, p. 233, <https://doi.org/10.1177/02685809241232637>.

³⁵ B. Kordan, "Russia's War Against Ukraine: Historical Narratives, Geopolitics, and Peace," *Canadian Slavonic Papers* 64, no. 2–3 (2022): 162–172, <https://doi.org/10.1080/00085006.2022.2107835>.

³⁶ Nerijus Maliukevičius, *Rusijos Informacijos Geopolitikos Potencialas ir Sklaida Lietuvoje* (Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2009), 198.

medijomis (įtraukti galima ne tik radiją, televiziją, bet ir skaitmeninius laikraščius bei kitus kanalus) skelbia savo idėjas ir bando įtikinti žmones jomis tikėti³⁷. Klasikinę propagandą, anot N. O'Shaughnessy, kūrė valstybiniai aparatai ar partijos, tačiau atsiradus internetui, ši pusiausvyra pasikeitė: „YouTube“ ir socialiniai tinklai leidžia pavieniams piliečiams patiems rengti propagandos kampanijas. Ypač didelę įtaką tam padarė internetas, o pastarąjį dešimtmetį – socialiniai tinklai³⁸. Todėl didžiausia propagandos sklaidos grėsmė yra internete. Socialinių tinklų platformos „Facebook“, „Instagram“, „TikTok“ ar „YouTube“ platforma – ne išimtis ir yra itin palanki terpė propagandai sklisti. „YouTube“ platformoje viešinamas turinys prisideda formuojant diskusijas apie tarptautinius politinius įvykius, tam poveikį daro ir Rusijos propaganda. 2022 metais pagrindinių Rusijos propagandinių kanalų blokavimas po karo eskalacijos buvo svarbus žingsnis, tačiau propagandos sklaidai ir toliau naudojamos alternatyvios priemonės³⁹.

Greitai ir lengvai pasiekiamos didelės žmonių grupės, nereikia nurodyti skleidžiamų žinių šaltinio, nemokama ir t.t. – skaitmeninė erdvė leidžia ne tik kurti ir skleisti turinį, bet ir manipuluoti juo. Socialinėse medijose žmonės dažnai susiduria su iškreipta ar vienašale informacija, kuri gali paveikti jų politines pažiūras ir bendrą nuomonę, skatinanti imtis vienokių ar kitokių sprendimų. „Įtikinėjimas ne visada yra propaganda, jos koncepcija iš tradicinio požiūrio (kurio esmė – vertinti propagandą kaip priešišką veiksma) išsiplėtojo į kompleksiškesnį šiuolaikinį požiūrį, kai įtikinėjant visuomenę remiamasi manipuliavimu simboliais ir individo psichologija.“⁴⁰ – A. Vaišnys et al.

Propagandos atpažinimo požymiai, kurie padeda atpažinti, kas yra propaganda, aprašyti monografijoje „Rusijos propaganda: Analizė, įvertinimas, rekomendacijos“ Anot monografiją sudariusių autorių⁴¹, skirtinguose propagandos/komunikacijos etapuose, galima įžvelgti skirtingus propagandos požymius. Etapus, remiantis Haroldo Lasswello komunikacijos modeliu⁴², išskiria šiuos: šaltinis/siuntėjas; pranešimas; kanalas; gavėjas; efektas. Monografijoje, remiantis kitais autoriais: S.H. Ross⁴³ ir M. E. Shabo⁴⁴, kiekvienam etapui išskirti propagandos požymiai:

³⁷ P. H. Collin, ed., *Dictionary of Government and Politics*, 2nd ed. (London: Routledge, 1998), p. 194..

³⁸ N. O'Shaughnessy, "The Death and Life of Propaganda," *Journal of Public Affairs* 12, no. 1 (2012): 29–38, p. 33, <https://doi.org/10.1002/pa.377>.

³⁹ F. B. Soares, A. Gruzds, and P. Mai, "Falling for Russian Propaganda: Understanding the Factors that Contribute to Belief in Pro-Kremlin Disinformation on Social Media," *Social Media + Society* 9, no. 4 (2023), <https://doi.org/10.1177/20563051231220330>.

⁴⁰ A. Vaišnys et al., *Rusijos Propaganda: Analizė, Įvertinimas, Rekomendacijos* (Vilnius: 2017).

⁴¹ Ibid, p. 29.

⁴² H. D. Lasswell, "The Structure and Function of Communication in Society," in *The Communication of Ideas*, ed. L. Bryson (New York: Harper and Row, 1948), 37–51.

⁴³ S. H. Ross, "Understanding Propaganda: The Epistemic Merit Model and Its Application to Art," *The Journal of Aesthetic Education* 36, no. 1 (2002): 16–30.

⁴⁴ M. E. Shabo, *Techniques of Propaganda and Persuasion* (Prestwick House, Inc., 2008).

- „Šaltinis/siuntėjas – Komunikacija kyla iš politinės institucijos arba yra vykdoma prisidengiant jos vardu; propagandiniame pranešime atsispindi tam tikros grupės interesai.
- Pranešimas – Propaganda pasižymi ideologiškumu – religiniu, politiniu, ekonominiu arba kitoku visuomenei svarbiu turiniu; manipuluojama argumentuojant arba apeliuojama į emocijas.
- Kanalas – Naudojamasi masinės žiniasklaidos priemonėmis; siekiama nuslėpti taikomas technikas.
- Gavėjas – Taikomasi į socialiai reikšmingas grupes, politines institucijas, organizacijas, judėjimus; gavėjai gali būti tarpusavyje nesusiję; skaitlinga tikslinė auditorija.
- Efektas – Siekiama įsitikinimų, požiūrių ir elgesio bendrumo tikslinėje propagandos grupėje; siekiama įskiepyti tam tikrą požiūrį⁴⁵.“

Propaganda įtikina, kuomet jos skleidėjas kuria patrauklias kalbas, paveikslus, eilėraščius, kino filmus ir pan., taip pat prideda, jog propaganda itin susijusi su kūrybinėmis industrijomis ir kultūra ar švietimu⁴⁶. Sulyginti propagandos ir įtikinėjimo negalima, tai būtų klaida, kadangi propagandos siekis nėra paprasčiausias įtikinėjimas ką nors mėgti, nekęsti ar parduoti. Mažeikis teigia, kad propagandos svarbiausias siekis: „atlikti esmingą adresato transformaciją: paversti jį sąmoningu propaguojamo diskurso subjektu, paversti paprastą klausytoją anarchistu, marksistu, komunistu, liberalu, krikščioniu demokratu, valstybininku, monarchistu, Eurazijos ideologijos fanu ir t. t.“⁴⁷.

M. Martišius, remdamasis JAV Propagandos analizės instituto išskirtomis septyniomis pagrindinėmis propagandos skleidimo technikomis, jas pateikia (žr. 1 lentelė):

1 lentelė. Propagandos analizės instituto išskirtos propagandos skleidimo technikos. Šaltinis: Martišius M. (2022). *Atsargiai – propaganda*, p.405-407. Sudaryta darbo autorės.

Skleidimo technikos pavadinimas	Paaiškinimas
Plūdimas (angl. name-calling)	Tai iš esmės etikečių klajavimas. Technikos esmė – priversti tikslinę auditoriją atmesti ar priimti kokią nors idėją be kritiškesnio faktų įvertinimo. Dažniausias propagandinio plūdimo pavyzdys – pavadinti ką nors išdaviku, rasistu, fašistu, gobšuoliu, korumpuotu ar, priešingai, gelbėtoju, lyderiu, efektyviu vadybininku ir pan., nepateikiant įrodančių faktų.

⁴⁵ Vaišnys et. Al., 29.

⁴⁶ Gintautas Mažeikis, *Propaganda ir Simbolinis Mąstymas* (Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2011), 19.

⁴⁷ Mažeikis, 25.

Skleidimo technikos pavadinimas	Paaiškinimas
Masinantis neapibrėžtumas (angl. glittering generality)	Propagandistas savo informacijai paskleisti naudoja tai, ką masės jau vertina, su kuo sutinka. Tai tarsi siekis naudoti, kas yra komunikacinio poveikio rėmo centre. Tikslinę auditoriją siekiama paveikti taip, kad ji konformistiškai priimtų jai siūlomą informaciją, nes ji ir taip linkusi tam pritarti. Dažniausiai naudojama populistų politikų.
Savybių perdavimas (angl. transfer)	Dviejų vienas su kitu menkai susijusių ar visiškai nesusijusių reiškinių susiejimas. Seniau technika naudota, kai savo idėjai propaguoti remiamasi koku nors autoritetu ar visų pripažintu dokumentu ir jie buvo cituojami. Karalius savo valdžios teisėtumą kildindavo Šv. Rašto turinio citavimų. Šiandien valstybės savo politinės ekonominės sistemos pranašumą neretai susieja su tarptautiniais sportiniais rezultatais ir pan.
Charakterizavimas (angl. testimonial)	Propagandiniam tikslams pasiekti pasitelkiami moksliniai tyrimai, visuomenės apklausos, visuomenėje pripažinimą pelniusių ekspertų, institucijų pasisakymai.
Paprasta liaudis (angl. plain folks)	Propagandą skleidžianti šalis bando įtikinti auditoriją, kad pateikiamos idėjos yra geros, nes kilusios iš tautos ir atspindi paprastų žmonių nuotaikas. Beje, kaip informacijos sklaidos priemonė pasitelkiami ir paprasti piliečiai, nes siekiama, kad žmonės vėliau imtų įtikinėti kitus asmenis.
Kortų kaladė (card stacking)	Propagandistas naudodamas šią techniką apibūdina, sąmoningai pateikia tik jam palankius faktus, o nepalankius nutyli.
Populiari nuomonė (band wagon)	Dauguma žmonių geriau jaučiasi, kai tai, ką jie daro, daro ir kiti. Dėmesys kreipiamas į žmonių polinkį į konformizmą. Tarsi siūloma visiems prisidėti prie grupės, nes kiti jau taip pasielgė.

Propagandos skleidėjai gali naudoti skirtingas strategijas, kurios leistų pasiekti išskeltus tikslus. Svarbiausia pasiekti plačią auditoriją ir stengtis išlaikyti jos dėmesį. Entman⁴⁸ teigia, jog rėminant pabrėžiami tam tikri aspektai, pvz.: nuolatos kartojant ar susiejant su kultūriniais reiškiniais, o tai yra – propagandinis veiksmas. Todėl teigiama, kad naujienų rėminimas taip pat vienas iš propagandos būdų, kad vieni bruožai būtų išryškinti labiau nei kiti.⁴⁹ Rėminimas daro įtaką auditorijos mąstymui: „Įrėminti reiškia išryškinti tam tikrus realybės aspektus ir paslėpti tuos, kurie nėra naudingi“.⁵⁰

2020 metais autoriaus Ričardo Savukyno, kuris ne vienerius metus rašo apie propagandą ir kovos su ja būdus, išleistoje knygoje „Kaip nugalėti propagandą. Mąstymo spąstai arba mąstymo klaidų naudojimas propagandoje“ teigiama:

⁴⁸ Robert Entman, "Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm," *The Journal of Communication* 43 (1993): 51–58, <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1993.tb01304.x>.

⁴⁹ Z. Kluver, S. Cooley, R. Hinck, and A. Cooley, *Propaganda: Indexing and Framing and the Tools of Disinformation* (Oklahoma State University, 2020).

⁵⁰ Martišius, 354.

„Patyrę propagandos skleidėjai žino kelias sėkmingo melo taisykles, kuriomis visada naudojasi. Jei norite pasipriešinti melui, jūs taip pat turite jas žinoti. Melas visada labiau įtikina, jei:

- didesnė turinio dalis yra tiesa;
- jį kartoja daug žmonių;
- jis kartojamas seniai ir dažnai.“⁵¹

Apie propagandą jis taip pat kalba, jog ji, kaip melas – paskleidžiama lėtai, bet plačiai. Taip pat prideda ir kartojimo faktoriaus svarbumą propagandoje, jog kai tam tikrą informaciją kartoja labai daug žmonių, galvojama, kad geriau neprieštarauti, nes esą visi teigia tą patį. Propagandos skleidėjai dažnai tyčia sudaro apgaulingą įspūdį, kad visi pritaria melagingam teiginiui.⁵²

Dažnai propaganda siejama su dezinformacija, manipuliacija, melagingomis naujienomis ar socialinių grupių ar individų nuomonės formavimu siekiant įgyvendinti specifinius tikslus. Dezinformacija, kaip teigia M. Martišius knygoje „Atsargiai – propaganda“, yra susijusi su propaganda ir yra vienas iš propagandos sklaidos būdų⁵³. Literatūroje randamas ne vienas melagingų naujienų ar melagienų (angl. fake news) apibūdinimas: „Melagingos naujienos – sąmoningai sugalvota ar nepatikrinta informacija“ – Tarlach McGonagle⁵⁴. Melagingos naujienos yra vienas iš būdų dezinformuoti visuomenę. Netikslios informacijos egzistavimas internete gali sumažinti tiesą atitinkančių naujienų patikimumą.⁵⁵

Propagandos reiškinyje ir karas yra neatsiejami: vos prasidėjus karui, propaganda tampa ne mažiau svarbiu ginklu nei karinė jėga.⁵⁶ Šiomis dienomis propagandos sąvoka įgijusi naujų formų, prie šio reiškinių itin prisideda socialiniai tinklai, masinės medijos, informacinės technologijos. Propaganda tapo lengviau prieinama ir skleidžiama, sudėtingiau atpažįstama.

1.3. Rėminimo teorija

Rėminimas – tai komunikacijos teorijoje vartojama sąvoka, apibūdinanti, kaip tam tikra informacija yra pateikiama ir kokį poveikį tai daro jos suvokimui⁵⁷. Propagandoje rėminimas

⁵¹ Ričardas Savukynas, Kaip Nugalėti Propagandą. Mąstymo Spąstai arba Mąstymo Klaidų Naudojimas Propagandoje (LK SKD, 2020).

⁵² Ibid, 48

⁵³ Martišius, 78.

⁵⁴ Thomas McGonagle, "Fake News: False Fears or Real Concerns?" *Netherlands Quarterly of Human Rights* 35, no. 4 (2017): 203–209, <https://doi.org/10.1177%2F0924051917738685>.

⁵⁵ Katerina Ognyanova, David Lazer, R. E. Robertson, and Christopher Wilson, "Misinformation in Action: Fake News Exposure Is Linked to Lower Trust in Media, Higher Trust in Government When Your Side Is in Power," *The Harvard Kennedy School (HKS) Misinformation Review* 1, no. 3 (2020).

⁵⁶ Philip M. Taylor, *Munitions of the Mind: A History of Propaganda from the Ancient World to the Present Era* (Manchester: Manchester University Press, 2003), 5.

⁵⁷ Robert M. Entman, "Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm," *Journal of Communication* 43, no. 4 (1993): 51–58, <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1993.tb01304.x>.

dažniausiai naudojamas tam, kad auditorijos požiūris į politinius, socialinius ar ekonominius įvykius būtų manipuliatyviai keičiamas. Įrėminimo teorija tampa vis populiariesnis įrankis analizuojant žiniasklaidoje pateikiamą informaciją.⁵⁸ Įrėminimo idėja daugiausia remiasi sociologo Ervingo Goffmano 1974 metais išleista knyga „Įrėminimo analizė“, 1993 šią teoriją papildė Robert Entman. Nuo tada, kai Goffmanas pristatė sąvoką, o Entmanas pritaikė rėmus žiniasklaidos analizei, tyrėjai naudojo šią metodologiją, kad suprastų, kaip spaudoje ir kitose žiniasklaidos priemonėse pateikiama informacija. Todėl nuo 1993 metų įrėminimo sąvoka taikoma siekiant paaiškinti, kaip žiniasklaida struktūroja naujienų pateikimą, skatindama tam tikras įvykių interpretacijas, atrinkdama tam tikrus faktus. Rėmų kūrimo kontekste žiniasklaida gali atlikti svarbų vaidmenį informuojant visuomenę ar darant poveikį visuomenei: pritraukti ir nukreipti visuomenės dėmesį; įtikinėti nuomonės/įsitikinimų klausimais; keisti elgesį; greitai ir plačiai informuoti⁵⁹.

Rėmai atlieka šias funkcijas:

- Apibrėžia problemą, išryškina svarbiausius aspektus;
- Nustato problemos priežastis;
- Perteikia moralinį vertinimą;
- Siūlo tolesnio elgesio ir veiksmų rekomendacijas⁶⁰.

Visos šios keturios įrėminimo funkcijos susijusios. Svarbiausia iš šių funkcijų yra problemos apibrėžimas, nes problemos apibrėžimas dažnai iš esmės nulemia likusią rėmimo dalį⁶¹. Rėmų veikimas apima informacijos apie objektą išryškinimą – informacija tampa labiau pastebima, reikšmingesnė arba labiau įsimenama. Informacija gali būti išryškinama ją išdėstant, kartojant arba siejant su kultūriškai pažįstamais simboliais.

Įrėminimo būdas gali turėti įtakos tam, kaip žmonės galvoja apie problemą⁶². Goffman teigia, kad įrėminimas gali būti problematiškas ir rėmus apibūdina kaip „organizavimo principus, kurie valdo įvykius (bent jau socialinius) ir mūsų subjektyvų dalyvavimą juose“⁶³. Žiniasklaidoje gali būti pateikiama ta pati informacija skirtingais būdais, keičiant akcentus, formuluotes ir parenkant tam tikrus kontekstinius aspektus. Naujienos apie ekonominę krizę gali būti įrėminamos kaip „grėsmė nacionaliniam saugumui“, „valdžios nesėkmė“ arba „nevaldoma rinkos sąlyga“. Nors

⁵⁸ Willem Marais and Mattias Linström, "Qualitative News Frame Analysis: A Methodology," *Communitas* 17 (2012): 21–38.

⁵⁹ Denis McQuail, *McQuail's Mass Communication Theory* (6th ed.; London; Thousand Oaks, Calif: Sage Publications, 2010).

⁶⁰ Robert M. Entman, "Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm," *Journal of Communication* 43, no. 4 (1993): 51–58, <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1993.tb01304.x>.

⁶¹ Robert M. Entman, "Cascading Activation: Contesting the White House's Frame After 9/11," *Political Communication* 20, no. 4 (2003): 417, <https://doi.org/10.1080/10584600390244176>.

⁶² Nadine Terkildsen and Frank Schnell, "How Media Frames Move Public Opinion: An Analysis of the Women's Movement," *Political Communication* 5, no. 4 (1997), <https://doi.org/10.1177/106591299705000408>.

⁶³ Willem Marais and Mattias Linström, "Qualitative News Frame Analysis: A Methodology," *Communitas* 17 (2012): 21–38.

visi šie rėmai aprašo tą patį įvykį, kiekvienas jų sukuria skirtingas emocines ir kognityvines reakcijas tikslinei auditorijai. Rėmų tyrimas gali padėti identifikuoti tuos momentus, kai ima keistis viešoji nuomonė. Knygoje „Šiuolaikinės medijos ir masinės komunikacijos teorijos“ autorė Laima Nevinskaitė viešosios nuomonės kaitos procesui pateikia pavyzdį, kuomet Watergate'o skandalo metu pasikeitė žiniasklaidos naudojami rėmai ir kad tai turėjo esminę įtaką viešosios nuomonės pokyčiui. Iš pradžių žiniasklaida naudojo sušvelninantį įvardijimą „Watergate'o išdaigos“. Viešoji nuomonė pradėjo keistis tada, kai žiniasklaida ėmė pateikti įvykį kaip aukščiausio lygmens skandalą.⁶⁴ Todėl nepaisant rėmų sudėtingumo, yra pakankamai įrodymų, ypač politinės komunikacijos tyrimų, kad būtų galima teigti, jog poveikis, kuris nukreiptas tam tikrai auditorijai, atitinka naujienų įrėminimą.⁶⁵

Anot profesoriaus ir rėmų teorijos tyrėjo Robert M. Entman, nepaisant to, kad įrėminimo sąvoka plačiai paplitusi socialiniuose ir humanitariniuose moksluose, niekur nėra bendro įrėminimo teorijos teiginio, kuris tiksliai parodytų, kaip įrėminimas įsitvirtina ir pasireiškia arba kaip įrėminimas daro įtaką mąstymui⁶⁶. Tačiau žinoma, kad rėmai išryškina tam tikrą informaciją apie komunikacijos objektą ir taip padidina tam tikrų aspektų svarbą. Padidinus svarbą, padidėja tikimybė, kad gavėjai suvoks informaciją, išvelgs prasmę, todėl ją apdoros ir išsaugos atmintyje⁶⁷. Atrinkus tam tikrą informaciją ir ją išryškinus – įrėminimas gali formuoti auditorijos požiūrį į klausimus, kandidatus ir įvykius. Iš tiesų dauguma tyrimų teigia, kad dėl naujienų įrėminimo tam tikros aplinkybės tampa svarbesnės auditorijai⁶⁸.

Rėmai skiriasi nuo iškraipymų (angl. bias) sąvokos. „Rėmo sąvoka yra sudėtingesnė: ji žvelgia giliau negu už / prieš, palankus / nepalankus, teigiamas / neigiamas.“⁶⁹ Dažniausiai kalbant apie įrėminimą ir jo pavyzdžius, pasitelkiamas Šaltojo karo vaizdavimas JAV žiniasklaidoje, kuomet naujienose buvo kalbama apie užsienio reikalus. Rėmai formavo tam tikrus užsienio įvykius, šiuo atveju – pilietinius karus, kaip **problemas**, nurodė jų **šaltinį-priežastis** (komunistinius sukilėlius), pateikė **moralinį** vertinimą (ateistinę agresiją) ir siūlė **sprendimus** (JAV paramą kitai pusei)⁷⁰. Plačiau apie tai rašo pats Entman⁷¹: problema JAV apibrėžta kaip ideologinė ir politinė

⁶⁴ James W. Tankard, Jr., "The Empirical Approach to the Study of Media Framing," in *Framing Public Life: Perspectives on Media and Our Understanding of the Social World*, ed. Stephen D. Reese, Oscar H. Gandy, and August E. Grant (Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 2001), 95–106.

⁶⁵ Denis McQuail, *Mass Communication Theory: An Introduction* (5th ed.; London: Sage, 2006), 426.

⁶⁶ Robert M. Entman, "Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm," *Journal of Communication* 43, no. 4 (1993): 51, <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1993.tb01304.x>.

⁶⁷ Susan T. Fiske and Shelley E. Taylor, *Social Cognition* (New York: McGraw-Hill, 1991).

⁶⁸ Feng Shen, Laura Ahern, and Michael Baker, "The Influence of Media Frames on Public Opinion and Support for Economic Policy," *Journal of Political Communication* 31, no. 2 (2014): 158, <https://doi.org/10.1080/10584609.2014.894160>.

⁶⁹ *Ibid.*, 106

⁷⁰ *Ibid.*

⁷¹ *Ibid.*

priešprieša – komunizmo plėtra, Sovietų Sąjungoje problema buvo įvardijama kaip kapitalistinis imperializmas; priežastis JAV pabrėžė SSRS agresyviuosius veiksmus siekiant plėsti komunizmą, SSRS kaltino kapitalistines valstybes įvardindama, jog jų valdžia tesiekia dominuoti politiniame ir ekonominiame lauke, siekiant išnaudoti kitas tautas; moralinis vertinimas skatina rinktis „teisingą“ pusę, todėl Vakaruose komunizmas buvo pristatomas kaip asmens laisvių suvaržymas bei priespauda, Sovietų Sąjungoje kapitalizmas buvo vaizduojamas kaip išnaudojimas ar neteisybė, kadangi palaiko socialinę nelygybę; JAV žiniasklaidoje problemai išspręsti buvo siūlomas sprendimas aktyviai remti sąjungininkus visame pasaulyje, kad komunizmo ideologija neplistų plačiau, tuo tarpu SSRS siūlymas – komunistinės sistemos įtvirtinimas, kadangi, jų nuomone, tai būdas pasipriešinti kapitalistinei priespaudai.

2 lentelė. Rėmų tipai ir skiriamieji bruožai.. Šaltinis: Martišius M. (2022). *Atsargiai – propaganda*, p.347-357. Sudaryta darbo autorės.

Rėmo tipas	Skiriamieji bruožai
Probleminis	Nustato, ką daro priežastinis veiksnys ir kokią tai turi įtaką bei naudą, dažniausiai matuojant pagal visuomenėje priimtas kultūrinės vertybes.
Priežastinis	Nustato jėgas, kurios kuria problemą; pateikia moralinį vertinimą – įvertina priežastinius veiksmus ir jų poveikį
Moralinis	Vertina problemą/veiksmą pagal etines, moralines normas, siekiant suformuoti nuomonę apie „teisingumą“.
Rekomendacinis	Rekomenduoja ir pagrindžia problemų sprendimo būdus, reikalingi bei numato jų tikėtiną poveikį.

Vienas sakinyss gali atlikti daugiau nei vieną iš šių keturių įrėminimo funkcijų, nors daugelis teksto sakinių gali nevykdyti nė vienos iš jų, taip pat rėmas gali nebūtinai apimti visas keturias funkcijas.

Rėmo sąvoka efektyvi, rėmo pasirinkimas gali būti pabrėžiamas kaip vienas svarbiausių žurnalistų daromų sprendimų. Internetu galima tikėtis tam tikrų temų rėmų įvairovės⁷². Socialiniai tinklai – medijos gali būti naudingas šaltinis tiriant konkrečių temų įrėminimą, nes dėl atviros įvairių nuomonių išraiškos, galima atskleisti besiformuojančias temas ar padėti nustatyti prasidedančias viešosios nuomonės tendencijas⁷³.

Apibendrinant, žiniasklaidoje ir propagandoje rėmai suteikia galimybę akcentuoti tam tikrus įvykio ar problemos aspektus, Martišius teigia: „Vienų temos aspektų iškėlimas aukščiau kitų gali turėti lemiamą reikšmę auditorijos reakcijai į naujieną. Propagandistas žino, kad į daugelį

⁷² L. Nevinskaitė, Šiuolaikinės medijos ir masinės komunikacijos teorijos: Mokomoji knyga (Vilnius: Vilniaus universitetas, 2011).

⁷³ J. Boehm et al., "Two Sides of the Same Coin? Analysis of the Web-Based Social Media with Regard to the Image of the Agri-Food Sector in Germany," *Food System Dynamics* 3 (2010): 264–278.

visuomenei aktualių temų galima žiūrėti per daugiau nei kelias prizmes⁷⁴.“ Auditorijai „leidžiama“ savarankiškai pasirinkti dėl pritarimo rėmams, o tai svarbus propagandinis aspektas – sudaroma laisvo pasirinkimo apgaulė – auditorija tarsi nejučiomis pastumiama prie teisingų išvadų⁷⁵.

Literatūros apžvalgos apibendrinimas

Literatūros apžvalgoje analizuojamos pagrindinės sąvokos – naratyvas, diskursas, rėminimas ir propaganda – kurios yra esminės tyrimo teoriniam pagrindui. Dėmesys sutelktas į verbalinės komunikacijos būdą, masinės komunikacijos priemonėmis, sudaromus naratyvus, kurių analizėje pasitelkiama Entman rėminimo teorija, siekiant išsiaiškinti, kaip pateikiamos problemos, jų priežastys, moralinis vertinimas bei sprendimų siūlymai. Pateiktos propagandos sklaidos technikos taip pat atlieka svarbų vaidmenį kuriant šiuos naratyvus.

Michel Foucault⁷⁶ diskurso teorija leidžia atskleisti, kaip kalba ir praktikos formuoja žinias, tiesą ir valdžią, o tai ypač reikšminga analizuojant propagandinius naratyvus karo metu. Per diskursą realizuojama galia, formuojamas suvokimas ir manipuluojama auditorijos mąstymu. Propagandinėje žiniasklaidoje diskursas naudojamas tam, kad tam tikri naratyvai įgautų dominuojančią poziciją. Diskursas leidžia identifikuoti, kaip idėjos tampa priimtomis ir kaip jos įtvirtina valdžios santykius per naratyvų pateikimą. Verbalinė komunikacija yra pagrindinė priemonė, kuria palaikomas diskursas ir perduodami naratyvai. Anot Habermaso⁷⁷, komunikacija yra ne tik informacijos mainai, bet ir ideologinio poveikio įrankis, ypač reikšmingas propagandai. Jowett ir O'Donnell⁷⁸ pabrėžia, kad propaganda, manipuliudama pažinimu ir elgesiu, dažnai remiasi rėminimo ir diskurso mechanizmais, kad formuotų dominuojančią pasaulėžiūrą.

Literatūros apžvalga sudaro teorinį pagrindą tyrimui, suteikiantį priemones analizuoti, kaip per diskursą ir rėminimą formuojami propagandiniai naratyvai. Diskurso teorija padės identifikuoti, kaip propagandiniuose naratyvuose įtvirtinamos galios ir vertybinės struktūros, o rėminimo teorija leis nustatyti, kaip problemos, jų priežastys, moraliniai vertinimai ir siūlomi sprendimai pateikiami auditorijai. Literatūroje aptarti propagandos mechanizmai, tokie kaip informacijos slėpimas, moralinio autoriteto kūrimas ir pasikartojantys rėmai, bus taikomi analizuojant „OpTV“ kanalo turinį. Šios teorijos ir technikos tiesiogiai siejasi su darbo tikslu – atskleisti, kokie naratyvai formuojami ir kokios priemonės naudojamos jų sklaidai.

⁷⁴ Martišius, 356-357.

⁷⁵ Ibid.

⁷⁶ Michel Foucault, *The Archaeology of Knowledge* (Pantheon Books, 1972).

⁷⁷ Jürgen Habermas, *The Theory of Communicative Action, Volume 1: Reason and the Rationalization of Society* (Beacon Press, 1981).

⁷⁸ Garth S. Jowett and Victoria O'Donnell, *Propaganda & Persuasion*, 5th ed. (SAGE Publications, 2012).

2. Empirinis tyrimas

2.1. Tyrimo kontekstas

„OpTV“ kanalas yra alternatyvusis žiniasklaidos šaltinis, kuris itin aktyviai veikia Lietuvos informacinėje erdvėje. Kanale aptiriamos socialinės temos, geopolitiniai įvykiai ar kiek kontraversiški politiniai reiškiniai. Galima teigti, kad kanalo turinys nukreiptas prieš tradicines Lietuvos žiniasklaidos priemones, ypačiai prieš LRT, kuris dažnai kritikuojamas, kanale netrūksta kritikos ir Lietuvos valdantiesiems.

Kanalas gali pritraukti auditoriją, kuri nepasitiki tradicine žiniasklaida ar kitais oficialiais šaltiniais ir yra jautri propagandiniams naratyvams. Kanalas turi nuolatinį vedančiąsias, dažnai apsilankančius pašnekovus, taip kuriamos diskusijos su politikais, žurnalistais, visuomenininkais bei akcentuojami aktualūs įvykiai savaip interpretuojant. Kanale konstruojama alternatyvi įvykių versija apie įvykius Lietuvoje ir už jos ribų – kritikuojami politikai, NATO, Europos Sąjunga, parama Ukrainai. Nors Rusija tiesiogiai nėra šlovinama – kanalo turinyje aptinkami elementai, atitinkantys prorusiškos propagandos tikslus, kaip mažinimas pasitikėjimas NATO, menkinama parama Ukrainai ar pabrėžiami Lietuvos valdžios trūkumai.

Analizuojant jo skleidžiamą informaciją galima atskleisti, kaip kuriami ir palaikomi propagandiniai naratyvai. Tokia analizė padeda suprasti, kaip veikia manipuliacijų mechanizmai ir kokios propagandos technikos naudojamos, siekiant paveikti visuomenės nuomonę apie politinius sprendimus.

2.2. Tyrimo metodologija

Tyrimo klausimas. Išanalizavus mokslinę literatūrą galima matyti, kad šiomis dienomis prie propagandos sklaidos prisideda internetas, o Lietuvoje, internetinių kanalų, kuriuose sklinda Rusijai palanki informacija, itin gausu. Pastebėta, jog propaganda sutinkama tiek socialiniuose tinkluose, tiek portaluose, todėl tyrime keliamas klausimas: **kaip Lietuvos propagandinėje internetinėje žiniasklaidoje vaizduojamas karas Ukrainoje?** Tyrimas prisideda prie propagandos lauko studijų, nagrinėjant, kaip propaganda pritaikoma prie vietinio konteksto ir kokie teiginiai naudojami, siekiant paveikti auditorijos nuostatas bei suvokimą apie karą Ukrainoje.

Metodologinis pagrindas ir metodo pasirinkimas. Empirinis tyrimas vykdytas naudojant kokybinės turinio analizės metodą. „Turinio analizė – tai tyrimų metodika, skirta suprasti (dažnai nestruktūrizuotą) pranešimų: tekstų, vaizdų, simbolių ar garso duomenų turinį.⁷⁹“ Turinio analizė turi keturis etapus: tyrimo tikslo išgryninimas ir tiriamo objekto apimtys apibrėžimas, tyrimo eigoje

⁷⁹ Niels Gheyle and Tom Jacobs, "Content Analysis: A Short Overview," Ghent University, 2017.

surinkti duomenys, medžiagos išgryninimas ir rezultatų ataskaita⁸⁰. Pasak R. Tidikio⁸¹, turinio analizė leidžia išnagrinėti tekstą, paveikslėlius ar bet kurį kita turinį ir sistemingai bei objektyviai padaryti išvadas. Lai ir To⁸² pabrėžia, jog šis analizavimo būdas leidžia ne tik gauti duomenis, bet ir pateikti naudingų įžvalgų apie tiriamo objekto vertybes, ideologinį pasirinkimą, požiūrį į atitinkamas temas. Kokybinė turinio analizė palengvina konteksto prasmės tekste suvokimą per iškylančias temas, o kodavimo procedūrų (kategorijų/subkategorijų) kartojimas produkuoja atskiras temas. Kokybinėje turinio analizėje konceptai iškyla iš atsakymų į tiriamųjų interpretacijas ir vertinimus.⁸³ Šiame magistro tyrime nagrinėjami vaizdo įrašai susiję su karu Ukrainoje „OpTV“ YouTube kanale.

2022 metais gegužės 24 dieną LRT Tyrimų skyrius paviėšino tyrimą pavadinimu „LRT tyrimas. Lietuvos „penktoji kolona“: Rusijos propagandą platina šeimos gynėjai, sektos ir knygu apie Staliną leidėjai“.⁸⁴ LRT tyrimas buvo atliekamas bendradarbiaujant su „DebunkEU.org“, nepriklausomu tyrimu centru, analizuojančiu dezinformaciją. Analizuota pirmaisiais dvejais karu Ukrainoje mėnesiais sklidusi informacija. Buvo ištirta, kaip Kremliaus dezinformacija apie karą Ukrainoje plito per socialinių tinklų grupes, įvardintos pagrindinės asmenų pavardės, kanalai, kurie skleidžia dezinformaciją, tinklapiiai, kuriuose minėta informacija randama ir pan.

Magistro tyrimo metu analizuojama, kokią informaciją „OpTV“ kanalas naudoja siekiant formuoti tam tikrus įvaizdžius apie Rusijos pradėtą karą Ukrainoje. Dėmesys buvo skiriamas Robert M. Entman įrėminimo teorijai bei kokiais teiginiais stiprinami įrėminimo principai (problema; priežastis; moralinis vertinimas, rekomendacijos). Tiriama rėmai, kurie kuria naratyvus bei kokios propagandinės technikos stiprina naratyvus. Turinio analizė ypač tinkama propagandinių naratyvų tyrimams, nes leidžia gilintis į paslėptas žinutes ir simbolines reikšmes, kurios neatskleidžiamos per kiekybinius metodus. Tokios strategijos pasireiškia per įrėminimo mechanizmus, kuomet propagandiniai pranešimai pateikiami taip, kad pabrėžtų tam tikrą įvykio ar reiškinio aspektą, ignoruojant kitus. Kadangi buvo analizuojama ir tai, kokios propagandos technikos naudojamos sustiprinti rėmams, buvo remiamasi 1938 metais JAV propagandos instituto išskirtomis propagandos skleidimo technikomis, kurios aprašytos keliuose leidiniuose, tačiau naujausias vertimas ir paaiškinimas buvo aprašytas Manto Martišiaus knygoje „Atsargiai – propaganda“⁸⁵.

⁸⁰ Amanda Lai and W. M. To, "Content Analysis of Social Media: A Grounded Theory Approach," *Journal of Electronic Commerce Research* 16, no. 2 (2015): 138–152.

⁸¹ Raimondas Tidikis, *Socialinių mokslų tyrimų metodologija* (Lietuvos teisės universitetas, 2003).

⁸² Amanda Lai and W. M. To, "Content Analysis of Social Media: A Grounded Theory Approach," *Journal of Electronic Commerce Research* 16, no. 2 (2015): 138–152.

⁸³ Bronislovas Bitinas, Lina Rupšienė, and Vilma Žydzūnaitė, *Kokybinių tyrimų metodologija: Vadovėlis vadybos ir administravimo studentams* (2008), 228.

⁸⁴ LRT, "Lietuvos 'penktoji kolona': Rusijos propagandą platina šeimos gynėjai, sektos ir knygu apie Staliną leidėjai," LRT tyrimai, spalio 11, 2022, <https://www.lrt.lt/naujienos/lrt-tyrimai/5/1700792/lrt-tyrimas-lietuvos-penktoji-kolona-rusijos-propaganda-platina-seimos-gynejai-sektos-ir-knygu-apie-stalina-leidejai>.

⁸⁵ Martišius.

Tyrimo įrankio konstravimas. Tyrimo metu kiekvienas vaizdo įrašas buvo analizuotas pagal šias kategorijas:

- Laidos vedėjas ir laidos svečias (jei yra), bei jo užsiėmimas (atsižvelgiama į propagandos 4 techniką, kuri kalba apie tai, kad propagandoje dažnai remiamasi tam tikros srities ekspertais (asmenimis, profesoriais, apklausomis ir pan.);
- Citata, kuri atitinka rėminimą pagal Robert M. Entman.
- Rėminimo funkcija pagal Entman: problema (kas apibūdinama kaip problema ir ką reikia spręsti); problemos priežastis (kas kaltas, kas sukėlė problemą – ieškoma, kam priskiriama atsakomybė); moralinis rėmas (emocinis/vertybinis požiūris į problemą ir jos kaltininkus); problemos sprendimai (veiksmai, kurie siūlomi problemai spręsti).⁸⁶
- Stebint turinį buvo išskirtos kategorijos „citatos esmė“ subkategorijos, kurios padėjo iširti rėminimo būdu formuojamą naratyvą: ES priklausomybė nuo Rusijos; LT priklausomybė nuo Rusijos; grėsmė Ukrainai; karo eiga; kritika LRT; kritika žiniasklaidai; kritika visuomenininkams; Lietuvos valdžios nepatikimumas; Lietuvos valdžios neprofesionalumas; parama (neutrali); parama iš fondų; parama iš valstybių sąjungininkių; sąjungininkių neveiklumas; sąjungininkių sankcijos; sąjungininkės (neutralu); Putinas; Putino planai; Rusija; Ukrainos valdžia; Ukraina.
- Naudojamos propagandos skleidimo technikos(-a): plūdimas (angl. name-calling); masinantis neapibrėžtumas (angl. glittering generality); savybių perdavimas (angl. transfer); charakterizavimas (angl. testimonial); paprasta liaudis (angl. plain folks); kortų kaladė (angl. card stacking); populiari nuomonė (angl. band wagon).⁸⁷

3 lentelė. Kodavimo sistema. Sudaryta autorės

Diskusijos dalyviai	Citata	Kategorija	Subkategorija
Laidos vedėjas laidos svečias (jei yra) ir kokios srities ekspertais jis/jie pristatomi	Citata iš laidos, pagal iš anksto išskirtus rėminimo kriterijus	Rėminimo funkcijos	Problemos apibrėžimas
			Priežastinis aiškinimas
			Moralinis vertinimas
			Sprendimų siūlymai
		Citatos esmė	ES priklausomybė nuo Rusijos
			LT priklausomybė nuo Rusijos
			Grėsmė Ukrainai
			Karo eiga

⁸⁶Robert M. Entman, "Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm," *Journal of Communication* 43, no. 4 (1993): 51-58, <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1993.tb01304.x>.

⁸⁷ Martišius, 405-407.

Diskusijos dalyviai	Citata	Kategorija	Subkategorija
Laidos vedėjas laidos svečias (jei yra) ir kokios srities ekspertais jis/jie pristatomi	Citata iš laidos, pagal iš anksto išskirtus rėminimo kriterijus	Citatos esmė	Kritika LRT
			Kritika žiniasklaidai
			Kritika visuomenininkams
			Lietuvos valdžios nepatikimumas
			Lietuvos valdžios neprofesionalumas
			Parama (neutralu)
			Parama iš fondų
			Parama iš valstybių sąjungininkių
			Sąjungininkių neveiklumas
			Sąjungininkių sankcijos
			Sąjungininkės (neutralu)
			Putinas
			Putino planai
			Rusija
			Ukrainos valdžia
			Ukraina
		Propagandos skleidimo technika	Plūdimas
			Masinantis neapibrėžtumas
			Savybių perdavimas
			Charakterizavimas
			Paprasta liaudis
			Kortų kaladė – sąmoningas šališkumas
			Populiari nuomonė

2.3. Duomenų atranka

Imties atranka. Jau aptartame LRT tyrime, buvo minimi ir kiti, propagandą skleidžiantys, YouTube kanalai. 2024 metų lapkričio 16 dienos duomenimis, „OpTV“ kanalas turėjo daugiausiai prenumeratorių ir paviestintų vaizdo įrašų (žr. 4 lentelė).

4 lentelė. Minėtų „YouTube“ kanalų duomenys

YouTube kanalas	Vaizdo įrašai	Prenumeratoriai
„Triušio urvas“	7	1,56 tūkst.
„PressJazz TV“	16	1,07 tūkst.
„Komentaras TV“	1,6 tūkst.	51,8 tūkst.
„OpTV“	5,4 tūkst.	80,1 tūkst.
„Teismo Vikingas“	150	11,9 tūkst.
„Artūras Orlauskas TV“	2,5 tūkst.	59 tūkst.
„Savo Varpinė“	800	16,5 tūkst.

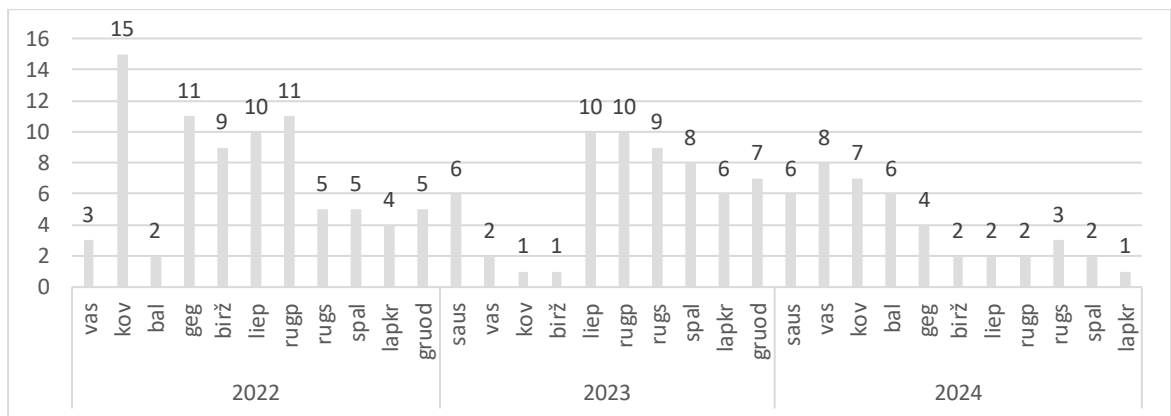
YouTube kanalas	Vaizdo įrašai	Prenumeratoriai
„KiTaipTV“	1 tūkst.	37 tūkst.
„Karžygys“	79	5,12 tūkst.
„NLP Žinios“	Reikalingų duomenų apie kanalus nerasta.	
„Žmogus TV“		
„LDiena TV“		
„KLA TV“		
„Grafas Liutkevičius“		

„OpTV“ kanalas išsiskiria tuo, jog peržiūrų ir prenumeratorių skaičius didesnis, taip pat jų transliuojamose laidose neretai pasirodo esami Seimo nariai pvz.: Dainius Gaižauskas, Saulius Skvernelis, Remigijus Žemaitaitis, Agnė Širinskienė, Artūras Skardžius, Jekaterina Rojaka, Kęstutis Mažeika, Laima Nagienė, Algirdas Butkevičius, Algirdas Stončaitis, Valius Ažuolas, Andrius Mazuronis ir kiti. Taip pat kiti vieši asmenys: Linas Kontrimas, Naglis Puteikis, Petras Gražulis, Živilė Pinskuvienė, Sakalas Gorodeckis, Audrius Butkevičius, Ignas Vėgėlė, Antanas Kandrotas ir pan. „OpTV“ kanalo aprašyme („YouTube“ kanalo skiltyje „About“) minima, kad kanalas įkurtas dėl to, kad įkūrėjai neteko darbo po to, kai paskelbė tyrimus apie Rusijos įtaką Lietuvoje: „Mūsų komandą subūrė žmonės Rūta Janutienė, Valdas Vasiliauskas ir Vytautas Matulevičius neteko darbo *mainstream* medijoje, kai paskelbė žurnalistinius tyrimus apie Rusijos įtaką Lietuvos politikai. MŪSŲ MISIJA – laisva, drąsi, išmintinga, smagi viešoji erdvė pasikalbėti apie esminius dalykus.“⁸⁸. Taip tarsi teigiama, kad šis kanalas skleis tikslią informaciją, kuri „nepatogi“ valdantiesiems.

„OpTV“ kanale pirmasis vaizdo įrašas pasirodė 2020 metais gegužės 12 dieną, iki 2022 metų vasario 24 dienos, kanale buvo pasirodę 5 vaizdo įrašai, kurių pavadinime, viename iš žodžių, buvo parašytas raidžių junginys „ukrain“. Pastarajame kanale karo Ukrainoje aktuali, laidos vaizdo įrašo pradžioje rodoma užsklanda, kurioje kviečiama paremti Ukrainą. Paskyroje šiuo metu yra didelis kiekis vaizdo įrašų, leidžiančių plačiai ir įvairiapusiškai analizuoti turinį. 2024 m. spalio 6 d. duomenimis, „OpTV“ kanale paskelbta 5,091 vaizdo įrašas. Bendras kanalo peržiūrų skaičius – 83,529,786. Siekiant tiksliai identifikuoti su karu Ukrainoje susijusius naratyvus, analizei buvo atrenkami vaizdo įrašai, kurių pavadinimuose yra žodžiai: „Ukraina“, „Ukrainoje“ ir pan., todėl buvo vedamos raidės „ukrain“. Atrankai svarstyti ir kiti žodžiai, kurie būtų vaizdo įrašų pavadinime, pvz.: „Rusija“, „rusų“, „NATO“, „Baltarusija“, „karas“, tačiau šie ir panašūs žodžiai buvo atmesti dėl vaizdo įraše nebuvusios susijusios informacijos su tyrimu, pvz., žodis karas

⁸⁸ OpTV, "Jūsų tiesa" [YouTube channel], YouTube, https://www.youtube.com/@OpTV_jusu_tiesa.

simbolizuodavo vidinius konfliktus valstybėje ar Seime ir pan. Žiūrėtų vaizdo įrašų trukmė (kurie pateko į imtį) buvo įvairi, kadangi vaizdo įrašai su minėtu žodžiu pavadinime buvo tiek ištraukos iš kitų laidų (kuomet kalbama visai kita tema, tačiau paliečiama tema karo Ukrainoje ir įkeliama ištrauka ar laidos „anonsas“) bei pilnos laidos, dažniausiai transliuotos tiesiogiai. Tokia atranka leidžia fokusuotis į turinį, susijusį su konkrečiu tyrimo objektu – karu Ukrainoje ir jo reprezentavimu, 2024-11-16 duomenimis, su raidžių junginiu „ukrain“, kanale yra 183 skirtingos trukmės vaizdo įrašai (53 tiesioginės transliacijos ir 130 kitokio pobūdžio vaizdo įrašų). Viso įkelto turinio trukmė: 116,6 val. Atmetus 5 minėtus vaizdo įrašus iki karo pradžios, turinio trukmė: 113,45 val.

3 pav. Vaizdo įrašų skaičius „OpTV“ YouTube kanale, kurių pavadinimo žodyje yra raidžių junginys „Ukrain“. Sudaryta autorės.

Ši paskyra dažnai susilaukia didelio auditorijos dėmesio: peržiūros svyruoja nuo kelių tūkstančių iki kelių dešimčių tūkstančių peržiūrų vienam vaizdo įrašui, o tai rodo reikšmingą jų poveikį Lietuvos informacinėje erdvėje. Pasirinkus tinkamus laikotarpius, galutinė turinio trukmė: 31,73 val.

Tyrimo metu buvo taikoma mišrioji tikslinė atranka. Atranka apėmė keletą skirtingų atrankos kriterijų:

- Pirmiausia buvo naudojama kriterijais pagrįsta atranka, šiuo atveju – junginys „ukrain“ vaizdo įrašų pavadinimuose, siekiant įtraukti tik tuos vaizdo įrašus, kurie atitinka tyrimo tikslus.
- Dėl didelio vaizdo įrašų kiekio, jų trukmės, imtis buvo siaurinama. Buvo pasirinkta vaizdo įrašų medžiaga, gautą kriterinės atrankos metu susiaurinti ir pritaikyti laiko pagrindų atranką. Ši metodika leidžia maksimaliai išnaudoti ribotus išteklius ir susikonscentruoti į turinį, kuris turi didžiausią potencialą atskleisti aktualius tyrimo aspektus. Išskirtos specifinės datos, apie kurias rašyta Lietuvos tradicinėje žiniasklaidoje: paramos siuntimas Ukrainai iš Lietuvos, JAV ar bendrai NATO bei ES; įvykiai, kurie buvo ryškūs žiniasklaidoje: įvykiai Buchoje, Mariupolyje; NATO

viršūnių susitikimas Madride, Vilniuje bei Vašingtone. Buvo pasirinktos pirmos įvykių dienos ir savaitės arba mėnesio laikotarpis po jų:

- 2022-02-24 – 2022-03-03 (karo eskalacijos pradžia);
- 2022-04-01 – 2022-04-08 (žudynės Bučoje);
- 2022-05-02 – 2022-05-09 (civilių evakuacija Mariupolyje);
- 2022-06-01 – 2022-07-01 (Vakarai didina karinės paramos mastą), kadangi iki 2022-07-06 vyko NATO viršūnių susitikimas (angl. NATO Summit), laikotarpis: nuo 2022-06-01 iki 2022-07-06;
- 2023-01-01 – 2022-02-01 (Lietuva vieną aktyviausių Ukrainos rėmėjų pagal gyventojų skaičių⁸⁹);
- 2023-07-10 – 2023-07-17 (NATO viršūnių susitikimas Vilniuje);
- 2023-09-01 – 2023-10-01 (karinė parama iš JAV⁹⁰);
- 2024-01-24 – 2024-02-24 (paramos akcija „Radarom“);
- 2024-07-09 – 2024-07-16 (NATO viršūnių susitikimas Vašingtone).

Jowettas ir O'Donnell⁹¹ sėkminga propagandos kampanija vadina tokia, kuri yra grįsta gebėjimu veikti esamojo laiko nuotaikomis. Todėl būtina suprasti kontekstą, kuriame propaganda yra skleidžiama. Autoriai pabrėžia istorinio propagandos konteksto svarbą, nes būtent juo siekiama manipuluoti daugiausia. Rusijos propaganda ilgą laiką veikia siekdama keisti mąstymą ar požiūrį, bet ne „aktyvinti“ veikimą pvz. skatinti rinktis į protestus, Todėl pasirinkti laikotarpiai iš įvairių metų: 2022, 2023 ir 2024. Buvo pastebėta, kad „OpTV“ kanalas siekia keisti mąstymą, o ne aktyvinti auditorijos veikimą, todėl pasirinkta imtis laikoma pakankama visapusiškam šio atvejo nagrinėjimui.

Tyrimo procesas. Atlikus imties atranką, analizuojant vaizdo įrašus buvo naudojama struktūrizuota žymėjimo forma, leidžianti identifikuoti įrėminimo būdą pagal Entman (1993) įrėminimo modelį ir jų skleidimo sustiprinimą pagal JAV propagandos instituto išskirtas propagandos skleidimo technikas.

Duomenų analizės metodai. Duomenys fiksuojami MS Excel programoje rankiniu būdu. Kokybinės turinio analizės metodai leidžia lyginant išskirtas kategorijas tarpusavyje ieškoti sąsajų tarp jų, atrasti pasikartojančias temas, interpretuoti duomenis bei identifikuoti naratyvus. Vykdoma lateninė kokybinio turinio analizė, kuomet siekiama išskirti išryškėjančius teksto prasminius

⁸⁹ Lrytas.lt, "I. Šimonytė: didžiausia Lietuvos parama Ukrainai suteikta praėjusiais metais – ji siekė 660 mln. eurų," *Lrytas*, <https://www.lrytas.lt/lietuvosdiena/aktualijos/2023/01/12/news/i-simonyte-didziausia-lietuvos-parama-ukrainai-suteikta-praejusiais-metais-ji-sieke-660-mln-euru-25779240>.

⁹⁰ U.S. Department of State, "U.S. Security Cooperation with Ukraine," *U.S. Department of State*, <https://www.state.gov/u-s-security-cooperation-with-ukraine/>.

⁹¹ G. S. Jowett and V. O'Donnell, *Propaganda & Persuasion*, 5th ed. (Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, 2012).

vienetus, kuriuos atrasti padėjo iš anksto sudarytos kategorijos⁹². Duomenys kategorizuojami į ištirtus naratyvus ir rastas propagandos skleidimo technikas.

Etiniai aspektai. Kokybiniame tyrime naudojami viešai prieinami duomenys internetinėje platformoje „YouTube“.

Tyrimo apribojimai. Krippendorff⁹³ teigia, kad atrankos proceso šališkumas yra viena pagrindinių kokybinės turinio analizės rizikų, todėl būtina pagrįsti imties pasirinkimą. Siekiant sumažinti šią riziką, šiame tyrime buvo taikoma turinio atranka pagal aiškiai apibrėžtus kriterijus. Nepaisant to, tyrimas turi tam tikrų apribojimų, kurie gali turėti įtakos rezultatams ir jų interpretacijai.

Pirmiausia, tyrimas apsiriboja tik „OpTV“ kanalu, kuris atspindi vieną propagandinės žiniasklaidos segmentą. Dėl to į tyrimą nepateko kiti galimi propagandos naratyvai, egzistuojantys kituose kanaluose ar platformose. Šis apribojimas reiškia, kad tyrime analizuojamas ne visas propagandos diskursas, o tik jo dalis. Nors duomenų atranka buvo grįsta specifiniais kriterijais, tokiais kaip vaizdo įrašų pavadinimai, laikotarpiai, šis procesas galėjo apriboti analizės apimtį. Tyrimas buvo vykdomas tik Lietuvos kontekste ir apėmė konkrečius laiko intervalus. Dėl to rezultatų negalima tiesiogiai pritaikyti kitų šalių ar regionų situacijoms. Šis ribotumas pabrėžia, kad tyrimo išvados yra specifinės ir labiausiai aktualios Lietuvos propagandinės žiniasklaidos analizei.

Pasirinkta rėminimo teorija leidžia gerai struktūruoti tyrimą, tačiau nebūtinai gali atskleisti paslėptas propagandos strategijas ar sudėtingesnius mechanizmus. Ateityje praturtinus analizę papildomais teoriniais modeliais, būtų galima giliau suprasti propagandos veikimo principus.

2.4. Tyrimo rezultatai ir analizė

Išanalizavus atrinktus, įvairaus pobūdžio ir trukmės, vaizdo įrašus „OpTV“ „YouTube“ kanale, nuo 2022-02-24 (pirmojo nagrinėto vaizdo įrašo paskelbimo data) iki 2024-07-04 (paskutinio nagrinėto vaizdo įrašo paskelbimo data), buvo ištirta jog formuojami įvairaus pobūdžio naratyvai. Dažniausiai jų tematika nukreipta į pagalbą/paramą Ukrainai, Lietuvos valdančiuosius (2020-2024 metų kadencija ir kai kuriuos politikus, kurie valdė anksčiau), NATO ir valstybes sąjungininkes.

Duomenys pateikiami tokia struktūra:

- Naratyvai
 - „Valdžia viską slepia nuo eilinių žmonių“;
 - „Valdžia skaldo visuomenę“;

⁹² Bitinas et. Al., 234.

⁹³ Klaus Krippendorff, Content Analysis (Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, 2019), <https://doi.org/10.4135/9781071878781>.

- „Lietuvos valdžia atsainiai žiūri į gynybą“;
- „Lietuvos valdžia neremia Ukrainos, tik keliasi reitingus“;
- „Lietuvos valdantieji glaudžiai susiję su Rusija“;
- „Lietuvos valdžia provokuoja karą su Rusija“;
- „Lietuvos politikai kalti dėl to, kad Ukrainoje vyksta karas“;
- „Neverta remti Ukrainos, nes Ukrainoje – korupcija“;
- „Suaukota parama nepasiekia Ukrainos“;
- „NATO ir ES Ukraina nerūpi“;
- Propagandos skleidimo technikos naudojamos tirtose laidose.

2.4.1. Naratyvai

Naratyvas „Valdžia viską slepia nuo eilinių žmonių“

Šis naratyvas buvo labiausiai stiprinamas karo eskalacijos pradžioje, kuomet buvo teigiama, kad „degalinėse jau žmonių eilės“ ir pan. Tai stiprinama teiginiais, jog vyko slapti susitikimai, slapti nutarimai, o gyventojams daug kas liko nepasakyta ir nepranešta. „Valdžia“ laidose įvardijami tiek Lietuvos valdantieji (2020-2024), tiek NATO valstybių vadovai ar europarlamentarai.

Tai geriausiai atspindi, vienos iš laidos vedančiųjų, Rūtos Janutienės citata: *„Aš jau mačiau eiles degalinėse ir žmonės reaguoja įvairiai, kada nėra konkretumo. Mano klausimas kitas, Budrys pasakė, kad šitas tekstas buvo parašytas lapkričio mėnesį, tai iš esmės reiškia, kad elitas žinojo, kad kažkas įvyks, tik mes nežinojom, mes spėliojom, nagrinėjom visokius sprendimus.“*⁹⁴ Ši citata priskiriama prie probleminio rėmo, jame išryškėja priešprieša tarp „elito“ ir „paprastųjų piliečių“. Abejonių kėlimas, kad valdžia vykdo slaptus susitarimus įreminamas ir į moralinį rėmą, kuomet laidoje klausiama: *„ką žinote, ar nėra iš anksto susitarta ilgainiui tą Ukrainą paaukoti? Nes jeigu žinojo lapkričio mėnesį Budrys, tai gal iš anksto kokie nors sprendimai yra parengti?“*⁹⁵ Taip pat šis naratyvas kurstomas, kuomet laidose diskutuojantys asmenys kalba ne tik apie valstybinio lygio susitarimus, bet ir apie asmenis, kuriuos slapsto *„Paskutinės žinios, kad Stepukonis yra UA fronte ir labai geras snaiperis. [...] Jis UA užsiima ne karu, o statybom. Ir su pavogtais pensininkų pinigais pabėgo statyti mokyklų.“*⁹⁶

⁹⁴ „Illarionovas: derybų nebus, kol Putinas nepaims Kijevo/ukrainiečiams verčia rusų tankus mūsų ginklais.“ Nufilmuota 2022 m. vasario 24 d. Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2022 m. vasario 24 d. <https://www.youtube.com/watch?v=1Sr6LsxIh6g>.

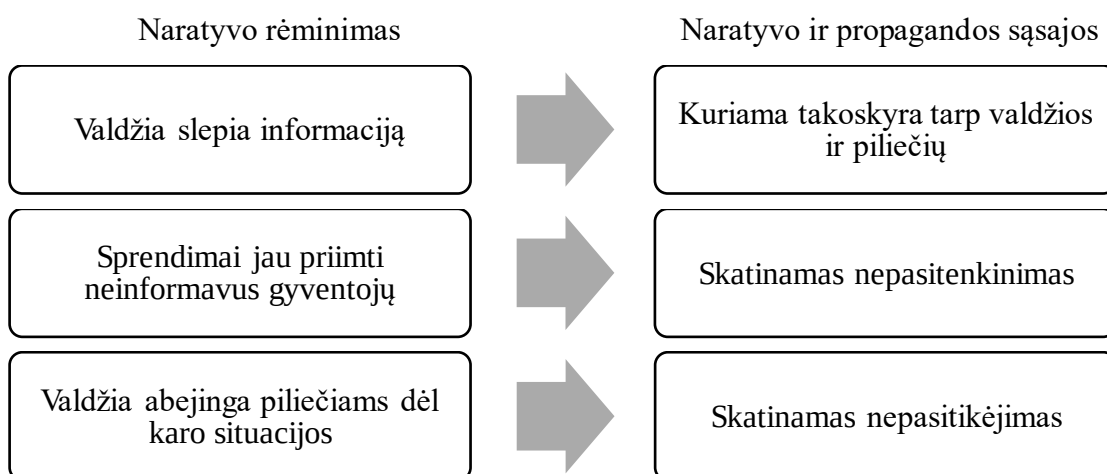
⁹⁵ „Illarionovas: derybų nebus, kol Putinas nepaims Kijevo/ukrainiečiams verčia rusų tankus mūsų ginklais.“ Nufilmuota 2022 m. vasario 24 d. Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2022 m. vasario 24 d. <https://www.youtube.com/watch?v=1Sr6LsxIh6g>.

⁹⁶ „OpTV rado Stepukonį | marodieriai prie Ukrainos atstatymo pinigų.“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2024 m. sausio 31 d. <https://www.youtube.com/watch?v=kaan4HX9zf4>.

Naratyvas formuojamas kalbant ne tik apie Lietuvos valdančiuosius, bet ir sąjungininkus: JAV, Europos sąjungos valstybes. Pokalbyje dalyvaujantis asmuo Audrius Butkevičius teigia: „Pradėkim nuo to, kad dėdė JAV jau seniai sakė, kad taip bus ir čia niekam ne naujiena ir surinkt išsimiegojus diedukam į Briuselį, kur reiktų apsvarstyti naują situaciją, tai taip nėra.“⁹⁷. Taip teigdamas Butkevičius sakinį formuoja per moralinį rėmą, kuomet tarsi pabrėžiama, jog „diedukai Briuselyje išsimiegos ir apsvarstys“ – kuriama takoskyra tarp valdžios ir piliečių, kuomet nejučiomis pabrėžiama, kad vienoje pusėje vyksta karas, o kitoje nesiruošiama skubėti spręsti problemos greitai.

Slapti susitarimai pasiekia itin aukštą baimės kūrimo lygį, kuomet Janutienė iškelia klausimą: „Ar gali būti, kad mūsų elitas vakarietiškas apkiutęs laukia, kas įvyks šią naktį ir duota Putinui laiko pasiimti per naktį Kyjivą ir, jei pavyks, tai nu ką jau čia dabar padarysi?“⁹⁸ – stipriai papildomas moralinis rėmas, kada nurodoma, jog Ukraina „vakarietiškam elitui“ nerūpi. Į šį klausimą Butkevičius vėl lipdydamas etiketes atsako: „Rūta, taip galima galvoti, bet nenorėčiau nurašyti visų išpezusių vakariečių, nes tai yra irgi toks labai rusiškas naratyvas.“⁹⁹

Naratyvo ir rėmų sąsajos pavaizduoti 4 pav., kuriame susiaurintai situacijų rėminimas (kairėje) bei ką rėminimas įprasmina (dešinėje). Tokiu būdu pradedant nuo problemos (valdžia slepia informaciją) ir baigiant sprendimų neradimu, kadangi situacija nepataisoma. Matoma, kokie veikėjai laidose vaizduojami neigiamai ir kaip tai įgyvendina minėtojo naratyvo stiprinimą.

⁹⁷ „Illarionovas: derybų nebus, kol Putinas nepaims Kijevo/ukrainiečiams verčia rusų tankus mūsų ginklais.“ Nufilmuota 2022 m. vasario 24 d. Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2022 m. vasario 24 d. <https://www.youtube.com/watch?v=1Sr6LsxIh6g>.

⁹⁸ „Illarionovas: derybų nebus, kol Putinas nepaims Kijevo/ukrainiečiams verčia rusų tankus mūsų ginklais.“ Nufilmuota 2022 m. vasario 24 d. Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2022 m. vasario 24 d. <https://www.youtube.com/watch?v=1Sr6LsxIh6g>.

⁹⁹ „Illarionovas: derybų nebus, kol Putinas nepaims Kijevo/ukrainiečiams verčia rusų tankus mūsų ginklais.“ Nufilmuota 2022 m. vasario 24 d. Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2022 m. vasario 24 d. <https://www.youtube.com/watch?v=1Sr6LsxIh6g>.

4 pav. Rėminimas ir naratyvo „Valdžia viską slepia nuo eilinių žmonių“ sąsajos. Sudaryta darbo autorės.

Šis naratyvas apima Lietuvos valdžią, valstybes sąjungininkes bei globalų kontekstą. Kuriamas įspūdis, kad Lietuvos valdžia slepia svarbią informaciją ir nesirūpina gyventojais. Taip pat pabrėžiama, kad NATO ir ES institucijos pasyvios ir neveiksmingos sprendžiant karo krizę. Globalus kontekstas paliečiamas, kuomet skatinama baimė, kad Vakarų pasaulio lyderiai toleruoja Rusijos agresiją ar net sąmoningai nesiima jos stabdyti. Naratyvas prisideda prie nuolatinio kvestionavimo, nepasitikėjimo valdžia kūrimo ir skatinimo ja piktintis. Jis apima tiek nacionalinį, tiek tarptautinį kontekstą, daroma prielaida, kad kuriamas plataus masto skepticizmą ir emocinį pasipiktinimą.

Naratyvas „Valdžia skaldo visuomenę“

Susiskaldžiusios visuomenės naratyvas yra glaudžiai susijęs su ankstesniu, šiame taip pat minimi tam tikri valdžios sprendimai, kurie, anot laidos vedėjų ir svečių, skaldo visuomenę, didina karo tikimybę Lietuvoje. Šis naratyvas yra glaudžiai susijęs su prieš tai aptartuoju apie valdžios nesiskaidrumą, tačiau jo pagrindinis akcentas yra valdžios sprendimai, kurie, kaip teigiama, sąmoningai ar netyčia didina visuomenės susiskaldymą ir kursto vidinius konfliktus. Naratyve ypatingai akcentuojama, kad šis susiskaldymas prisideda prie karo tikimybės Lietuvoje augimo. Naratyvas formuojamas pasitelkiant rėmus, kurie apibrėžia, kodėl visuomenė yra skaldoma, kas dėl to kaltas ir kokios to pasekmės.

Dažniausiai šis naratyvas formuojamas per priežastinį rėmą. R. Janutienė visuomenės skaldymą įvardija kaip valdžios nebendravimą su visuomene, taip pat aptartas Vytauto Landsbergio ir Dalios Grybauskaitės pasirodymas Signatarų namų balkonėlyje¹⁰⁰: „Ar žinant, kad kils grėsmė, tai gal buvo galima išvengti tam tikrų veiksmų? Nesirioglint į balkonėlį...“¹⁰¹. Laidose itin dažnai minima Landsbergio pavardė, galima daryti išvadą, jog kanalo auditorija jau susidariusi neigiamą nuomonę apie minimą asmenį, todėl tai lengva išnaudoti naratyvo stiprinimui. Naratyvas teigia, kad visuomenės skaldymas vyksta dėl valdžios nesėkmių ar net sąmoningų veiksmų. Šiuo tikslu ir pasitelkiamas konkretus pavyzdys su minėtais politikais.

Moralinis rėmas, kuomet bandoma aiškinti tai, kas teisinga, o kas laikoma neteisinga panaudojama naratyvo kūrimui: „O Švedijos pilietis, kuris sakosi esąs Lietuvos patriotas (red. J.

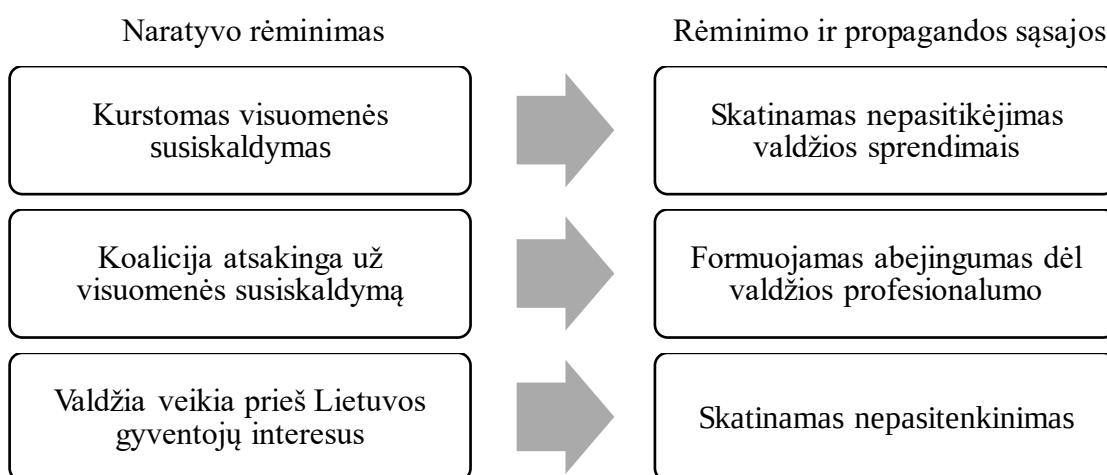
¹⁰⁰ LRT.lt, „Signatarų namų balkonėlyje – netikėtas Grybauskaitės pasirodymas ir Landsbergio žodis: „Mažiausiai mums reikia vidaus peštynių“ LRT, 2023, <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1617149/signataru-namu-balkonelyje-netiketas-grybauskaites-pasirodymas-ir-landsbergio-zodis-maziausiai-mums-reikia-vida-us-pestyniu>.

¹⁰¹ „Illarionovas: derybų nebus, kol Putinas nepaisys Kijevo/ukrainiečiams verčia rusų tankus mūsų ginklais.“ Nufilmuota 2022 m. vasario 24 d. Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2022 m. vasario 24 d. <https://www.youtube.com/watch?v=1Sr6LsxIh6g>.

Ohmanas), *pavadina tą Savicką ar žmones – marginaliai arba vatninkai. Man netelpa galvoj. Vidinis toks pyktis, bet ką jūs darot, kaip jūs priešinat tautą?*“¹⁰² – Taip teigė tuo metu Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto vicepirmininkas Dainius Gaižauskas, vėliau nurodo problemos priežastį: „*Aš pasibaisėjęs, manau, kad tai yra dabartinės valdžios... tik prie konservatorių ir prie liberalų tokie dalykai įmanoma.*“¹⁰³ Dominuoja konkretūs kaltinimai, skirti konservatoriams, liberalams ir kitoms politinėms figūroms, kurios vaizduojamos kaip pagrindinės visuomenės priešinimo organizatorės.

Audrius Butkevičius nurodo, kad paramos Ukrainai rinkėjai, valdantieji, D. Grybauskaitė ir kiti panašūs asmenys yra tik įrankis: „*Aš manau, kad už to stovi Maskvos agentūra, kuri puikiai supranta, kaip sukurti susiskaldymą visuomenėje ir tą daro panaudodami šitus žmones. Tai yra vienas iš visuomenės priešinimų elementų.*“¹⁰⁴ Šiame naratyve taikomas priežasties rėmo konstravimas, siekiant sugretinti įvykius ir pabrėžti tariamą ryšį tarp skirtingų veikėjų, taip skatinant visuomenės pasipriešinimą bei nepasitikėjimą. Laidose dažnai akcentuojama, kad visuomenės susiskaldymas yra ne tik vidaus problema, bet ir užsienio (Rusijos) inspiruotas procesas. Tai plečia naratyvo patikimumą auditorijai.

Naratyvas sistemingai pabrėžia valdžios klaidas bei neva sąmoningą visuomenės priešinimą, taip sustiprinant auditorijos nepasitikėjimą valdžios sprendimais. Žemiau esančiame paveiksle (žr. 5 pav.) matoma, kaip rėmų naudojimas (kairėje) skatina abejoti valdžios veiksmais ir kompetencija, galimai bandoma pasakyti, jog už valdančiuosius iš tiesų sprendimus priima agresorė šalis. Minint atitinkamas partijas, kuriamas pagrindas nepasitenkinimo išreiškimui. Tokios strategijos ypač veiksmingos poliarizuotoje informacinėje aplinkoje, kur auditorijos įsitikinimai tampa pagrindu tolimesniam naratyvo įtvirtinimui.

¹⁰² „Elito peštynės dėl „Paskambink Rusijai“ | Bidenas Vilniuje pateiks siurprizą? | F16 jau Ukrainoje?“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2023 m. liepos 10 d. <https://www.youtube.com/watch?v=Ktmj7P3XwOE>.

¹⁰³ „Elito peštynės dėl „Paskambink Rusijai“ | Bidenas Vilniuje pateiks siurprizą? | F16 jau Ukrainoje?“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2023 m. liepos 10 d. <https://www.youtube.com/watch?v=Ktmj7P3XwOE>.

¹⁰⁴ „Elito peštynės dėl „Paskambink Rusijai“ | Bidenas Vilniuje pateiks siurprizą? | F16 jau Ukrainoje?“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2023 m. liepos 10 d. <https://www.youtube.com/watch?v=Ktmj7P3XwOE>.

5 pav. Rėminimas ir naratyvo „Valdžia skaldo visuomenę“ sąsajos. Sudaryta darbo autorės.

Naratyvas susiejamas su įvairiomis temomis, tokiomis kaip užsienio įtaka ar politinis neskaidrumas. Tai leidžia veiksmingai manipuluoti skirtingą interesų lauką turinčiomis auditorijos grupėmis.

Naratyvas „Lietuvos valdžia atsainiai žiūri į gynybą“

Naratyvas „Lietuvos valdžia atsainiai žiūri į gynybą“ įvairiapusis dėl naudojamų propagandos technikų, pasakojamų istorijų, reiškiamų kaltinimų. Dažniausiai naratyvo problematika įvardijama, kuomet kalbama apie paramą Ukrainai, o dažnai komentavęs šią temą asmuo – jau minėtasis A. Butkevičius. Jis teigia, jog „*Lietuvos pozicija yra nusimauti kelnes, kad Ukraina turėtų dvi*“¹⁰⁵ – taip vaizdžiai jis nori, kad asmenys, žiūrintys laidas suprastų, jog valdantieji labiau rūpi Ukrainos, o ne Lietuvos saugumas – pabrėžiamas probleminis rėmas.

Audriaus Butkevičiaus pasisakymai demonstruoja aiškų moralinio rėmo panaudojimą, kurio tikslas – sustiprinti savo pozicijos legitimumą ir sukelti atvirkščią reakciją į kitus, šiuo atveju, valdžios atstovus. Naudojant plūdimo techniką, valdantieji įvardijami naudojant įžeidžiančius žodžius, vienas jų – „*žulikai*“¹⁰⁶ „¹⁰⁷, tai konstruoja stiprią emocinę reakciją auditorijoje. Šis metodas padeda išryškinti situacijos blogąją pusę.

Moralinis rėmas taip pat pasitelkiamas per aiškią kritikos struktūrą, kurioje akcentuojamas valstybės interesų nepaisymas ir neatsakingumas. Tokiame naratyve valdantieji pateikiami kaip sąmoningai žalingi visuomenei, kurie ignoruoja strateginius valstybės poreikius, pavyzdžiui, gynybos stiprinimą. Kalbėtojas pabrėžia savo ilgametį įsitraukimą į diskusijas apie gynybą ir tai, kad jo perspėjimai ir net prašymai buvo ignoruojami¹⁰⁸.

Lietuvos valdantieji (2020-2024 metų Seimo kadencijos) kaltinami netikslingai naudojantys lėšas ir neteisingai sudėliotais veiksmų prioritetais bei jų efektyvumu nacionalinio saugumo srityje. Laidose kritikuojama valdžios negebėjimas tinkamai pasiruošti galimoms grėsmėms ir užtikrinti

¹⁰⁵ „Landsbergis nebetiki Ukrainos pergale?/Europos skilimas/sankcijos neveikia/Kur ginklai, dėdės?“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2022 m. birželio 13 d. <https://www.youtube.com/watch?v=y6eAtoc41DM>.

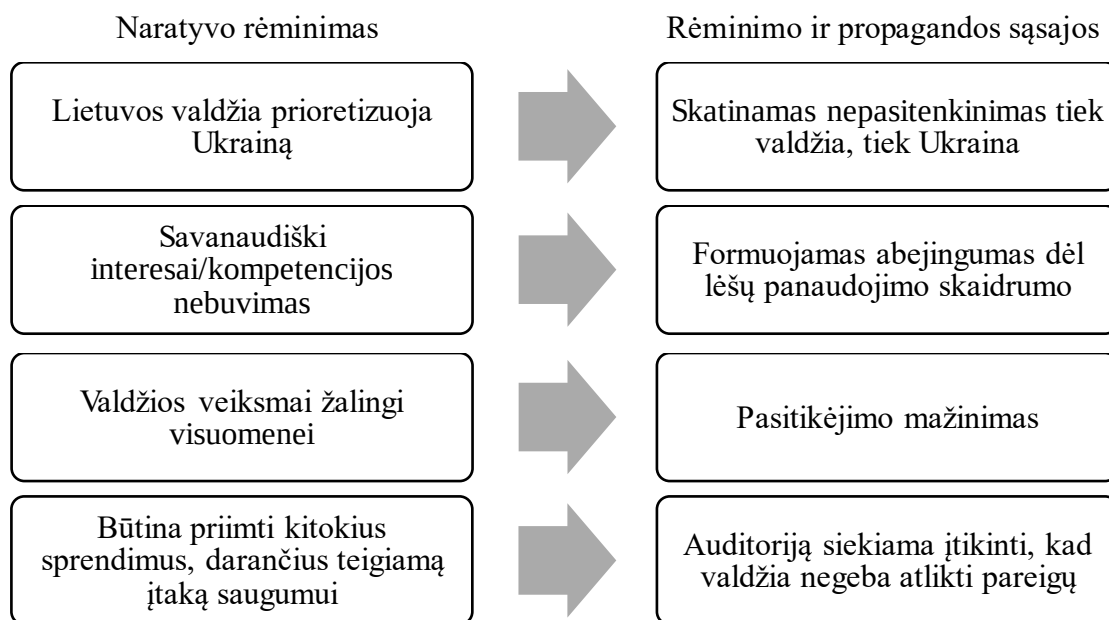
¹⁰⁶ Žulikas – vagis, sukčius. Šaltinis: *Lietuvių kalbos žodynas*. <https://www.lietuviuzodynas.lt/zodynas/Zulikas>

¹⁰⁷ „Užblokavom Kaliningradą. Kas dabar bus? /Ar Macronas su Co atvežė saulę į Ukrainą?“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2022 m. birželio 20 d. <https://www.youtube.com/watch?v=W802MORiWCU>.

¹⁰⁸ „Illarionovas: derybų nebus, kol Putinas nepaisys Kijevo/ukrainiečiams verčia rusų tankus mūsų ginklais.“ Nufilmuota 2022 m. vasario 24 d. Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2022 m. vasario 24 d. <https://www.youtube.com/watch?v=1Sr6LsxIh6g>.

būtinus infrastruktūrinius bei strateginius sprendimus, ypatingai kaltinama dėl Suvalkų koridoriaus padėties. Diskusijoje akcentuojamas neefektyvus valstybės finansų valdymas. Tomas Čyvas cituoja Dainių Gaižauską, teigusį, kad esamų lėšų užtektų, jei jos būtų racionaliai naudojamos, tačiau pastebima, jog valdžia renkasi didinti mokesčius. A. Butkevičius tvirtina, kad mokesčių didinimas reikalingas tik siekiant pateisinti korupciją ir grobstymą. Plūdimas itin naudojama Audriaus Butkevičiaus technika, gynybos tema jis svaidosi itin drąsiais pareiškimais: *„Nerastum veikėjo iš Europos, kuris paklaustas, kur rusai atakuos, nepasakytų SUVALKŲ KORIDORIUS, tai gerai, jūs, šikniai, nestatykit tos sienos, nes dar kartą: 700 km. siena su Baltarusija, 400 km. siena su Kaliningrado sritim ir ilgiausia su Latvija, tai įsivaizduok įtvirtinimus [...] Tai jūs padarykit bet ką, kad mes turėtume bambagyslę su pasauliu, su kuriuo mus reiškia gali sieti ir tiekimai, ir atsitraukimai, ir pagalba. Ir ten niekas nedaroma. Jei kažkas įvyks, aš viešai pažadu: išgaudysiu šituos visus Landsbergiukus, Kasčiūnukus ir visokius kitus“*¹⁰⁹.

Taigi, dažniausi naudojami naratyvo „Lietuvos valdžia atsainiai žiūri į gynybą“ kūrimo aspektai (žr. 6 pav.) – moralinis vertinimas ir pasipiktinimas, siekia sukurti įvaizdį, jog valdžia veikia savo naudai, o kalbantysis yra vienintelis teisingas, kuris kelia pagrįstus klausimus apie valstybės saugumo užtikrinimą. Tai stiprina Butkevičiaus autoritetą auditorijos akyse, kuris siūlo „racionalius kitokius sprendimus“ bei leidžia efektyviai manipuluoti klausytojų emocijomis.

6 pav. Rėminimas ir naratyvo „Lietuvos valdžia atsainiai žiūri į gynybą“ sąsajos. Sudaryta darbo autorės.

Naratyvas „Lietuvos valdžia atsainiai žiūri į gynybą“ naudoja stiprią priešpriešą tarp valdžios

¹⁰⁹„Ukraina skęsta rietenose | JAV renkasi Izraelį | Ruskij mir Lietuvoje: Šimonytė rusifikuoja Lietuvą.“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2024 m. vasario 5 d. <https://www.youtube.com/watch?v=yMkVEBd9qYA>.

ir visuomenės interesų. Akcentuojami lėšų skaidrumo elementai ir strateginės klaidos – stiprina skeptišką požiūrį į valdžią bei demonizuoja Lietuvos tiekiamą paramą Ukrainai, nors sekančiame skyrelyje diskusijos dalyviai turės kitokią nuomonę dėl paramos tiekimo.

Naratyvas „Lietuvos valdžia neremia Ukrainos, tik keliasi reitingus“

Nors laidose vis dažniau girdimi priekaištai dėl Lietuvos paramos Ukrainai, kai kurie komentatoriai kritiškai vertina tiek valdžios veiksmus, tiek jų intencijas. Politinis Lietuvos atstovų dėmesys Ukrainai dažnai interpretuojamas kaip viešųjų ryšių kampanija ar būsimų rinkimų strategija, bet ne kaip nuoširdi pagalba. Teiginiai, kad Lietuvos politikai naudojami karo situacija savo reitingams kelti yra dažniausias šio naratyvo kūrimo aspektas. Vedėjams nekyla klausimas, ar Lietuvos pastangos iš tiesų yra pakankamos, ar tai tik politinių interesų demonstracija, jie tai teigia užtikrintai.

Naratyvas yra stiprinamas teiginiais apie valdžios atstovų „selfiukus“ Kyjive¹¹⁰ ar kitose situacijose, kuriose, pasak kalbančiųjų laidose, svarbiau atrodo viešinimas nei konkreti pagalba. Rūta Janutienė akcentuoja, kad politikai „malė liežuviais“: *„Aš žiūriu dabar į mūsų politikus, kurie malė liežuviais, kalbėjo... kurie pamėgins išnaudoti karo temą reitingams, ką paprastai daro mūsų politikai, ir jei reali pagalba neįvyks – tai ir skiria mus nuo išdavikų, kurie yra valdžioj. Iš tikrųjų, liūdna kalba, tikimės, kad Ukraina viena apgins visą Europą ir mus kartu.“*¹¹¹. Sukeliama emocija, kad Ukraina palikta visiškai viena, moralinis rėmas išryškinamas. Atsiranda naujas būdvardis arba plūdimas – „išdavikai“.

Vienoje laidoje teigiama, jog į Lietuvą atvyko Ukrainos ministras, kuris prašė leisti gabenti grūdus per Baltarusiją, Lietuvos valdantieji, šiuo atveju tuometinis Susisiekimo ministras Marius Skuodis kaltinamas neveiklumu ir kaltinamas dėl būsimos maisto krizės: *„Tą pripažįsta visi, Ukrainos ministras prašo, broliai lietuviai, padėkit, darykim ką nors, bet tyla – jokių veiksmų. Skuodis saugo nekaltybę [...], o grūdai pūva Ukrainoje.“* – K. Skrebys. R. Janutienė: *„Absoliučiai beprotybė nedaryti šito dalyko [...]. Mes tokių sprendimų šitos valdžios matėme daug, tai kas galėtų paneigti tokio sprendimo dar vieną galimybę.“*¹¹². Citatoje pastebimi visi rėmų tipai. Probleminis, kad pūva grūdai, priežastinis, kai teigiama, kad lietuviai dėl to kalti (ne Rusija, kuri pradėjo karą), moralinis, kuomet sustiprinamas jausmų aspektas „broliai lietuviai“ bei sprendimo, kuomet siūloma leisti grūdų tranzitą per Lietuvą iš Baltarusijos.

¹¹⁰ „Juodžiausia Anūko diena: Ukraina nori humanitarinio koridoriaus per Baltarusiją.“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2022 m. birželio 6 d. <https://www.youtube.com/watch?v=ji7PYm2y5MA>.

¹¹¹ „Illarionovas: derybų nebus, kol Putinas nepaims Kijevo/ukrainiečiams verčia rusų tankus mūsų ginklais.“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2022 m. vasario 24 d. <https://www.youtube.com/watch?v=1Sr6LsxIh6g>.

¹¹² „Juodžiausia Anūko diena: Ukraina nori humanitarinio koridoriaus per Baltarusiją.“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2022 m. birželio 6 d. <https://www.youtube.com/watch?v=ji7PYm2y5MA>.

Buvęs Seimo narys Kęstutis Skrebys remiasi jam žinomais šaltiniais ir teigia, kad Gabrielius Landsbergis yra turtingiausias Seimo narys, tačiau „nei jis, nei jo šeima iš tikrųjų Ukrainos neremia“. Charakterizavimo propagandos technika apima ne tik ekspertus, tačiau ir apklausas, duomenis, kurie minimi, todėl Skrebys naudodamas šią techniką teigia: „*Bet kai jo (red. Gabrieliaus Landsbergio) paklausia per interviu žurnalistai, ar prisidėjo prie Ukrainos, tai jis sako, kad aš, kaip ir paprasti žmonės – mikčioja ir nieko neišmikčioja, bet kažkodėl Tapinas jo padugne ir kažkieno tai krūva nevadina, o kur buvo pasiūstas rusų laivas – nesiunčia. [...] Yra Karalienės Mortos mokykla, yra darželis Vaikystės sodas. Neša milžinišką pelną, per metus du milijonai eurų, kiek ten Ukrainos vaikų mokosi? Kiek lankosi daržely? Nei vieno? O gal nulis?*“¹¹³. Atsižvelgiant į tai, kad Ukrainos tema yra pakankamai jautri auditorijai, tokios citatos gali veikti auditorijos emocijas mažinant pasitikėjimą ne tik konkrečiais politikais, bet ir bendra valstybės pozicija.

Naratyvo konstravime A. Butkevičius komentuoja Bayraktaro pirkimą kaip apie priešrinkiminę kampaniją, pabrėždamas, kad tokie veiksmai, nors ir viešai reklamuojami, nesuteikia tikros naudos Ukrainai. Jo nuomone, perkant vieną *Bayraktarą* neįmanoma išspręsti realių Ukrainos karinių aprūpinimo problemų, nes šie klausimai yra daug sudėtingesni ir reikalauja valstybinių sprendimų: „*Nesąmonė pirkti vieną Bayraktarą ir jei karo pradžioj BAYRAKTARAS išsprendė kokius nors reikalavimus, bet kai dabar fronto linija yra 1300km., o Ukraina neturi struktūros, kuri gintų tuos Bayraktarus, tai čia yra toks na demonstratyvus priešrinkiminis vieno ar kito veikėjo, reiškia, kampanija sakykim, bet jokiū būdu ne pagalba*“.¹¹⁴ Citatoje susiduria priežastinis moralinis bei probleminis rėmai. Problema tai, kad Bayraktaro pirkimas – „nesąmonė“, kadangi nėra tinkamos infrastruktūros. Priežastis siejama su tuo, kad pagalba nenuoširdi, daroma dėl politinių interesų. Tai paramos organizatorius, Ukrainos rėmėjus, vaizduoja neigiamai, kadangi nurodoma, kad šie asmenys orientuoti į viešuosius ryšius – paliečiama moralė, ar taip elgtis teisinga.

Valdančiųjų sprendimai pristatomi ne tik kaip netinkami ar kenkiantys, tačiau ir neveiksmingi. Dar prieš karo išplitimą į Lietuvą buvo neįleidžiami sankcionuoti tam tikri atlikėjai iš Rusijos aršiai pasisakę už Krymo aneksiją ar dalyvavę Putiną šlovinančiuose renginiuose. Natūralu, kad po 2024 metų vasario 24 sankcionuotų asmenų sąrašas išplito, tačiau tai laidos vedėjai menkina: Ričardas Čekutis: „*Tai kokius dar du muzikantus sankcionuos ir neįleis.*“, R. Janutienė: „*Kadangi einam iki beprotybės, tai kokį nors fleitistą...*“¹¹⁵. Į dialogą įsiterpęs A. Butkevičius įveda naują sąvoką ir plūsta valdančiuosius, ypač G. Landsbergį, vadindamas jį „Gabriu“: „*Na, mes jau nekartą aptarę, kad jie yra mūsų valstybės MIRTINI PRIEŠAI, kurie vaidina ir kalba viena, o*

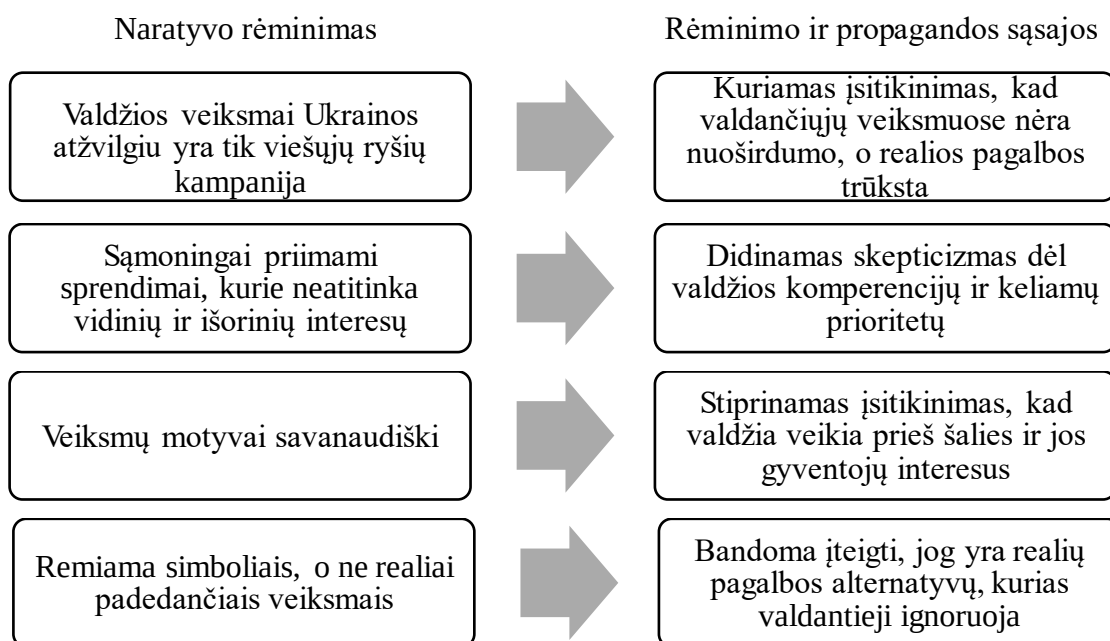
¹¹³ „Kodėl turtingiausias Seimo narys neremia ukrainiečių savo pinigais?“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2022 m. balandžio 8 d. <https://www.youtube.com/watch?v=Mj0QHa15kYE>.

¹¹⁴ „Kodėl rusai nesijaučia pralaimintys?/Karo ekspertai turi tik vieną klausimą Ukrainos karo vadams.“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2022 m. gegužės 5 d. <https://www.youtube.com/watch?v=e6NhpWTRYBc>.

¹¹⁵ „Konservatorius medžiojo berniukus? | Skandalas Amerikoje: kas Ukrainoje kariauja auksiniais šaukštais.“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2023 m. sausio 23 d. <https://www.youtube.com/watch?v=yvawyr16A7E>.

realybėje dangsto [...] jis (red. Past. G. Landsbergis) turi dar mažiau informacijos – tiek, kiek paskaito laikraštyje. [...] Amerikiečiai ir britai suprato, kad jie niekuo daugiau negali pasitikėt, kuriamas ratas, kur šitie visi neaiškūs žmogeliai neįleidžiami [...] jie tik bando pasipyjarint (red. Pasireklamuoti).“¹¹⁶. Pasak jo, G. Landsbergis yra visiškai neinformuotas ir remiasi tik laikraščių informacija, o Vakarų sąjungininkai, tokie kaip JAV ir Jungtinė Karalystė, nepasitiki Lietuvos valdžios atstovais. Jis pabrėžia, kad valdantieji esą tik siekia reklamuotis ir stiprinti savo viešuosius ryšius, bet nespėndžia realių problemų. Naratyvo kūrime naudojamas problemos apibrėžimo rėmas, kuriame valdžios veiksmai vaizduojami kaip paviršutiniški, o jų rezultatai – neadekvatūs. Moralinis vertinimas išryškinamas per stiprią kritiką, naudojant emocinę kalbą („MIRTINI PRIEŠAI“), o tai stiprina auditorijos nusivylimą valdžia. Galiausiai sprendimų rėmas nukreipia į, anot jų, reikalingą valdančiųjų pakeitimą ir jų politikos perorientavimą nuo „PR“ prie realių sprendimų. Toks rėmų vartojimas yra aiškiai propagandinis, skirtas diskredituoti dabartinę valdžią ir kurti įvaizdį, kad ji yra nenaudinga bei nekompetentinga.

Naratyvas susiejamas su platesniu diskursu, kuriame valdžia vaizduojama kaip neveikli, o tai rezonuoja su propagandos tikslu mažinti pasitikėjimą Vakarų šalių institucijomis (žr. 7 pav.). Be to, naratyvas subtiliai kviečia auditoriją abejoti Lietuvos valdžios nuoširdumu ir gebėjimu prisidėti prie tarptautinės pagalbos. Tokie teiginiai skatina pasyvumą bei menkina visuomenės pasitikėjimą savo šalies valdžia ir jos vaidmeniu tarptautinėje arenoje. Naratyvas efektyviai pasitelkia emocijas ir skeptiškus argumentus, siekiant paveikti auditorijos požiūrį į Lietuvos politikų veiksmus Ukrainos kontekste.

7 pav. Rėminimas ir naratyvo „Lietuvos valdžia neremia Ukrainos, tik keliasi reitingus“ sąsajos. Sudaryta darbo autorės.

¹¹⁶ „Konservatorius medžiojo berniukus? | Skandalas Amerikoje: kas Ukrainoje kariauja auksiniais šaukštais.“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2023 m. sausio 23 d. <https://www.youtube.com/watch?v=yvawyr16A7E>.

Naratyvo „Lietuvos valdžia neremia Ukrainos, tik keliasi reitingus“ tikslas yra ne tik diskredituoti dabartinę valdžią, bet ir pakirsti pasitikėjimą Vakarų sąjungininkų pagalba bei NATO efektyvumu. Šiuo atveju pateikiama informaciją, kuri kuria tam tikrą diskursą, kai valdžia vaizduojama kaip nepatikima ir veikianti savo, o ne visuomenės ar tarptautinės bendruomenės naudai.

Naratyvas „Lietuvos valdantieji glaudžiai susiję su Rusija“

Naratyvas grindžiamas kaltinimais, kad Lietuvos politikai dirba Rusijai ir seka jos interesų gerovės. Pridedama, kad gali būti lengvai šantažuojami dėl praeityje padarytų sprendimų ir ryšių su Sovietų Sąjunga. Siekiama diskredituoti valdančiuosius ir mažinti pasitikėjimą jų daromais, bet kokio pobūdžio, sprendimais.

Kaltindama dėl bendradarbiavimo, Rūta Janutienė teigia, kad tuometinis užsienio reikalų ministras Gabrielius Landsbergis turi šeimos istorijos „uodegų“, kurios galėtų būti panaudotos šantažui. *„Mes turim rusų kolaborantus valdžioj“*¹¹⁷ – tiesiogiai kaltina vedančioji. Šie teiginiai išryškina laidos vedėjų įtarimus, kad valdžios politika nėra skaidri ar orientuota į nacionalinius interesus, Audrius Butkevičius prisideda: *„Ačiū Landsbergiui ir Linkevičiui, aš manau, kad jie yra Rusijos agentai, gal kas nors galvoja, kad jie yra kvailiai.“*¹¹⁸; *„Dėl avigalvių arba išdavikų, vadovaujančių LR užsienio reikalų politikai.“*¹¹⁹; *„Tu žiūri ir manai, kad jis yra tavo Užsienio reikalų ministras, o tikrumoj supranti, kad jis yra kokios rimtos finansinės grupuotės vienas iš žaidimo dalyvių ir jam yra svarbesni dalykai, kurie spręsis jo finansinėje korporacijoje, o ne toje valstybėlėje, kuri jam sudaro tik tramplyną ar starto galimybes.“*¹²⁰. Taigi, šiuo atveju Butkevičiaus kalbose, G. Landsbergis įvardijamas kaip „išdavikas“, „agentas“ ir pan.

Taip pat neapsieinama be kaltinimų Krašto apsaugos ministrui A. Anušauskui: *„Mes turim ministrą, kuris 89-88 metais sėdėjo KGB archyve ir rašė sribų istoriją, kiek sribų partizanai nukovė [...] tada važiavo į archyvus Rusijoje, jis buvo patikimas žmogus jiems – turim šitą žmogų.“*¹²¹ Šias minėtas problemas, kurių esminė – valdžios priklausymas nuo Rusijos – siūloma spręsti priimant užsienio agentų įstatymą: *„Kokie tie rusai bebūtų, bet jie įsivedė tą užsienio agentų sąvoką ir tiria kas per ką gali gauti lėšas ir kokie poveikiai gali būti Rusijai, kai ateina*

¹¹⁷ „Illarionovas: derybų nebus, kol Putinas nepaims Kijevo/ukrainiečiams verčia rusų tankus mūsų ginklais.“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2022 m. vasario 24 d. <https://www.youtube.com/watch?v=1Sr6LsxIh6g>.

¹¹⁸ „Illarionovas: derybų nebus, kol Putinas nepaims Kijevo/ukrainiečiams verčia rusų tankus mūsų ginklais.“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2022 m. vasario 24 d. <https://www.youtube.com/watch?v=1Sr6LsxIh6g>.

¹¹⁹ „Serhej Krivonos: negalima neįvertinti priešo/nuotaikos Ukrainoje.“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2022 m. vasario 25 d. <https://www.youtube.com/watch?v=i81yCmLnXWI>.

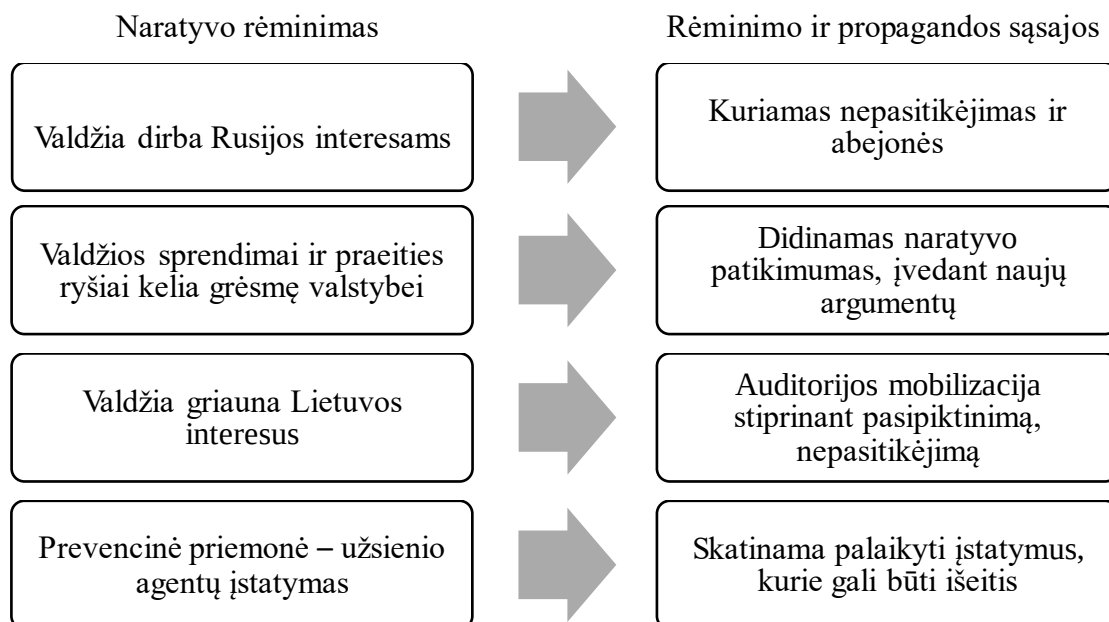
¹²⁰ „Ukrainoje vyksta bizniai: tarp Ukrainos oligarchų ir Rusijos!“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2023 m. sausio 4 d. <https://www.youtube.com/watch?v=KtZ1TKS0Z5Q>.

¹²¹ „Illarionovas: derybų nebus, kol Putinas nepaims Kijevo/ukrainiečiams verčia rusų tankus mūsų ginklais.“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2022 m. vasario 24 d. <https://www.youtube.com/watch?v=1Sr6LsxIh6g>.

finansavimas iš užsienio valstybių [...]“¹²². Audrius Butkevičius, argumentuodamas, kodėl reikalinga priimti šį įstatymą, pamini konspiracijos teorijose gerai pažįstamą asmenį – George Soros. Butkevičius teigia, kad politinės organizacijos ir ne tik, Lietuvoje atstovauja tam tikras „grupuotes“: „Pradžiai labai smagu gauti pinigų, o paskui paaiškėja, kad už to stovi narkotikų legalizavimas, visas lgbtynas, paskui paaiškėja, kad už to stovi žaidimai su pandemijų valdymu, konkrečių politinių pažiūrų formavimas [...]“. Rūta Janutienė paantrina: „Čia Norvegijos fondai per kuriuos atėjo ta Matuko vadinama reforma, ilgaiėjo [...] tada socialiniai darbuotojai pradėjo važinėti ir semtis gerosios patirties Norvegijoje [...] Tai irgi yra įrodymas, kad veikia agentai.“¹²³

Naratyvas pasižymi plūdumu, sprendimų siūlymų ir priežasties rėmu. Nors kalbama, kad Rusija atlieka neteisingus veiksmus – problema nustumia į šoną ir neaiškiais argumentais pateikiami nepatikrinti faktai, taip veikia kortų kaladės propagandos technika. Naratyvas sustiprinamas ir pasitelkiant praeities istorijas, kuomet kalbama apie pandemijos laikotarpį, masinančio neapibrėžtumo technika leidžia auditorijai prisiminti įvykius, kuriems jie, galimai, nepritarė anksčiau ir taip neigiama konotacija suteikiama naujiems „faktams“.

Šio naratyvo tikslas – sumažinti pasitikėjimą Lietuvos valdžia, skatinant abejones dėl jos lojalumo ir motyvų. Kaip problema (žr. 8 pav. kairėje) nurodomas tariamas valdžios darbas Rusijai, tačiau kaip alternatyvą problemai – siūloma Rusijoje populiarius įstatymus. Tai atspindi platesnį diskursą, kuris būdingas prorusiškai propagandai, siekiančiai demaskuoti Vakarų šalių lyderius ir jų sąjungininkus, kurti nepasitikėjimą (žr. 8 pav. dešinėje). Tai stiprina susiskaldymą, nes piliečiai raginami vertinti valdžią kaip potencialiai priešišką, veikiančią valstybės agresorės naudai.

8 pav. Rėminimas ir naratyvo „Lietuvos valdantieji glaudžiai susiję su Rusija“ sąsajos. Sudaryta darbo autorės.

¹²² „Ukrainoje vyksta bizniai: tarp Ukrainos oligarchų ir Rusijos!“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2023 m. sausio 4 d. <https://www.youtube.com/watch?v=KtZ1TKS0Z5Q>.

¹²³ „Ukrainoje vyksta bizniai: tarp Ukrainos oligarchų ir Rusijos!“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2023 m. sausio 4 d. <https://www.youtube.com/watch?v=KtZ1TKS0Z5Q>.

Naratyvas gali būti taikomas nusivylusiems rinkėjams/auditorijai. Keliami klausimai, susiję su valdžios lojalumu Lietuvai, nukreipia dėmesį nuo realių problemų.

Naratyvas „Lietuvos valdžia provokuoja karą su Rusija“

Šio naratyvo kūrimas formuoja auditorijos suvokimą, kad Lietuvos valdančiųjų atliekami veiksmai – provokacija. „Turi užduoti klausimą, kai buvo sankcijos, ar jūs pareikalavot iš ES atsakymo, ką darysim, kai visos sankcijos pradės veikt ir visos problemos kris ant mūsų galvos, kas buvo tie, kurie atstovavo Lietuvą priimant sankcijas ES? [...] kibirkštis gali būti panaudota ir turime valdžioje žmones, kurie žaidžia mūsų interesais, kaip vaikai žaidžia smėlio dėžėj.“¹²⁴ – Audrius Butkevičius. Nors neretai laidose valdantieji kaltinami, jog reikalauja iš ES per daug, neapgalvoja savo veiksmų, tačiau šiuo atveju, anot diskusijos dalyvio, tai, kad Rusijai taikomos sankcijos – Lietuvos provokacija. Problemos rėmuose pabrėžiama, kad Lietuvos valdžia yra nekompetentinga ir veikia neapgalvotai. Tai pateikiama kaip grėsmė, kylanti iš pačios valdžios veiksmų, kurie pristatomi kaip neatsakingi žaidimai su šalies interesais. Jis valdžios narius lygina su vaikais, žaidžiančiais smėlio dėžėje, o tai sustiprina įspūdį, jog šie sprendimai yra neprofesionalūs, pavojingi ir visiškai nepamatuoti. Kritika nukreipiama ir į konkrečius asmenis, kaip pavyzdžiui, tuometinį KAM ministrą Anušauską, kurio kompetencija sumenkinama.

Priežastis išryškinama, kad Lietuva nenori derėtis su kitomis valstybėmis, pvz., Baltarusija. Vienas iš tokių atvejų buvo girdimas, kai diskusijoje apie grūdų pervežimą iš Ukrainos: „Jis grįžo, nes buvo iškėlęs iniciatyvą tam, kad mūsų susisiektimo ministerija nenori derėtis su Baltarusija dėl grūdų tranzito.“¹²⁵; „Vėlgi – tiesioginis kvietimas karui. Vis tiek gi mes galinga šalis, kuri va dabar kaip tik turėtume pareikšti iniciatyvą dėl kariniu būdu Odesos uosto deblokavimo ir, nu, ačiū Dievui, kad Europoj žmonės turi protingesnes galvas ir tokio pasiūlymo net nesvarstė.“¹²⁶ Šioje dalyje naratyvas gilėja, stiprinant idėją, kad Lietuvos veiksmai nėra atsakingi ir galimai pavojingi ne tik šaliai, bet ir platesniam regionui. Čia valdžios veiksmai interpretuojami kaip pavojingi ir neišmintingi. Prie neigiamo naratyvo kūrimo prisideda ir pasidžiaugimas, kad Europoje yra „protingesnių galvų“, kurios esą tokio pasiūlymo net nesvarstė.

Moralinis vertinimas/rėmas ryškina valdžios neatitikimą visuomenės iškeltiems lūkesčiams. Valdžios komunikacija ir viešieji pasisakymai apibūdinami kaip propaganda arba nešvankybės, kurios menkina Lietuvos reputaciją. Tomas Čyvas ir A. Butkevičius kritikuoja viešą diskursą, kai

¹²⁴ „Užblokavom Kaliningradą. Kas dabar bus? /Ar Macronas su Co atvežė saulę į Ukrainą?“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2022 m. birželio 20 d. <https://www.youtube.com/watch?v=W802MORiWCU>.

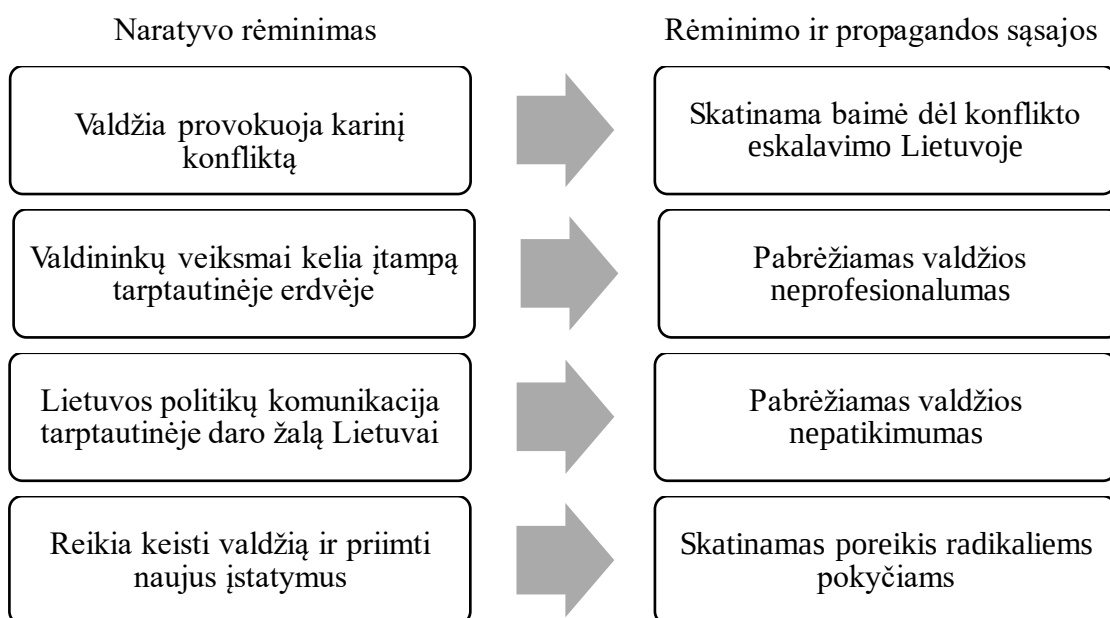
¹²⁵ „Oficialu: Ukrainos - mažai, Gabrielius Landsbergis regi Afriką.“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2022 m. birželio 9 d. <https://www.youtube.com/watch?v=yqDDr6a4PkI>.

¹²⁶ „Oficialu: Ukrainos - mažai, Gabrielius Landsbergis regi Afriką.“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2022 m. birželio 9 d. <https://www.youtube.com/watch?v=yqDDr6a4PkI>.

tam tikri šūkiai, kaip „*rusų laive, eik...*“¹²⁷– tampa Lietuvos politikų nuolat kartojamais tektais. Ši kritika perteikia moralinį pasipiktinimą, pabrėždama, kad valdžia užsiima neetiškais veiksmais, o vieša retorika laikoma nesuderinama su atsakomybe gynyboje.

Kaip vieną iš pasiūlymų šiai „provokacijos“ problemai spręsti, Butkevičius, save įvardindamas kaip trečiąjį asmenį, siūlo sumažinti referendumo kartelę: „*Audrius Butkevičius gi siūlė daryti referendumą dėl referendumui reikalingo balsų skaičiaus ir mes būtume galėję pasikeisti valdžią vietoj šitų juokdarių.*“¹²⁸

Problemos pateikimas, priežasties nustatymas, moralinis vertinimas ir sprendimų pasiūlymas leidžia tikslinei auditorijai įtikimai perteikti mintį, kad Lietuvos valdžia, veikdama neapgalvotai ir neatsakingai, provokuoja konfliktą su Rusija (žr. 9 pav. kairėje). Tokie naratyvai yra stiprus įrankis, formuojant viešąją nuomonę ir kuriant neigiamą požiūrį į valdžios veiksmus (žr. 9 pav. dešinėje).

9 pav. Rėminimas ir naratyvo „Lietuvos valdžia provokuoja karą su Rusija“ sąsajos. Sudaryta darbo autorės.

Nuo tiesioginės Rusijos veiksmų kritikos, dėmesys sutelkiamas į Lietuvos politikus, kuri vaizduojama kaip pagrindinė karo priežastis.

Naratyvas „Lietuvos politikai kalti dėl to, kad Ukrainoje vyksta karas“

Kuriamas naratyvas pasižymi tuo, kad laidose jis kuriamas ne tik perkeltinės prasmės teiginiais, tačiau gan dažnai kuris nors Lietuvos politikas tiesiogiai apkaltinamas, kad dėl tam tikro jo veiksmo ar veiksmų, prasidėjo šis karas. Nors priežastis dažniausiai yra kur kas gilesnė, kanalo

¹²⁷„Kodėl Ukraina slėpė nuostolius/Kas Ukrainoje medžioja rusų generolus/ką nutyli mūsų pusė?“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2022 m. birželio 6 d. <https://www.youtube.com/watch?v=KeZxP5HYIas>.

¹²⁸ „Užblokavom Kaliningradą. Kas dabar bus? /Ar Macronas su Co atvežė saulę į Ukrainą?“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2022 m. birželio 20 d. <https://www.youtube.com/watch?v=W802MORiWCU>.

kūrėjai nesistengia to paaiškinti auditorijai, nes tai, galimai, yra nenaudinga kuriamo turinio atžvilgiu.

Problemos rėmuose dėmesys sutelkiamas į Lietuvos politikų veiksmų nenuoseklumą ir žalingumą. R. Čekutis ir Rūta Janutienė pateikia konkretų pavyzdį, kaip Seimo vadovybė ir kitos institucijos nenuosekliai taiko sankcijas bei reaguoja į viešus klausimus apie paramos Ukrainai lėšas. Tai stiprina įspūdį, kad valdžia nesugeba užtikrinti skaidrumo. Audrius Butkevičius, savo ruožtu, tvirtina, kad Lietuvos politika nuo pat konflikto pradžios trukdė NATO strategijos įgyvendinimui, neva veikdama taip, kad šios aljanso pastangos būtų apsunkintos, taip pat įvardijama, kad politikai, kurie „specialiai pakiša kortas“, o daro didesnę žalą nei išorinis pavojus – Rusija, kadangi „ir taip aišku, kad rusai gąsdina“: *„Supranti, problema ne tame, kad rusai gąsdina. Šimtus metų tai mūsų mirtinas priešas, problema yra tame, kad mūsiškiai, vėl tas žodis mūsiškiai... kad šitie asmenys specialiai pakišo jam kortas – štai yra kur problema.“*¹²⁹.

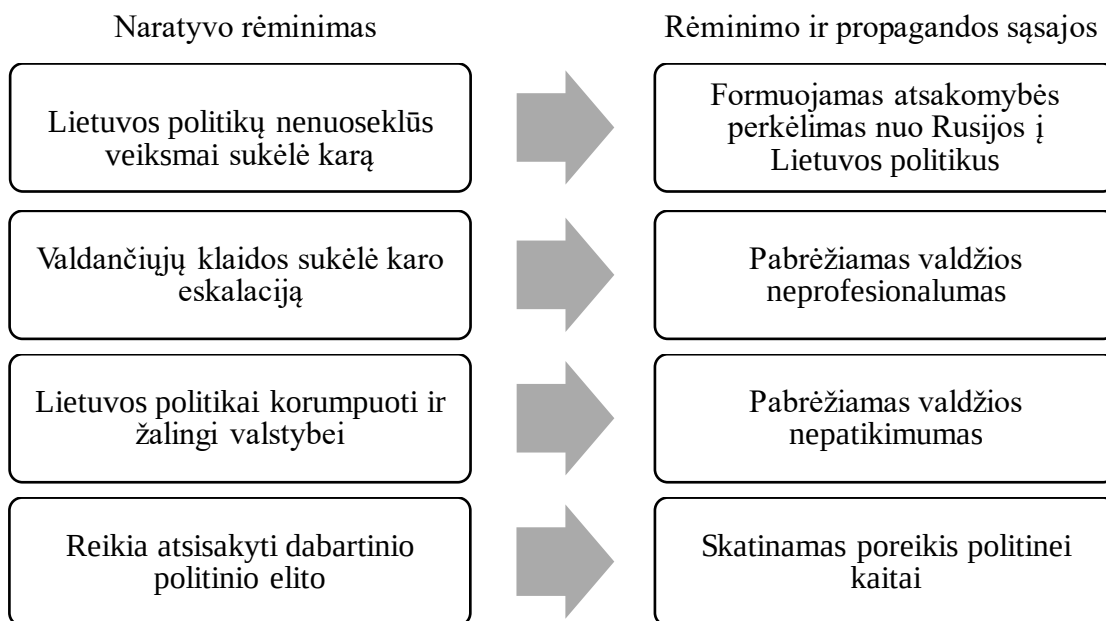
Priežastys siejamos su valdžios nesėkmėmis diplomatijos srityje bei ankstesniais politikų veiksmais. Pavyzdžiui, teigiama, kad Dalia Grybauskaitė nesugebėjo tinkamai pasinaudoti dialogu su Baltarusija ir užkirsti kelio Lukašenkos sąjungai su Putinu. Taip pat teigiama, kad valdžia kalta, jog Lukašenka, šiuo atveju vadinamas „Batka“ tapo Putino sąjungininkas: *„[...] iš viso, šio konflikto galėjo nebūti, jeigu Putinui nebūtume padavę Batkos galvos. Tai yra konkrečiai Gabrys su visa chebra... ir Tapinas tame smarkiai sudalyvavo“*¹³⁰. Kaltinimai eskaluojami akcentuojant, valdžios klaidos suformavo dabartinę įtemptą situaciją. „Sveiko proto baltarusiai“¹³¹, pasak Butkevičiaus, mato, kaip Lietuva „augina“ Svatlaną Cichanouską, o tai dar labiau apsunkina Lietuvos santykius su kaimyninėmis šalimis. Kitas naratyvo aspektas nukreiptas į vidinę kritiką – K. Skrebys ir Janutienė pabrėžia, kad Šimonytės vyriausybė perka elektros energiją iš šaltinių, susijusių su Rusijos režimu. Šios priežastys perteikiamos kaip įrodymai, kad dabartinė užsienio politika yra chaotiška.

Moralinis vertinimas naratyve naudojamas tam, kad apibūdintų Lietuvos politikus kaip nekompetentingus. Butkevičius apibūdina juos kaip „žulikus“, kurie nuolatos kenkia valstybei, prisitaikydami prie korupcinių schemų, užsimezgusių dar tada, kai Lietuvos prezidentas buvo A. M. Brazauskas. Moralinis vertinimas sustiprina pasakojimą, jog, anot jų, ne tik dabartinė valdžia, bet ir ankstesni politiniai elitai veikė prieš Lietuvos interesus. Kritika yra nukreipta į nuolatinės problemas ir apima ne tik dažnai minimus liberalus ar konservatorius, bet ir kitos partijos – „politinis elitas“ (žr. 10 pav.), kurios taip pat „netinkamos“.

¹²⁹ „Užblokavom Kaliningradą. Kas dabar bus? /Ar Macronas su Co atvežė saulę į Ukrainą?“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2022 m. birželio 20 d. <https://www.youtube.com/watch?v=W802MORiWCU>.

¹³⁰ „Oficialu: Ukrainos - mažai, Gabrielius Landsbergis regi Afriką.“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2022 m. birželio 9 d. <https://www.youtube.com/watch?v=yqDDr6a4PkI>.

¹³¹ „Illarionovas: derybų nebus, kol Putinas nepaims Kijevo/ukrainiečiams verčia rusų tankus mūsų ginklais.“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2022 m. vasario 24 d. <https://www.youtube.com/watch?v=1Sr6LsxIh6g>.

10 pav. Rėminimas ir naratyvo „Lietuvos valdžia provokuoja karą su Rusija“ sąsajos. Sudaryta darbo autorės.

Naratyvas „Lietuvos politikai kalti dėl to, kad Ukrainoje vyksta karas“ glaudžiai susijęs su kitais naratyvais, pvz., „Lietuvos valdantieji glaudžiai susiję su Rusija“ arba „Lietuvos valdžia provokuoja karą su Rusija“.

Naratyvas „Neverta remti Ukrainos, nes Ukrainoje – korupcija“

Naratyvas sudarytas iš visų rėminimo elementų, diskusijos dalyviai ne tik nurodo problemą, priežastį, įvertina situaciją, bet ir stengiasi pateikti pasiūlymų problemai išspręsti.

Nurodoma, kad Ukrainoje korupcija giliai įsišaknijusi ir neigiamai veikia karinę paramą. Audriaus Butkevičiaus teiginiai apie „biznius tarp Ukrainos stambių veikėjų ir Rusijos atstovų“ aiškiai parodo, kad naratyvas nukreiptas į moralinį konfliktą tarp aukų fronte ir slaptų sandorių, vykdomų tarp elito. Taip pat paminėtas amoniako ir grūdų prekybos su Rusija atvejis, pabrėžiama, kad net karo metu aukšti pareigūnai yra išipainioję į abejotinus ekonominius sandorius. Tokie teiginiai kuria įvaizdį, kad Ukraina negeba atsisakyti ydingų įpročių ir pasipriešinti agresoriui.

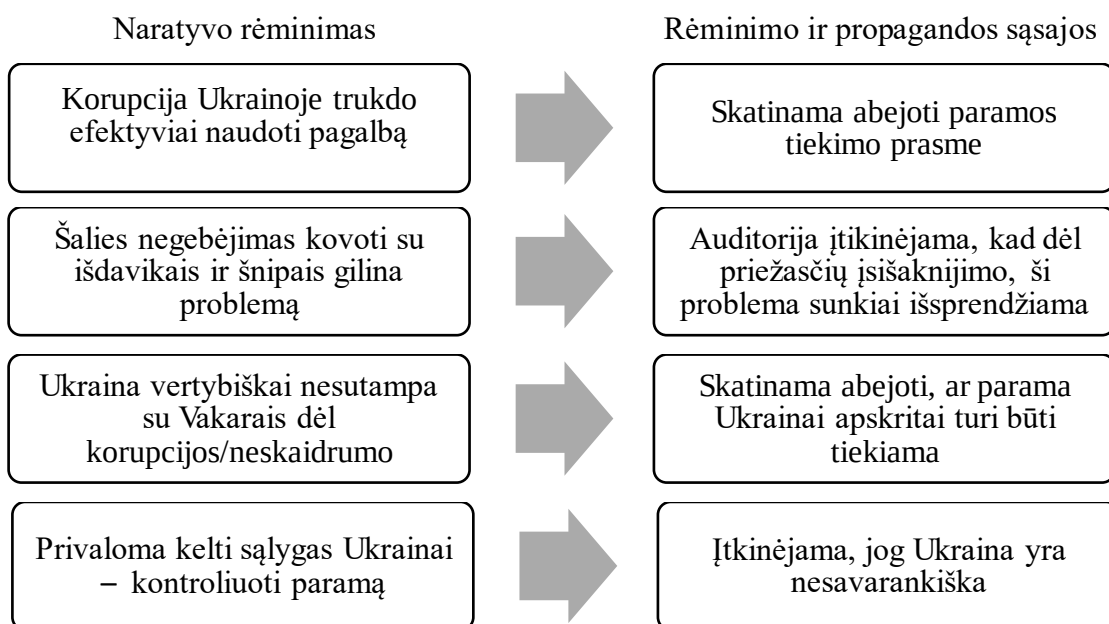
Viena iš priežasčių, dėl ko atsiranda problema, nurodyta „išdavikai“: „Ukraina turi labai daug išdavikų, kaip pas mus, taip ir pas juos, tik pas juos daug, daug, daugiau, kurie aukštuose postuose.“¹³² – R.Čekutis prideda: „Bet būtų vakarų partneriams demotyvuotinas veiksnys: neduokite ginklų, nes bus korupcija, viską išvogs, neduokite ginklų, nes branduolinį ginklą turi. Dabar kiekvieną dieną praneša kaip Ukrainoj gaudo rusų šnipus, ten jau apie tūkstančius šneka. [...] Tai vėlgi – veikia kaip demotyvacinis veiksnys, gali partneriai sakyti, mes jums duodam pinigų, duodam ginklus, mes jus remiam, šeriam, o jūs savo net šnipelių pasigaut negalit.“¹³³ Šnipų

¹³² „Illarionovas: derybų nebus, kol Putinas nepaims Kijevo/ukrainiečiams verčia rusų tankus mūsų ginklais.“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2022 m. vasario 24 d. <https://www.youtube.com/watch?v=1Sr6LsxIh6g>.

¹³³ „Garliava vėl bunda? | Mobilizacija už Bartoševičių: nuo partijos iki LRT | Ukraina: kas dabar bus?“ Svetainės

gaudymo masto akcentavimas ir negebėjimas tinkamai valdyti situacijos Ukrainoje formuoja įvaizdį, kad parama gali būti iššvaistyta arba panaudota netinkamai.

Siūlymai naratyve implikuoja, kad Vakarų parama Ukrainai turėtų būti siejama su griežtais reikalavimais kovoti su korupcija. Nurodoma, kad JAV pasakytas reikalavimas dėl korupcijos kontrolės, paskatino tam tikrus pokyčius Ukrainoje. Bet pripažįstama, kad šie pokyčiai gali būti nepakankami, o tikslus mastas lieka neaiškus. Tai perteikia idėją, jog parama Ukrainai turėtų būti sąlyginė ir siejama su šalies gebėjimu įgyvendinti reformas, kurios užtikrintų skaidrumą ir efektyvumą. Ši rėmų naudojimo struktūra (žr. 11 pav.) padeda kurti nuoseklų pasakojimą, kuris pabrėžia Ukrainos vidinius trūkumus, kelia klausimų dėl paramos efektyvumo ir įtvirtina mintį (sprendimą), kad bet kokia pagalba turėtų būti griežtai kontroliuojama bei sąlyginė.

11 pav. Rėminimas ir naratyvo „Neverta remti Ukrainos, nes Ukrainoje – korupcija“ sąsajos. Sudaryta darbo autorės.

Daroma prielaida, kad mažinamas pasitikėjimas ne tik Ukraina, efektyviai manipuluojama Vakarų vertybėmis, siekiant pakeisti paramos politiką. Korupcijos akcentavimas yra efektyvi priemonė formuojant nepasitikėjimą.

Naratyvas „Suaukota parama nepasiekia Ukrainos“

Laidose itin daug dėmesio ir eterio laiko skiriama paramai. Ji minima sąjungininkių valstybių kontekste, kaip jau aprašyta ankstesniame skyrelyje, bet ir didelių paramos fondų kontekste, kurie anot laidų diskusijose dalyvaujančiųjų, yra tik pasipelnymas. Laidose skatinama neaukoti fondams, remiantis tuo, kad paramos rinkėjai perka nekilnojamą turtą arba teigiant, kad pažįstami, esantys

„YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2023 m. sausio 27 d. <https://www.youtube.com/watch?v=vuwc83KLOvQ>.

fronte, jokios paramos iš minėtų asmenų, nėra matę.

Aptariamos kelios problemos. *Butkevičius: „Kompanija, kuri tiekė tą mašiną į UA, fondas nupirko seną kledarą, sumokėjo labai nemažus pinigus už remontą ir už visiškai nereikalingą dažymą. Tos mašinos kaina išaugo dvigubai. Tai fondai, kurie užsiima šitu reikalu, dalį pinigų susidėjo į kišenę, o kitą dalį padarė kosmetinį remontą – ne stabdžiai buvo suremontuoti, o visi padažymai ir panašūs dalykai. Taip yra visur ir su visais dalykais, kurie tiekiami.“*¹³⁴– minima ir *Bayraktaro pirkimo akcija: „Aš niekad negirdėjau, kad kas nors pirktų vieną Bayraktarą, čia yra nonsensas“*¹³⁵. Naratyvas stiprinamas tuo, jog galbūt tai, kas perkama yra net nereikalinga: „Pirmiausia reikia kreiptis į Ukrainą ir paklausti, ko reikia, gal žymiai labiau reikalinga ryšio priemonė duotuoju momentu, o gal karo ligoninė.“. Rūta Janutienė buvo pakvietusi Marių Skripkiūną, kuris pristatomas, kaip kariaujantis už Ukrainą, jis teigė, kad paramos nesulaukė, nors ir prašydavo: „*Tai buvau ir kairėj, ir dešinėj, bet negirdėjau, kad atvežtų nei Tapinas, nei Ohmanas, nei Šurajevs, o tie visi smulkieji visi, kurie vos galą su galu suduria, tai tie iš paskutinių atveždavo, bet ir tai, kaip pasakyt, yra visokių... kai kurie pagert atvažiuoja.*“¹³⁶. Tokiais teiginiais mažinamas pasitikėjimas, didinamos abejonės dėl paramos tikslo pasiekimo, mažinama visuomenės motyvacija aukoti.

„*Vilniuje yra tų reklamų daug – PAVERSK SAVO PINIGUS KULKOMIS, na, pono Ohmano MĖLYNA IR GELTONA kompanija. Jie, didžioji dauguma, galvoja, kad tuos pinigus jie tikrai aukoja Ukrainai, jie pasitiki tais žmonėmis. Galų gale per LRT reklamuoja... Jie negalvoja, kad tie pinigai gali patekti kur nors nesąžiningai. [...] Buvo palengvintas atsiskaitymas už lėšas, yra toks vėjus, nekritikuojamumo aura – ar tai padeda šventam dalykui – pagalbai kenčiantiems žmonėms Ukrainoje?*“¹³⁷ – atsiranda ryškus moralinis vertinimas, kuomet minimas „šventumas“, „sąžiningumas“, „pasitikėjimas“. Šioje citatoje Rūta Janutienė kelia abejonių dėl paramos Ukrainai organizatorių skaidrumo, ypač nukreipdama kritiką į organizaciją „Mėlyna ir geltona“ bei jos vadovą Joną Ohmaną. Nors nėra pateikiama jokių konkrečių įrodymų, ji tvirtina, kad pinigai gali būti naudojami nesąžiningai, kartu kritikuodama viešą paramos kampanijų sklaidą, įskaitant LRT reklamas. Janutienė taip pat užsimena apie „nekritikuojamumo aurą“, kuri, jos manymu, trukdo efektyviai tikrinti paramos panaudojimą.

Žemiau esančiame paveiksle (žr. 12 pav. kairėje) matoma, kaip, rėmų pagalba, nuosekliai šis

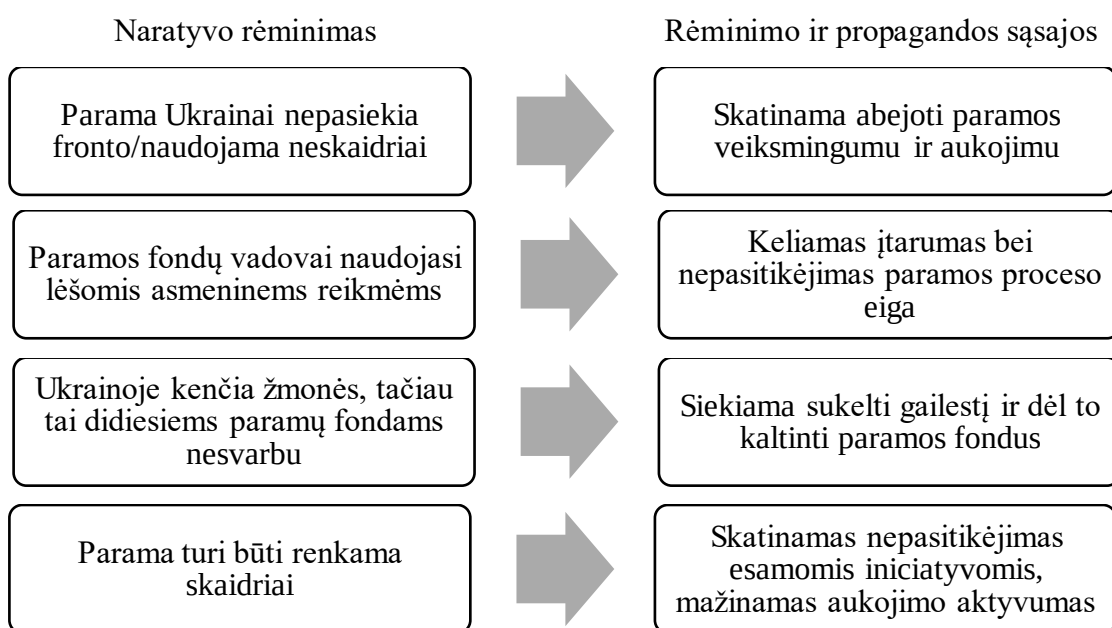
¹³⁴ „Vakarai ieško preteksto stabdyti Ukrainą? | Kodėl pasipylė istorijos: „ukrainiečiai vagia pinigus?““ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2023 m. sausio 29 d. <https://www.youtube.com/watch?v=8mezTJ4Midk>.

¹³⁵ „Vakarai ieško preteksto stabdyti Ukrainą? | Kodėl pasipylė istorijos: „ukrainiečiai vagia pinigus?““ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2023 m. sausio 29 d. <https://www.youtube.com/watch?v=8mezTJ4Midk>.

¹³⁶ „Liudininkas plėšia kaukes nuo Ohmanų ir Miliūčių: influencerių kova už Ukrainą - suimituota?“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2023 m. rugsėjo 21 d. <https://www.youtube.com/watch?v=nmLbPrbAQg>.

¹³⁷ „Kęstutis Vagneris: „parama“ Ukrainai dažnai užsiima savanaudžiai.“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2023 m. rugsėjo 3 d. <https://www.youtube.com/watch?v=P5YL30oVaTM&t=2s>.

naratyvas kuriamas. Minimimi visi įrėminimo aspektai, pasiūloma išeitis.

12 pav. Rėminimas ir naratyvo „Suaukota parama nepasiekia Ukrainos“ sąsajos. Sudaryta darbo autorės.

Toks naratyvas gali būti naudojamas kaip strateginis įrankis siekiant mažinti paramą Ukrainai ir tuo pačiu stiprinti nepasitikėjimą tarp Lietuvos piliečių, abejoti visuomenininkų iniciatyvomis (žr 12 pav. dešinėje).

Naratyvas „NATO ir ES Ukraina nerūpi“

NATO ir Europos Sąjungos tema itin dviprasmiška – nors kartais pasidžiaugiama, jog parama iš sąjungininkių pakankamai greitai pasiekia Ukrainą, galų gale vis vien prieinama išvada, jog Vakarų vadovams Ukraina neįdomi ar nereikalinga. Šis naratyvas siekia suformuoti skeptišką požiūrį į Vakarų įsipareigojimus Ukrainos atžvilgiu, akcentuojant lėto ir nepakankamo reagavimo į konfliktą problemą bei Vakarų strategines klaidas.

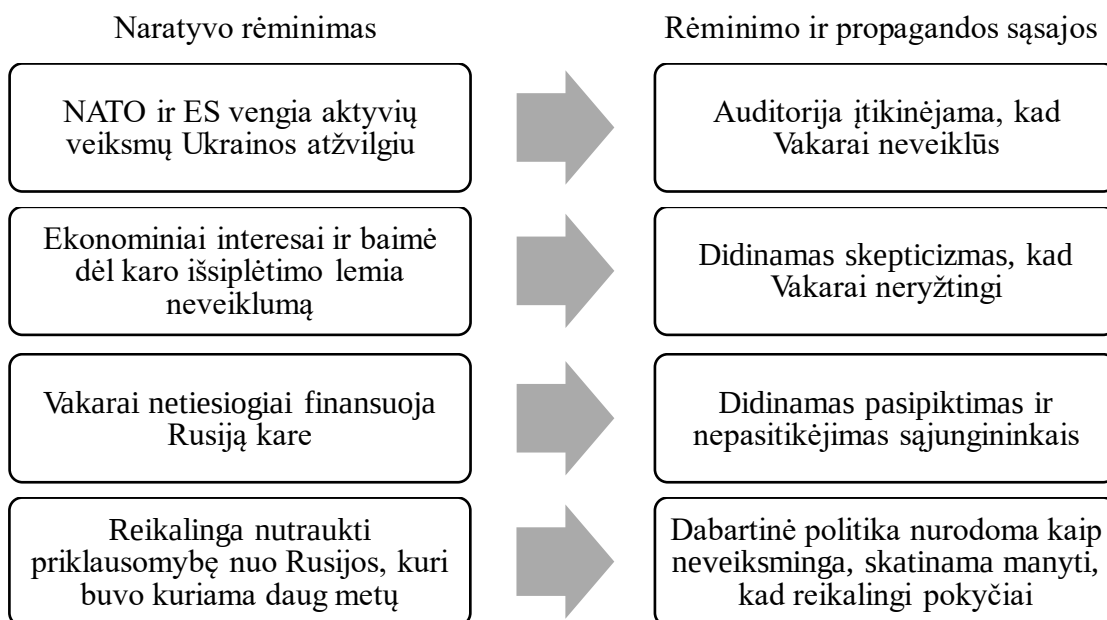
Naratyvas teigia, kad NATO ir ES nesilaiko savo įsipareigojimų Ukrainos atžvilgiu ir faktiškai nesistengia užkirsti kelio konfliktui. Audrius Butkevičius pabrėžia, kad net metus trunkantis karas neprivertė Europos valstybių aktyvuoti NATO penktojo straipsnio, o Vokietija, kaip stambiausia Europos jėga, nesugeba atlikti ryžtingų veiksmų. Ši problema apibūdinama kaip sisteminis Vakarų šalių nenoras perimti iniciatyvos ir aktyviai įsitraukti į konfliktą, paliekant Ukrainą beveik vienišą kovoti su Rusija.

Taip pat akcentuojamas Ukrainos priklausomumas nuo Vakarų pagalbos: „ji (red. Past. Ukraina) atėjo į situaciją, kuomet ji yra šimtu procentų priklausoma nuo to, duos vakarai ar neduos. O vakarams yra visiškai patogiu, kai Rusija atsirikė savo gabalą ir Ukraina jau nebebus

tas nuostabasis priedėlis prie Lenkijos, galintis šokdinti prancūzus ir aiškinti jiems, kaip gali atrodyti Europos veidas.“¹³⁸ – Butkevičius teigia, kad Ukraina, dėl prastos politikos, tapo visiškai priklausoma nuo Vakarų paramos, ši įžvalga pabrėžia, kad NATO ir ES tik simboliškai palaiko Ukrainą, siekdamos išvengti didesnės rizikos, užuot padėję užbaigti karą.

Pabrėžiamos kelios priežastys, kodėl NATO ir ES vengia aktyviau padėti Ukrainai. Pirmą, Rusijos ekonominė galia ir prekyba su Europos valstybėmis, ypač energetikos sektoriuje, sukuria priklausomybės situaciją. Vienoje iš laidų svečiavęsis Vytautas Bakas pažymi, kad didelė dalis Europos priklauso nuo rusiškų dujų ir kitų išteklių, o tai apsunkina ryžtingų veiksmų prieš Rusiją priėmimą. Taip pat akcentuojama, kad kai kurios valstybės, tokios kaip Turkija, naudoja dvilypę politiką, vienu metu tiekdamos ginkluotę Ukrainai ir palaikydamos ekonominius ryšius su Rusija.

Naratyvas kritikuoja Vakarų moralinį požiūrį į karą Ukrainoje. Teigiama, kad Rusija niekada nebuvo tokia pelninga kaip dabar, nes Vakarai iš esmės finansuoja abi konflikto puses: „*Tai Rusija niekada taip šauniai neuždirbdavo kaip šiuo momentu. Ir vakarai niekada nedarė tokių baisių strateginių klaidų, kaip šiandien, kuomet patys finansuodami karą jie finansuoja ir Putino galimybes dalyvauti šitame kare.*“¹³⁹. Šis moralinis prieštaraivimas pabrėžiamas kaip viena esminių NATO ir ES politikos problemų. Vakarų strateginės klaidos, tokios kaip prekybos su Rusija palaikymas karo metu, naratyve pateikiamos kaip įrodymas, kad Ukrainos interesai Vakarams yra antraeiliai (žr. 13 pav.).

13 pav. Rėminimas ir naratyvo „NATO ir ES Ukraina nerūpi“ sąsajos. Sudaryta darbo autorės.

Naratyvas formuoja viešąją nuomonę, kad Vakarų šalių parama Ukrainai yra paviršutiniška ir

¹³⁸ „Butkevičius ir Čyvas: Kam jiems stipri Ukraina - Lenkijos bendrininkė?“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2022 m. birželio 24 d. <https://www.youtube.com/watch?v=eqIm6EokiMM>.

¹³⁹ „Iš Ukrainos - ir prastos žinios/Oleksij Melnyk, karybos ir geopolitikos ekspertas - Kijevas.“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2022 m. gegužės 2 d. <https://www.youtube.com/watch?v=C6QkU1Ss60U>.

daugiau orientuota į savų interesų gynimą nei į realią pagalbą. Daroma prielaida, kad naratyvas konstruojamas ir tam, kad auditorija galvotų, jog jei NATO ir ES nepadeda Ukrainai, tai, esant reikalui, nepadėtų ir Lietuvai. Šis naratyvas yra propagandos dalis, siekianti susilpninti NATO ir ES įvaizdį ir atvirkščiai tai padaryti su Rusijos pozicija – jos įvaizdį sustiprinti tarptautinėje arenoje.

2. 5. 2. Propagandos skleidimo technikos naudojamos kanale

Tirtose laidose tiek svečių, tiek vedančiųjų kalbose naudojamos įvairios propagandos skleidimo technikos: plūdimas, masinantis neapibrėžtumas, savybių perdavimas, charakterizavimas, „paprasčia liaudis“, „kortų kaladė“ ir „populiari nuomonė“.

1. Plūdimas ar dar kitaip – etikečių klijavimas yra bene lengviausiai atpažįstama technika, „OpTV“ kanale naudojama gausiai. Kiekvienoje laidoje galima išgirsti epitetų, kurie adresuojami įvairiems asmenims, dažniausiai Lietuvos valdantiejiems (2020-2024) ar kitiems tarptautinėje arba Lietuvos politinėje erdvėje populiariems politikams. Audrius Butkevičius: „*Mano diagnozė labai aiški: mus valdo maždaug 4 procentų išdavikų, 16 proc. korumpuotų ir 80 proc. – idiotų senąja graikiška prasme. Aš tą galiu tau pasakyti tiksliai vertindamas situaciją su rusišku tranzitu į Kaliningradą.*“¹⁴⁰ Lietuvos valdantiejiems laidose priskiriamos įvairios etiketės, pačios ryškiausios: „išdavikai“¹⁴¹, „korumpuoti“¹⁴², „idiotai“¹⁴³, „agentai“¹⁴⁴, „durniai“¹⁴⁵, „žulikai/žulikėliai“¹⁴⁶, „mirtini valstybės priešai“¹⁴⁷ ir t.t. Taip pat netrūko ir pravardžių kūrimo, kalbant apie Gabrielių Landsbergį buvo iškraipomas jo vardas ir pavardė: „Landsbergiokas“¹⁴⁸, „Gabriukas“, „Gabrys“ arba priklijuojama anūko arba mėgėjo (politikoje) etiketė. Panašiai buvo nusitaikyta ir į Lauryną Kasčiūną, kuomet jo pavardė buvo pakeičiama į „Kasčiūniukas“. Landsbergio ir Kasčiūno pavardės sakomos mažybine forma¹⁴⁹, visa valdžia neretai buvo traktuojama kaip „valdžiukė“¹⁵⁰.

¹⁴⁰ „Užblokavom Kaliningradą. Kas dabar bus? /Ar Macronas su Co atvežė saulę į Ukrainą?“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2022 m. birželio 20 d. <https://www.youtube.com/watch?v=W802MORiWCU>.

¹⁴¹ „Užblokavom Kaliningradą. Kas dabar bus? /Ar Macronas su Co atvežė saulę į Ukrainą?“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2022 m. birželio 20 d. <https://www.youtube.com/watch?v=W802MORiWCU>.

¹⁴² „Iš Ukrainos - ir prastos žinios/Oleksij Melnyk, karybos ir geopolitikos ekspertas - Kijevas.“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2022 m. gegužės 2 d. <https://www.youtube.com/watch?v=C6QkU1Ss60U>.

¹⁴³ „Ukraina skęsta rietenose | JAV renkasi Izraelį | Ruskij mir Lietuvoje: Šimonytė rusifikuoja Lietuvą.“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2024 m. vasario 5 d. <https://www.youtube.com/watch?v=yMkVEBd9qYA>.

¹⁴⁴ „Rusų, lenkų kalba - privaloma (teismas) | Ukraina: kontrapuolimas sustojo? | Potvynio zonoje - cholera.“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2023 m. sausio 19 d. <https://www.youtube.com/watch?v=nDiu-MdoKw8>.

¹⁴⁵ Žemaitaitis rėžia: „valstybininkų“ mafija grobsto Lietuvą ir dangstosi parama Ukrainai.“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2023 m. liepos 13 d. <https://www.youtube.com/watch?v=6B4OiwXJIJ8>.

¹⁴⁶ „Užblokavom Kaliningradą. Kas dabar bus? /Ar Macronas su Co atvežė saulę į Ukrainą?“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2022 m. birželio 20 d. <https://www.youtube.com/watch?v=W802MORiWCU>.

¹⁴⁷ Konservatorius medžiojo berniukus? | Skandalas Amerikoje: kas Ukrainoje kariauja auksiniais šaukštais?“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2023 m. sausio 23 d. <https://www.youtube.com/watch?v=yvawyr16A7E>.

¹⁴⁸ „Ukraina skęsta rietenose | JAV renkasi Izraelį | Ruskij mir Lietuvoje: Šimonytė rusifikuoja Lietuvą.“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2024 m. vasario 5 d. <https://www.youtube.com/watch?v=yMkVEBd9qYA>.

¹⁴⁹ „Ukraina skęsta rietenose | JAV renkasi Izraelį | Ruskij mir Lietuvoje: Šimonytė rusifikuoja Lietuvą.“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2024 m. vasario 5 d. <https://www.youtube.com/watch?v=yMkVEBd9qYA>.

Kalbant apie paramos akcijas Ukrainai ir jų rinkimą, buvo neapsieita be Andriaus Tapino paminėjimo, tačiau jis dažniausiai buvo pravardžiuojamas „tapke“: „Nes Tapinas, dabar jau tapke galim vadinti, neatliko nei vieno tyrimo apie Benkunską. Tai čia perkama žiniasklaida, nuomonės formuotojai. Per tas vėliavas visus Jakilaičius, švedus, žydus bandyti nusipirkti už reklamą ir tylėjimą“¹⁵¹ – R. Žemaitaitis. Paskutinėje citatoje taip pat minimas „švedas“, taip laidose vadinamas Jonas Ohmanas organizacijos „Blue/Yellow“ vadovas. Olegas Šurajevs aktyviai rinkęs paramą Ukrainai taip pat buvo pastebėtas laidose, jis vadintas „šura“¹⁵². Asmenys, susiję su LRT, žurnalistai ir pan., neretai buvo pateikiami kaip „putinistai“, „kremlininkai“¹⁵³ arba „nusikalstama grupuotė“. Toks gausus pravardžių ir etikečių vartojimas bei tendencingas kalbėjimas rodo siekį formuoti neigiamą nuomonę apie konkrečius asmenis ir grupes, naudojant emocijas kurstančias propagandos priemones.

2. Masinantis neapibrėžtumas – technika, kai naudojamos tezės, neparemtos argumentais, tačiau masės su jomis jau sutinka. Tokio pobūdžio tezės buvo pastebimos Lietuvos paramos Ukrainai kontekste, kuomet buvo sakoma jau aprašyta citata, kad „*Lietuva nusimauna kelnes, kad Ukraina turėtų dvi*“¹⁵⁴. Laidose technika pasireiškia keliais būdais, kai subtiliai apeliuojama į abstrakčias ir emocines sąvokas, kurių negalima lengvai paneigti, nes jos pateikiamos kaip savaime suprantamos arba kaip vertybės. Žodžiuose „*Putinas skirtingai nuo šių mąstytojų yra racionalus žmogus*“¹⁵⁵ – Putinas apibūdinamas kaip „racionalus“, o tai yra pozityvus, bet nekonkretus terminas, suteikiantis jam autoriteto ir intelektualumo įvaizdį. Tai nukreipia dėmesį nuo jo veiksmų kritikos ir pateikia jį kaip logišką ir strategiškai mąstantį lyderį, priešingai kalbama apie Lietuvos valdančiuosius: „*Šimtus metų tai mūsų mirtinas priešas, problema yra tame, kad mūsiškiai...*“¹⁵⁶ – abstrakčios sąvokos „mirtinas priešas“ ir „mūsiškiai“ naudojamos sukurti stiprų emocinį atsaką. Žodis „mūsiškiai“ išsprūdavo A. Butkevičiui kalbant apie valdančiuosius, laidose jis iškart pasitaisydavo „mūsiškius“ pervadinamas į „vyrukus, per klaidą gavusius valdžią į rankas“, taip laidose apeliuojama į bendrystės jausmą ir smerkia tarsi išdavikus, kurie veikia prieš Lietuvą. „*Reikia sukaupti pakankamas pajėgas*“¹⁵⁷ – pateikiama netiksli idėja apie „pajėgas“, kurios

¹⁵⁰ „Oficialu: Ukrainos - mažai, Gabrielius Landsbergis regi Afriką.“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2022 m. birželio 9 d. <https://www.youtube.com/watch?v=yqDDr6a4PkI>.

¹⁵¹ „Žemaitaitis režia: „valstybininkų“ mafija grobsto Lietuvą ir dangstosi parama Ukrainai.“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2023 m. liepos 13 d. <https://www.youtube.com/watch?v=6B4OiwXJIJ8>.

¹⁵² Prekybą ukrainiečių pamestinukais užkardė eiliniai piliečiai!“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2023 m. liepos 12 d. <https://www.youtube.com/watch?v=nv6Hop4KrIQ>.

¹⁵³ Žemaitaitis režia: „valstybininkų“ mafija grobsto Lietuvą ir dangstosi parama Ukrainai.“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2023 m. liepos 13 d. <https://www.youtube.com/watch?v=6B4OiwXJIJ8>.

¹⁵⁴ „Landsbergis nebetiki Ukrainos pergale?/Europos skilimas/sankcijos neveikia/Kur ginklai, dėdės?“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2022 m. birželio 13 d. <https://www.youtube.com/watch?v=y6eAtoc41DM>.

¹⁵⁵ „Užblokavom Kaliningradą. Kas dabar bus? /Ar Macronas su Co atvežė saulę į Ukrainą?“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2022 m. birželio 20 d. <https://www.youtube.com/watch?v=W802MORiWCU>.

¹⁵⁶ „Užblokavom Kaliningradą. Kas dabar bus? /Ar Macronas su Co atvežė saulę į Ukrainą?“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2022 m. birželio 20 d. <https://www.youtube.com/watch?v=W802MORiWCU>.

¹⁵⁷ „Illarionovas: derybų nebus, kol Putinas nepaisys Kijevo/ukrainiečiams verčia rusų tankus mūsų ginklais.“ Svetainės

būtinios norint susidoroti su problema. Tai skamba patraukliai ir logiškai, tačiau nėra pateikiama jokių detalių apie realią situaciją ar siūlomus veiksmus. Sąvokos kaip „racionalus žmogus“, „valstybės išdavikai“, „pajėgos“ ar „mūsiškiai“ sukelia stiprius emocinius atsakus, bet nepateikia esmės, ją paslepia. Šios technikos būdu, sukuriamas įspūdis, kad viena pusė yra logiška ir teisinga (Rusija ar jos pozicija), o kita – chaotiška ar neveikli (Lietuvos ir Vakarų lyderiai).

Tokios bendros frazės skatina auditoriją manyti, kad kalbėtojas turi aiškią ir logišką poziciją, todėl juo galima pasitikėti. Tokie propagandiniai naratyvai gali nepastebimai formuoti auditorijos nuomonę, nes atrodo pagrįsti ir neutralūs, nors jų tikslas yra skleisti tam tikrą ideologiją.

3. Savybių perdavimas – naudojami gerai žinomi simboliai ar autoritetai, kad su jais būtų susietas konkretus produktas, idėja ar asmuo. Pagrindinė šios technikos ypatybė – emocinio ryšio kūrimas per asociacijas su žinomais asmenimis, įvykiais ar simboliais, kad būtų paveikiama auditorija.

Technika naudojama subtiliai, sugretinami politiniai veikėjai su partijomis: *„Aš manau, kad pas konservatorius stovi Albinas Januška, kuris kuria jiems politines strategijas, jiems atrodo, kad jie gerai atrodo konflikte...“*¹⁵⁸ – asociacija su konfliktu, kai pasitelkiamas teiginys, kad politinė strategija, įtraukiant konfliktus, gali padėti sustiprinti pozicijas. Tai yra emocinis bandymas sukelti asociaciją su „galingais“ politikais, kurie žino, kaip manipuluoti situacijomis, kad jų partija atrodytų stipri ir pasitikinti savimi. Demokratijos ir rinkimų teisėtumo klausimo kėlimas: *„Demokratiniais rinkimais? Kuomet mažumos balsais išrinkta partijėlė, neturinti jokio šanso laimėti kitaip nei susidėjus su...“*¹⁵⁹. Audrius Butkevičius sąmoningai kvestionuoja, ar rinkimai buvo teisėti, taikomasi į demokratijos neigiamą reikšmę Lietuvoje.

Kalbant apie paramą Ukrainai, kurią teikia kitos valstybės, Ukraina asocijuojama su didžiulo masto korupcija: *„[...] karas irgi dėl korupcijos kilo, kada korupcija – tai silpna šalis.“*¹⁶⁰ – Marius Skripkiūnas. Taip siekiama sumenkinti šalies moralinę ir politinę reputaciją. Neteigiama, kad korupcija negali būti problema, tačiau propagandinė savybių perdavimo technika veikia, kai išskirtinai neigiamas reiškiny, šiuo atveju korupcija, supinamas su visu Ukrainos valstybės vaizdiniu, nepriklausomai nuo to, kiek realūs šie kaltinimai, technika plačiai naudojama naratyvo kūrimui, kuriame teigiama, kad *paramos tiekti neverta, nes joje vien korupcija. Neigiama konotacija suteikiama ne tik valstybių tiekiamai paramai, bet ir atskirų paramos fondų: „Jie remia velniai žino ką, gal save remia“*¹⁶¹; „Didelių fondų noras taškyt aukojančių pinigų“ – ir panašiai.

„YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2022 m. vasario 24 d. <https://www.youtube.com/watch?v=1Sr6LsxIh6g>.

¹⁵⁸ „Lietuva šiurpina sąjungininkus/V. Landsbergis: Karaliaučių man prie karūnos!/Ukrainoje rusų persvara.“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2022 m. liepos 4 d. <https://www.youtube.com/watch?v=DJW9TfJiRl4>.

¹⁵⁹ „Lietuva šiurpina sąjungininkus/V. Landsbergis: Karaliaučių man prie karūnos!/Ukrainoje rusų persvara.“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2022 m. liepos 4 d. <https://www.youtube.com/watch?v=DJW9TfJiRl4>.

¹⁶⁰ „Liudininkas plėšia kaukes nuo Ohmanų ir Miliūčių: influencerių kova už Ukrainą - suimtuota?“ Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2023 m. rugsėjo 21 d. <https://www.youtube.com/watch?v=nmLbPrbAQg>.

¹⁶¹ „Liudininkas plėšia kaukes nuo Ohmanų ir Miliūčių: influencerių kova už Ukrainą - suimtuota?“ Svetainės

Technika pasireiškia per siekį sukelti nepasitikėjimą paramos mechanizmais, perteikiant mintį, kad jie yra arba korumpuoti, arba nesąžiningi. Šis neigiamas įspūdis nukreiptas ne tik į konkrečias organizacijas, bet ir į visą paramos koncepciją.

Tirtose laidose technika nukreipta į demokratijos kvestionavimą, paramą Ukrainai, kai naudojamos asociacijos su korupcija, kurios ne tik menkina šalies reputaciją, bet ir kuria neigiamą požiūrį į paramą apskritai. Vienas iš propagandos siekių yra kuo paprasčiau pateikti informaciją, todėl savybių perdavimo technika Rusijos propagandoje naudojama sistemingai, kuomet siekiama manipuliuoti auditorijos emocijomis ir stiprinti naratyvus, kuriais bandoma sukelti nepasitenkinimą.

4. Laidose naudojama ir charakterizavimo technika – ji fiksuojama visose laidose. Vienas iš technikos apraiškos būdų, tai kuomet kviečiami tam tikri asmenys, kurie pristatomi kaip specifinės srities ekspertai, minimi informaciniai šaltiniai, apklausos ir panašiai. Apie karą Ukrainoje daugiausiai kalbėjo Audrius Butkevičius, jis laidų pradžioje buvo pristatomas kaip karo ekspertas, signataras buvęs KAM ministras, viename vaizdo įrašė pristatomas net kaip asmuo: „svarbius liudininkus apklausęs“. Vytautas Bakas – Seimo narys, taip pat ir Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto narys, tai suteikė svarumą ekspertiškumui karo temoje. Nuotoliniu būdu buvo kalbinamas Andrei Illarionov, pristatomas kaip buvęs Putino patarėjas, Serhej Krivonos – Ukrainos *armijos* generolas, Gary Tabach – JAV atsargos karininkas ir diplomatas, Agil Rustamzade – šiuolaikinio karo analitikas, Oleksij Melnik – geopolitikos ir karo ekspertas.

Rūta Janutienė dažniausiai buvo vedančiosios vaidmenyje, tačiau taip pat išreiškėdavo savo nuomonę arba pakreipdavo pašnekovus tam tikra linkme, ji pristatoma kaip žurnalistė. Karas Ukrainoje buvo ne tik Audriaus Butkevičiaus tema, prie jo neretai prisijungdavo žurnalistai Ričardas Čekutis ir Tomas Čyvas, bei visuomenininkas Sakalas Gorodeckis. Laidų pašnekovai buvo įvairūs Seimo nariai: Remigijus Žemaitaitis, Kęstutis Mažeika (aprašyme: ūkininkas, maisto saugos ekspertas Seimo narys, Dr. Kęstutis Mažeika), Agnė Širinskienė, Dainius Gaižauskas (aprašyme: Seimo nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto vicepirmininkas), Valius Ažuolas. Kviesti ir asmenys, kurie anksčiau ėjo pareigas Seime, prokuratūroje, kartais pristatomi buvusiomis pareigomis, o kartais esamomis: Valdas Tutkus – generolas, buvęs kariuomenės vadas; Kęstutis Vagneris – buvęs Viešojo intereso gynimo prokuroras, savanoriaujantis Ukrainoje, eksprokuroras; Naglis Puteikis – tautos ir teisingumo sąjungos pirmininko pavaduotojas; Naglis Puteikis – tautos ir teisingumo sąjungos pirmininko pavaduotojas; Kęstutis Skrebys – buvęs Seimo narys, buvęs ministras. Nepamiršta pakviesti ir filosofų, visuomenininkų, istorikų: Nida Vasiliauskaitė – filosofė; Raimondas Šimaitis, Raimonda Zaborė, Valdas Vižinis – visuomenininkai, Tomas Baranauskas – istorikas, publicistas (Dr. Tomas Baranauskas), Algimantas Kasparavičius – istorikas (Dr. Algimantas Gasparavičius). Kitų sričių specialistai: Vilius Kavaliauskas – kolekcininkas,

žurnalistas; Stasys Kaušinis – Lietuvos žmogaus teisių asociacijos narys; gydytojas psichiatras – Arvydas Akstinavičius. Vienoje paskutinių tirtų laidų, interviu davė Marius Skripkiūnas, anot vedėjos R. Janutienės, jis – turintis aukščiausią karinį laipsnį iš Ukrainos fronte kariaujančių lietuvių.

Nestinga ir paminėjimo, kad buvo skaitytos neįvardintos apklausos, Vokietijos laikraščiai, Jungtinių Amerikos Valstijų leidiniai ar žiūrėtos žinios, ypač, kai kalbama apie G. Landsbergį. Charakterizavimo technika padeda kurti įspūdį apie informacijos patikimumą ir autoritetą. Ekspertų pristatymas, jų pareigų ar titulų pabrėžimas gali turėti įtakos auditorijos suvokimui, stiprinti ryšį su pateikiama informacija. Technika gali būti panaudota manipuliacijai, kai pabrėžiamos tam tikros pašnekovų savybės ar pasiekimai, o jų šališkumas ar galimi interesai ar ne tokios reprezentatyvios gyvenimo detalės nutylimos.

5. Technika „paprasta liaudis“ naudojama, kai auditoriją bandoma įtikinti, kad idėjos yra teisingos ar geros, nes kilusios iš paprastų žmonių arba sudaromas įspūdis, jog suprantami eilinių žmonių poreikiai, tarsi tapatinamasi su jais. Laidose įprasta pabrėžti, kad Lietuva yra „maža, skurdi, socialiai neteisinga“ valstybė, taip sustiprinama tai, kad paprasti žmonės Lietuvoje kenčia dėl valdžios padarytų sprendimų.

Naudojama technika randama tokiuose teiginiuose kaip: *„žmonių kišenių tuštėjimas“*, *„vargšai žmonės, sumokėję pinigų“*. Tai priartina vedančiuosius prie „paprasto žmogaus“ problemų, kurių valdžia, anot jų, nesupranta. Taip pat minima ir švietimo, mokyklų tema: *„Mokyklos uždaromos greičiau, nei Putinas jas sprogdina Ukrainoje“*¹⁶² – ši metafora susijusi su kasdieniškais, kiekvienam suprantamais, įprastais dalykais ir taip bandoma sukurti emocinį ryšį, galbūt sukelti gailestį, pasipiktinimą. „Kanapių legalizavimas svarstomas, bet sunkieji narkotikai dalinami nemokamai Seime“ – ši frazė itin hiperbolizuota. Narkotikų tema yra viena iš tų temų, kuri kelia susipriešinimą visuomenėje, todėl taip išsireiškiant diskusijos dalyviai menkina valdžios veiksmus ją pašiepiant – šis pašiepimas lengvai atpažįstamas kiekvienam žmogui.

Kontrastas su „elitu“ arba „mes“ t.y. – paprasti žmonės prieš „juos“. Seimo nariai, valdančiojoje koalicijoje apibūdinami kaip „elitas“. Jau minėtas G. Landsbergis ir jo pravarde laidose „anūkas“, šis, anot diskusijos dalyvių, nesupranta „paprastų žmonių“ problemų ir gyvenime kylančių iššūkių, o užsiima užsienio reikalais ir pasaulio gelbėjimu. Šis metodas išryškinamas teiginiais, pabrėžiančiais Lietuvos socialines bei ekonomines problemas ir metaforomis, kurios hiperbolizuotai kritikuoja valdžios veiksmus, kurstydamos emocijas ir susipriešinimą. Dažnai naudojami kontrastai tarp „paprastų žmonių“ ir „elito“, ypač valdančiųjų, siekiant parodyti valdžią kaip atitolusią nuo visuomenės poreikių ir rūpesčių.

¹⁶² Oficialu: Ukrainos - mažai, Gabrielius Landsbergis regi Afriką. „Svetainės „YouTube“ vaizdo įrašas. Paskelbta „OpTV“ 2022 m. birželio 9 d. <https://www.youtube.com/watch?v=yqDDr6a4PkI>.

6. „Kortų kaladė“ – tai technika, kurią naudojant pateikiami palankūs faktai, o nepalankūs nutylimi. Kadangi visų teiginių patikimumas nebuvo tikrinamas, šią techniką galima susieti su prieš tai jau buvusia ir aptarta – charakterizavimo. Laidose pateikiama tik tai, kas naudinga tos dienos reportažui. Pašnekovai pateikti, kaip tam tikros srities ekspertai, tačiau apie kai kuriuos iš jų galima rasti ne tik nuopelnų, bet ir problemų su teisėsauga dėl šiurkštaus Konstitucijos pažeidimo; smurto artimoje aplinkoje; korupcijos; dokumentų klastojimą ir lėšų pasisavinimą ir t.t.

Pateikiant tik palankius faktus, o nutylint apie galimas problemas ar teisinę atsakomybę, galima sukurti iliuziją, kad Lietuvos politikų ar kitų asmenų, susijusių su karu Ukrainoje, yra neteisingi, o Rusijos politika ir veiksmai yra teisingi ir net pagrįsti. Palaipsniui šios technikos vartojimas paverčia minėtus asmenis neigiamą vertę kuriančius Ukrainai, kadangi auditorija, į kurią ši žinutė nukreipta, nesigilina į situaciją iš įvairių pusių, o priima tik tiek, kiek pasakoma laidose.

7. „Populiari nuomonė“ – kviečiama elgtis taip, kaip esą jau elgiasi visi kiti/dauguma. Šios technika „OpTV“ kanale naudojama subtiliai. Dažniausiai pasireiškia netiesiogiai, nebent skatinant aukoti Ukrainai, bet pervedant pinigus ne į paramos fondus – tik į nurodytą sąskaitą. „Populiarią nuomonę“ arba „bandwagon“ naudodami diskusijų dalyviai bando nuvertinti Lietuvos ir Ukrainos politinius sprendimus, NATO ar tvirtą poziciją. Formuojamas įspūdis, kad jų palaikymas Ukrainai, jų narystė NATO ar jų pasirengimas kovoti su Rusija yra nesugebėjimas tinkamai apskaičiuoti rizikos, kad šios šalys yra „pernelyg emocionales“, „per mažos“ ir nesupranta platesnio geopolitinio konteksto. Propagandiniai teiginiai gali būti pateikiami taip, kad juose tarsi „nesutikti“ su dauguma arba bandyti nurodyti, kad Lietuva ir Ukraina elgiasi „nepopuliariai“ dėl savo principingumo. Naudojant šią techniką, gali bandyti įtikinti, kad tie, kurie nesutinka su Lietuvos valdininkų veiksmais, yra „protingi“ ir „realistiški“, tuo tarpu tie, kurie palaiko Lietuvą, Ukrainą ir NATO, yra „naivūs“.

Populiariosios nuomonės būdu kvestionuojami tiek valdžios sprendimai, tiek parama: „*Idomu šioje situacijoje nebent matyti, kaip visi tie neabejoję kitokiu sprendimu vos prieš tris dienas mojavę vėliavėlėmis, perdažinęję troleibusus tikęsi tokiomis priemonėmis paveikti NATO vadus – kuo daugiau bus vėliavėlių, tuo labiau jie susigraudins ir gal persigalvos.*“¹⁶³; „*Tai aišku. Iš kur jie finansuos savo butus ir mašinas?*“¹⁶⁴. Šios frazės taikosi paveikti auditorijos nuomonę, jog Lietuvos ir NATO pastangos yra tuščios, o jų lyderystė – nesvarbi ar net žalinga Ukrainai. Tai skatina auditoriją manyti, kad NATO ir jos narių indėlis yra beprasmis, todėl nėra verta remti tokių iniciatyvų.

Silpninti paramą Ukrainai: skleidžiant abejones dėl paramos efektyvumo ir Ukrainos

¹⁶³ YouTube, Kas ir kiek uždirbo iš Ukrainos kančios? Vilniaus "skaidruomenė" atvirai skaičiuoja pelną, vaizdo įrašas, 2023 m. liepos 13 d., prieiga per 2024 m. lapkričio 23 d., <https://www.youtube.com/watch?v=6HzIXRX5jHI>.

¹⁶⁴ YouTube, Prekybą ukrainiečių pamestinukais užkardė eiliniai piliečiai!, vaizdo įrašas, 2023 m. liepos 12 d., prieiga per 2024 m. lapkričio 23 d., <https://www.youtube.com/watch?v=nv6Hop4KrI0>.

vadovybės veiksmų, mažinamas visuomenės noras remti Ukrainą. Jei tokie naratyvai įsigalės, NATO šalys gali susidurti su spaudimu mažinti karinę ir finansinę pagalbą. Menkinant NATO ir siekiama mažinti pasitikėjimą aljansu ir skatinti vidinius nesutarimus.

Apibendrinant, dažnai propagandos sklaidos technikos veikia kartu, sustiprindamos viena kitos poveikį. Pavyzdžiui, plūdimas kuria emocinį atsaką, o savybių perdavimas suteikia naratyvui papildomą įtaigą per asociacijas. Technikos naudojamos sistemingai, siekiant sustiprinti naratyvus – „Neverta remti Ukrainos, nes Ukrainoje – korupcija“ remiasi tiek „masinančiu neapibrėžtumu“, tiek „kortų kalade“, kad įtvirtintų auditorijos skepticizmą. „Paprasta liaudis“ ir „populiari nuomonė“ orientuotos į emocinį ryšį su auditorija, skatinant jas priimti naratyvus kaip „savaiame suprantamus“.

IŠVADOS

Naudojantis mokslinės literatūros analizės metodu, atlikus kokybinį tyrimą, paaiškėjo, kad netolimo karo būsena yra tinkama terpė propagandai skliti. Prie sklaidos prisideda tai, jog masinė komunikacija sąveikauja su socialiniais tinklais, kuriuose iš esmės gali skliti bet kokio pobūdžio informacija. Informacija nebūtinai patikrinta ir patikima, tačiau karo metu pasitikėjimas tradicine žiniasklaida gali sumažėti ir tiesos ieškoma internetinėje žiniasklaidoje – masinės komunikacijos priemonėse: socialiniuose tinkluose, šiuo atveju – „YouTube“.

Tyrimas atskleidė, kad internetinės žiniasklaidos kanalai gali skleisti propagandą. „OpTV“ atvejis parodė, kad formuojami įvairūs naratyvai, kurie formuoja visuomenės nuomonę pamažu, skatindami skepticizmą dėl paramos Ukrainai, Vakarų valstybių politikos ir Ukrainos valdžios gebėjimo veikti. Tirtose laidose ištirti šie naratyvai: „Valdžia viską slepia nuo eilinių žmonių“, „Valdžia skaldo visuomenę“, „Lietuvos valdžia atsainiai žiūri į gynybą“, „Lietuvos valdžia neremia Ukrainos, tik keliasi reitingus“, „Lietuvos valdantieji glaudžiai susiję su Rusija“, „Lietuvos valdžia provokuoja karą su Rusija“, „Lietuvos politikai kalti dėl to, kad Ukrainoje vyksta karas“, „Neverta remti Ukrainos, nes Ukrainoje – korupcija“, „Suaukota parama nepasiekia Ukrainos“, „NATO ir ES Ukraina nerūpi“. Naratyvai apima Lietuvos politikos, Ukrainos ir tarptautinės politikos diskursus. Lietuvos politikoje plečiama diskusija apie grėsmę valstybei. Prisidedama prie visuomenės poliarizacijos, formuojami ilgalaikiai įsitikinimai, kaip turėtų atrodyti „tinkama politika“. Ukrainos valstybės politinis diskursas apima naratyvus susijusius su parama, kuriuose pabrėžiamas priežastinis rėmas, teigiantis, jog problema įsišaknijusi ir nepataisoma. Keliamos abejonės dėl paramos suvaldymo, akcentuojama, jog lėšos negali padėti Ukrainai pasiekti tikslo – paramos. Tarptautinė politika ir jos diskursas skleidžia abejones dėl NATO ir ES patikimumo, taip pat aukština Azijos valstybes ir jų bendradarbiavimo kokybę, progresyvumą.

Kanale skleidžiamais naratyvais siekiama sukelti ilgalaikį efektą, kuomet keičiama arba sustiprinama auditorijos nuomonė. Vaizdo įrašai nepasižymėjo išskirtinumu, buvo išlaikomas nuoseklumas, naudojamas propagandos principas – kartojimas, kuris prisideda darant poveikį auditorijai, jog ši per ilgą laiką imtų tikėti sakomais teiginiais. Kuriant jau apibūdintus naratyvus, siekiama pakeisti auditorijos požiūrį į karą, valdžią, paramą, sąjungininkus. Naratyvus formavo vis kitaip įvardijamos tos pačios problemų priežastys, moralinis vertinimas bei siūlomi sprendimai. Tyrimas atskleidė propagandinių žiniasklaidos priemonių gebėjimą prisitaikyti prie informacinės aplinkos. Naratyvuose problema neretai rėminama skirtingais ar net prieštarais būdais, siekiant išlaikyti nuoseklų, neigiamą požiūrį į konkrečius veikėjus, valstybes ar institucijas. Nepriklausomai nuo to, koks veiksmas buvo atliktas – jis pateikiamas kaip netinkamas, o atsakomybė perduodama tiems patiems dalyviams.

Minėtieji aspektai leidžia teigti, jog tirtas kanalas yra susijęs su valstybės agresorės skleidžiama propaganda. Kuriamuose naratyvuose nurodoma tiek nacionalinės politikos, tiek pasaulinės politikos aspektai, todėl konstruojamas silpnumo jausmas ir nepasitikėjimas Lietuvos valstybe, kuriamas įspūdis, jog Vakarų sąjungininkės, reikalui esant, nevykdytų gynybinių susitarimų.

Tyrimo rezultatai atveria galimybes tolimesnėms propagandinių žiniasklaidos priemonių analizėms, ypatingai giliau nagrinėjant jų auditorijas. Pasirinkto kanalo peržiūrų skaičius išlieka aukštas, o kuriamas turinys viešinamas nuosekliai, tai rodo, kad auditorijos susidomėjimas išlieka, taip pat ir valstybių agresorių grėsmė. Tyrime ištirtas tik vienas iš daugelio propagandos kanalų, todėl tyrime gauti rezultatai gali padėti analizuoti informacinio karo dinamiką bei pastebėti grėsmes, iš pirmo žvilgsnio nekaltoje, informacinėje erdvėje.

PRIEDAI

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Dviejų pakopų srauto modelis (DPSM).....	10
2 pav. Patobulintas DPSM modelis.	10
3 pav. Vaizdo įrašų skaičius „OpTV“ YouTube kanale, kurių pavadinimo žodyje yra raidžių junginys „Ukrain“.....	27
4 pav. Rėminimas ir naratyvo „Valdžia viską slepia nuo eilinių žmonių“ sąsajos.....	32
5 pav. Rėminimas ir naratyvo „Valdžia skaldo visuomenę“ sąsajos.	34
6 pav. Rėminimas ir naratyvo „Lietuvos valdžia atsainiai žiūri į gynybą“ sąsajos.	35
7 pav. Rėminimas ir naratyvo „Lietuvos valdžia neremia Ukrainos, tik keliasi reitingus“ sąsajos. .	38
8 pav. Rėminimas ir naratyvo „Lietuvos valdantieji glaudžiai susiję su Rusija“ sąsajos.....	40
9 pav. Rėminimas ir naratyvo „Lietuvos valdžia provokuoja karą su Rusija“ sąsajos.	42
10 pav. Rėminimas ir naratyvo „Lietuvos valdžia provokuoja karą su Rusija“ sąsajos.....	44
11 pav. Rėminimas ir naratyvo „Neverta remti Ukrainos, nes Ukrainoje – korupcija“ sąsajos.....	45
12 pav. Rėminimas ir naratyvo „Suaukota parama nepasiekia Ukrainos“ sąsajos.....	47
13 pav. Rėminimas ir naratyvo „NATO ir ES Ukraina nerūpi“ sąsajos.....	48

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Propagandos analizės instituto išskirtos propagandos skleidimo technikos.....	15
2 lentelė. Rėmų tipai ir skiriamieji bruožai.	20
3 lentelė. Kodavimo sistema.....	24
4 lentelė. Minėtų „YouTube“ kanalų duomenys	25

VAIZDO ĮRAŠŲ SĄRAŠAS

1. „Ar Ukraina visuomet teisi? | Nuosprendžiai kitaminčiams JAV | Putino „antrininkai“.“ YouTube svetainės vaizdo įrašas, paskelbta „OpTV“ 2023 m. rugsėjo 21 d. Žiūrėta 2024 m. lapkričio 22 d. <https://www.youtube.com/watch?v=FzHz3T7CZkI&t=2s>.
2. „Ažuolas: sankcijų nėra – trašos turi važiuoti!/Lietuvos bukas užsispyrimas o kenkia ir Ukrainai.“ YouTube svetainės vaizdo įrašas, paskelbta „OpTV“ 2022 m. gegužės 3 d. Žiūrėta 2024 m. gruodžio 23 d. <https://www.youtube.com/watch?v=hzn5N1sal58>.
3. „Britų pozicija: ar įvyks „lūžio momentas“ Ukrainos-Rusijos kare?“ YouTube svetainės vaizdo įrašas, paskelbta „OpTV“ 2024 m. vasario 6 d. Žiūrėta 2024 m. lapkričio 22 d. <https://www.youtube.com/watch?v=R4K4eQR1vtc>.
4. „Butkevičius ir Čyvas: Kam jiems stipri Ukraina - Lenkijos bendrininkė?“ YouTube svetainės vaizdo įrašas, paskelbta „OpTV“ 2022 m. birželio 24 d. Žiūrėta 2024 m. lapkričio 28 d. <https://www.youtube.com/watch?v=eqIm6EokiMM>.
5. „Butkevičius kirta Ukraina besidangstantiems sukčiams: Patriotizmas paskutinė niekšo priebėga.“ YouTube svetainės vaizdo įrašas, paskelbta „OpTV“ 2024 m. vasario 15 d. Žiūrėta 2024 m. lapkričio 22 d. <https://www.youtube.com/watch?v=LlZQ5j8YVml&t=11s>.
6. „Butkevičius: Ukrainos poligone naujokai mokosi šaudyti iš I pasaulinio karo ginklų.“ YouTube svetainės vaizdo įrašas, paskelbta „OpTV“ 2022 m. birželio 8 d. Žiūrėta 2024 m. lapkričio 26 d. <https://www.youtube.com/watch?v=R8cXo-HRoR0>.
7. „Dėl ko Lenkija nebijo pyktis su Ukraina?“ YouTube svetainės vaizdo įrašas, paskelbta „OpTV“ 2023 m. rugsėjo 14 d. Žiūrėta 2024 m. lapkričio 22 d. <https://www.youtube.com/watch?v=MKRupDlqfOY&t=1s>.
8. „Eksprokuroras rado paramos Ukrainai Achilo kulną.“ YouTube svetainės vaizdo įrašas, paskelbta „OpTV“ 2023 m. rugsėjo 5 d. Žiūrėta 2024 m. lapkričio 22 d. <https://www.youtube.com/watch?v=ws5h6uTJf24&t=2s>.
9. „Eksprokuroras Vagneris: kam Lietuvoje kyla ranka savintis aukas Ukrainai?“ YouTube svetainės vaizdo įrašas, paskelbta „OpTV“ 2023 m. rugsėjo 5 d. Žiūrėta 2024 m. lapkričio 22 d. <https://www.youtube.com/watch?v=q4h42eC-bWQ>.
10. „Elito peštynės dėl „Paskambink Rusijai“ | Bidenas Vilniuje pateiks siurprizą? | F16 jau Ukrainoje?“ YouTube svetainės vaizdo įrašas, paskelbta „OpTV“ 2023 m. liepos 10 d. Žiūrėta 2024 m. gruodžio 12 d. <https://www.youtube.com/watch?v=Ktmj7P3XwOE>.
11. „Gaisras Ukrainoje vystosi „pagal planą“...“ YouTube svetainės vaizdo įrašas, paskelbta „OpTV“ 2024 m. sausio 31 d. Žiūrėta 2024 m. lapkričio 22 d. <https://www.youtube.com/watch?v=55skS9fniw0>.

12. „Garliava vėl bunda? | Mobilizacija už Bartoševičių: nuo partijos iki LRT | Ukraina: kas dabar bus?“ YouTube svetainės vaizdo įrašas, paskelbta „OpTV“ 2023 m. sausio 27 d. Žiūrėta 2024 m. gruodžio 4 d. <https://www.youtube.com/watch?v=vuwc83KLOvQ>.
13. „Genetiškai modifikuoti, suplėkė kviečiai? Atsargiai! Į Lietuvą plūsta neaiškūs produktai iš Ukrainos.“ YouTube svetainės vaizdo įrašas, paskelbta „OpTV“ 2023 m. rugsėjo 2 d. Žiūrėta 2024 m. lapkričio 23 d. <https://www.youtube.com/watch?v=S1fatquIAqA>.
14. „Illarionovas: derybų nebus, kol Putinas nepaims Kijevo/ukrainiečiams verčia rusų tankus mūsų ginklais.“ YouTube svetainės vaizdo įrašas, paskelbta „OpTV“ 2022 m. vasario 24 d. Žiūrėta 2024 m. gruodžio 3 d. <https://www.youtube.com/watch?v=1Sr6LsxIh6g>.
15. „Iš Ukrainos - ir prastos žinios/Oleksij Melnyk, karybos ir geopolitikos ekspertas – Kijevas.“ YouTube svetainės vaizdo įrašas, paskelbta „OpTV“ 2022 m. gegužės 2 d. Žiūrėta 2024 m. lapkričio 28 d. <https://www.youtube.com/watch?v=C6QkU1Ss60U>.
16. „Juodžiausia Anūko diena: Ukraina nori humanitarinio koridoriaus per Baltarusiją.“ YouTube svetainės vaizdo įrašas, paskelbta „OpTV“ 2022 m. birželio 6 d. Žiūrėta 2024 m. lapkričio 26 d. <https://www.youtube.com/watch?v=ji7PYm2y5MA>.
17. „Karo kazino: kodėl Amerika nebestato ant Ukrainos? | MAMA apdovanojimai – vyriškai.“ YouTube svetainės vaizdo įrašas, paskelbta „OpTV“ 2024 m. sausio 29 d. Žiūrėta 2024 m. gruodžio 10 d. <https://www.youtube.com/watch?v=6TtYMu-0DT0>.
18. „Kas ir kiek uždirbo iš Ukrainos kančios? Vilniaus „skaidruomenė“ atvirai skaičiuoja pelną.“ YouTube svetainės vaizdo įrašas, paskelbta „OpTV“ 2023 m. liepos 13 d. Žiūrėta 2024 m. lapkričio 23 d. <https://www.youtube.com/watch?v=6HzIXRX5jHI>.
19. „Kas pelnosi iš karo Ukrainoje?“ YouTube svetainės vaizdo įrašas, paskelbta „OpTV“ 2023 m. rugsėjo 2 d. Žiūrėta 2024 m. lapkričio 23 d. <https://www.youtube.com/watch?v=IA8vdSCUbvQ&t=4s>.
20. „Kęstutis Vagneris: „parama“ Ukrainai dažnai užsiima savanaudžiai.“ YouTube svetainės vaizdo įrašas, paskelbta „OpTV“ 2023 m. rugsėjo 3 d. Žiūrėta 2024 m. lapkričio 23 d. <https://www.youtube.com/watch?v=P5YL30oVaTM&t=2s>.
21. „Kodėl rusai nesijaučia pralaimintys?/Karo ekspertai turi tik vieną klausimą Ukrainos karo vadams.“ YouTube svetainės vaizdo įrašas, paskelbta „OpTV“ 2022 m. gegužės 5 d. Žiūrėta 2024 m. lapkričio 28 d. <https://www.youtube.com/watch?v=e6NhpWTRYBc>. YouTube.
22. „Kodėl turtingiausias Seimo narys neremia ukrainiečių savo pinigais?“ 2022 m. balandžio 8 d. Prieiga per 2024 m. lapkričio 28 d. <https://www.youtube.com/watch?v=Mj0QHal5kYE>.
23. „Kodėl Ukraina slėpė nuostolius/Kas Ukrainoje medžioja rusų generolus/ką nutyli mūsų pusė?“ YouTube svetainės vaizdo įrašas, paskelbta „OpTV“ 2022 m. birželio 6 d. Žiūrėta 2024 m. gruodžio 5 d. <https://www.youtube.com/watch?v=KeZxP5HYIas>.

24. „Kovotojus Ukrainoje rengiantis Butkevičius: „Vienas Bayraktaras yra nesąmonė“/paaiškino, kas vyksta.“ YouTube svetainės vaizdo įrašas, paskelbta „OpTV“ 2022 m. birželio 4 d. Žiūrėta 2024 m. lapkričio 16 d. <https://www.youtube.com/watch?v=7EoezKbu5u0>.
25. „Kur keliauja „parama Ukrainai“?“ YouTube svetainės vaizdo įrašas, paskelbta „OpTV“ 2024 m. vasario 24 d. Žiūrėta 2024 m. lapkričio 17 d. <https://www.youtube.com/watch?v=7EyqYtd41g4>.
26. „Landsbergis ir Lietuva prie suskilusios geldos: Ukrainą vers kapituliuoti? Kasparavičius per OpTV.“ YouTube svetainės vaizdo įrašas, paskelbta „OpTV“ 2024 m. liepos 4 d. Žiūrėta 2024 m. gruodžio 5 d. <https://www.youtube.com/watch?v=qsndbzvxBzc>.
27. „Landsbergis nebetiki Ukrainos pergale?/Europos skilimas/sankcijos neveikia/Kur ginklai, dėdės?“ YouTube svetainės vaizdo įrašas, paskelbta „OpTV“ 2022 m. birželio 13 d. Žiūrėta 2024 m. gruodžio 6 d. <https://www.youtube.com/watch?v=y6eAtoc41DM>.
28. „Lietuva šiurpina sąjungininkus/V. Landsbergis: Karaliaučių man prie karūnos!/Ukrainoje rusų persvara.“ YouTube svetainės vaizdo įrašas, paskelbta „OpTV“ 2022 m. liepos 4 d. Žiūrėta 2024 m. gruodžio 10 d. <https://www.youtube.com/watch?v=DJW9TfjiRI4>.
29. „Liudininkas plėšia kaukes nuo Ohmanų ir Miliūčių: influencerių kova už Ukrainą - suimtuota?“ YouTube svetainės vaizdo įrašas, paskelbta „OpTV“ 2023 m. rugsėjo 21 d. Žiūrėta 2024 m. lapkričio 23 d. https://www.youtube.com/watch?v=_nmLbPrbAQg.
30. „Oficialu: Ukrainos - mažai, Gabrielius Landsbergis regi Afriką.“ YouTube svetainės vaizdo įrašas, paskelbta „OpTV“ 2022 m. birželio 9 d. Žiūrėta 2024 m. lapkričio 27 d. <https://www.youtube.com/watch?v=yqDDr6a4PkI>.
31. „OpTV rado Stepukonį | Marodieriai prie Ukrainos atstatymo pinigų.“ YouTube svetainės vaizdo įrašas, paskelbta „OpTV“ 2024 m. sausio 31 d. Žiūrėta 2024 m. gruodžio 6 d. <https://www.youtube.com/watch?v=kaan4HX9zf4>.
32. „Paaiškino, kaip didieji paramos Ukrainai rėmėjai makliavoja su parama automobiliais.“ YouTube svetainės vaizdo įrašas, paskelbta „OpTV“ 2023 m. rugsėjo 2 d. Žiūrėta 2024 m. gruodžio 6 d. <https://www.youtube.com/watch?v=YkoehuRbNDQ&t=4s>.
33. „Prekybą ukrainiečių pamestinukais užkardė eiliniai piliečiai!“ YouTube svetainės vaizdo įrašas, paskelbta „OpTV“ 2023 m. liepos 12 d. Žiūrėta 2024 m. lapkričio 23 d. <https://www.youtube.com/watch?v=nv6Hop4KrI0>.
34. „Rusų, lenkų kalba - privaloma (teismas) | Ukraina: kontrapuolimas sustojo? | Potvynio zonoje – cholera.“ YouTube svetainės vaizdo įrašas, paskelbta „OpTV“ 2023 m. sausio 19 d. Žiūrėta 2024 m. gruodžio 23 d. <https://www.youtube.com/watch?v=nDiu-MdoKw8>.
35. „SKANDALAS Šimašius išmetė ukrainiečių dovaną: „Neša rytietišką filosofiją“.“ YouTube

- svetainės vaizdo įrašas, paskelbta „OpTV“ 2022 m. birželio 1 d. Žiūrėta 2024 m. lapkričio 16 d. <https://www.youtube.com/watch?v=eLAazMjiIhk>.
36. „Skandalingas ir keistas Putino interviu: Ukrainos nebuvo?!“ YouTube svetainės vaizdo įrašas, paskelbta „OpTV“ 2024 m. vasario 11 d. Žiūrėta 2024 m. lapkričio 22 d. <https://www.youtube.com/watch?v=4s9ZVtcGs2I&t=14s.YouTube>.
37. „Ukraina skęsta rietenose | JAV renkasi Izraelį | Ruskij mir Lietuvoje: Šimonytė rusifikuoja Lietuvą“ 2024 m. vasario 5 d. Prieiga per 2024 m. gruodžio 3 d. <https://www.youtube.com/watch?v=yMkVEBd9qYA>
38. „Ukrainoje vyksta bizniai: tarp Ukrainos oligarchų ir Rusijos!“ YouTube svetainės vaizdo įrašas, paskelbta „OpTV“ 2023 m. sausio 4 d. Žiūrėta 2024 m. lapkričio 26 d. <https://www.youtube.com/watch?v=KtZ1TKS0Z5Q>.
39. „Ukrainos armijos generolas Serhej Krivonos: negalima neįvertinti prieš/nuotaikos Ukrainoje.“ YouTube svetainės vaizdo įrašas, paskelbta „OpTV“ 2022 m. vasario 25 d. Žiūrėta 2024 m. lapkričio 15 d. <https://www.youtube.com/watch?v=i81yCmLnXWI>.
40. „Ukrainos gynėjai kalba apie „Kijevo šmėklą“ – lakūną asą/per 30 valandų numušė 6 rusų naikintuvus.“ YouTube svetainės vaizdo įrašas, paskelbta „OpTV“ 2022 m. vasario 26 d. Žiūrėta 2024 m. lapkričio 15 d. <https://www.youtube.com/watch?v=Ac4uAFAXLMw>.
41. „Ukrainos jiems tiesiog nėra: ji – ne žaidėjas, o pėstininko figūrėlė | karo propaganda Lietuvoje.“ YouTube svetainės vaizdo įrašas, paskelbta „OpTV“ 2023 m. sausio 14 d. Žiūrėta 2024 m. lapkričio 24 d. <https://www.youtube.com/watch?v=9vsZjDkZZyg>.
42. „Užblokavom Kaliningradą. Kas dabar bus? /Ar Macronas su Co atvežė saulę į Ukrainą?“ YouTube svetainės vaizdo įrašas, paskelbta „OpTV“ 2022 m. birželio 20 d. Žiūrėta 2024 m. gruodžio 10 d. <https://www.youtube.com/watch?v=W802MORiWCU>.
43. „Vakarai ieško preteksto stabdyti Ukrainą? | Kodėl pasipylė istorijos: „ukrainiečiai vagia pinigus?““ YouTube svetainės vaizdo įrašas, paskelbta „OpTV“ 2023 m. sausio 29 d. Žiūrėta 2024 m. lapkričio 26 d. <https://www.youtube.com/watch?v=8mezTJ4Midk>.
44. „Žemaitaitis kirto Nausėdai: kas jis šiandien - Ukrainos prezidentas ar Dianos liokajus?“ YouTube svetainės vaizdo įrašas, paskelbta „OpTV“ 2024 m. sausio 31 d. Žiūrėta 2024 m. gruodžio 6 d. <https://www.youtube.com/watch?v=Fy3Zay6B5PY>.
45. „Žemaitaitis režia: „valstybininkų“ mafija grobsto Lietuvą ir dangstosi parama Ukrainai.“ YouTube svetainės vaizdo įrašas, paskelbta „OpTV“ 2023 m. liepos 13 d. Žiūrėta 2024 m. lapkričio 23 d. <https://www.youtube.com/watch?v=6B4OiwXJIJ8>.
46. „Konservatorius medžiojo berniukus? | Skandalas Amerikoje: kas Ukrainoje kariauja auksiniais šaukštais?“ YouTube svetainės vaizdo įrašas, paskelbta „OpTV“ 2023 m. sausio 23 d. Žiūrėta 2024 m. gruodžio 3 d. <https://www.youtube.com/watch?v=yvawyrl6A7E>.

BIBLIOGRAFINIŲ NUORODŲ SĄRAŠAS

1. Beckerman, Gal. *The Importance of "Seeing" the War*. *Columbia Journalism Review*, 2007. http://www.cjr.org/behind_the_news/the_importance_of_seeing_the_w_1.php.
2. Bernays, Edward, and Mark Crispin Miller. *Propaganda*. Vilnius: Kitos knygos, 2021.
3. Bishop, D. M. "Propagandized Adversary Populations in a War of Ideas." *Journal of Advanced Military Studies* 12, no. 1 (2021): 128–148. <https://doi.org/10.21140/mcu.20211201006>.
4. Bitinas, Bronislovas, Lina Rupšienė, and Vilma Žydžiūnaitė. *Kokybinių tyrimų metodologija: Vadovėlis vadybos ir administravimo studentams*. 2008.
5. Boehm, J., et al. „Two Sides of the Same Coin? Analysis of the Web-Based Social Media with Regard to the Image of the Agri-Food Sector in Germany.“ *Food System Dynamics* 3 (2010): 264–278.
6. Carruthers, Susan L. *The Media at War: Communication and Conflict in the Twentieth Century*. 2nd ed. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2011.
7. Collin, P. H., ed. *Dictionary of Government and Politics*. 2nd ed. London: Routledge, 1998, p. 194.
8. Denisenko, Viktor. „Kremliaus Propagandinių Matricų, Taikomų Baltijos Šalims ir Ukrainai, Panašumai ir Skirtumai.“ *Žurnalistikos Tyrimai* 11 (2017): 103–121. <https://doi.org/10.15388/ZT/JR.2016.11.10752>.
9. Entman, Robert M. „Cascading Activation: Contesting the White House's Frame After 9/11.“ *Political Communication* 20, no. 4 (2003): 415–432. <https://doi.org/10.1080/10584600390244176>.
10. Entman, Robert. „Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm.“ *The Journal of Communication* 43 (1993): 51–58. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1993.tb01304.x>.
11. Fellows, E. W. „'Propaganda': History of a Word.“ *American Speech* 34, no. 3 (1959): 182–189.
12. Fiske, Susan T., and Shelley E. Taylor. *Social Cognition*. New York: McGraw-Hill, 1991.
13. Fitzmaurice, K. "Propaganda." 2018. <https://doi.org/10.26522/brocked.v27i2.580>.
14. Foucault, Michel. *The Archaeology of Knowledge*. Pantheon Books, 1972.
15. Gheyle, Niels, and Tom Jacobs. „Content Analysis: A Short Overview.“ Ghent University, 2017.
16. Habermas, Jürgen. *The Theory of Communicative Action, Volume 1: Reason and the Rationalization of Society*. Beacon Press, 1981.

17. Henderson, E. H. „Toward a Definition of Propaganda.“ *Journal of Social Psychology* 18, no. 1 (1943): 71–87.
18. Jowett, G. S., and V. O'Donnell. *Propaganda & Persuasion*. 5th ed. Thousand Oaks: SAGE Publications, 2012.
19. Kluver, Z., Cooley, S., Hinck, R., and Cooley, A. *Propaganda: Indexing and Framing and the Tools of Disinformation*. Oklahoma State University, 2020.
20. Koppang, H. „Social Influence by Manipulation: A Definition and Case of Propaganda.“ *Middle East Critique* 18, no. 2 (2009): 117–143.
21. Kordan, B. „Russia's War Against Ukraine: Historical Narratives, Geopolitics, and Peace.“ *Canadian Slavonic Papers* 64, no. 2–3 (2022): 162–172.
<https://doi.org/10.1080/00085006.2022.2107835>.
22. Krippendorff, Klaus. *Content Analysis*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, 2019.
<https://doi.org/10.4135/9781071878781>.
23. Lai, Amanda, and W. M. To. „Content Analysis of Social Media: A Grounded Theory Approach.“ *Journal of Electronic Commerce Research* 16, no. 2 (2015): 138–152.
24. Lasswell, H. D. „The Structure and Function of Communication in Society.“ In *The Communication of Ideas*, edited by L. Bryson, 37–51. New York: Harper and Row, 1948.
25. Lrytas.lt. 2023. „I. Šimonytė: didžiausia Lietuvos parama Ukrainai suteikta praėjusiais metais – ji siekė 660 mln. eurų.“ *Lrytas*.
<https://www.lrytas.lt/lietuvosdiena/aktualijos/2023/01/12/news/i-simonyte-didziausia-lietuvos-parama-ukrainai-suteikta-praejusiais-metais-ji-sieke-660-mln-euru-25779240>.
26. LRT. *LRT Tyrimas. Lietuvos Penktoji Kolona: Rusijos Propaganda Platina „Šeimos Gynėjai“, Sektos ir Knygų Apie Staliną Leidėjai*. Rugsėjo 21, 2022.
<https://www.lrt.lt/naujienos/lrt-tyrimai/5/1700792/lrt-tyrimas-lietuvos-penktoji-kolona-rusijos-propaganda-platina-seimos-gynejai-sektos-ir-knygu-apie-stalina-leidejai>.
27. LRT.lt. 2023. „Signatarų namų balkonėlyje – netikėtas Grybauskaitės pasirodymas ir Landsbergio žodis: 'Mažiausiai mums reikia vidaus peštynių'.“ LRT.
<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/1617149/signataru-namu-balkonelyje-netiketas-grybauskaites-pasirodymas-ir-landsbergio-zodis-maziausiai-mums-reikia-vidaus-pestyniu>.
28. Maliukevičius, Nerijus. *Rusijos Informacijos Geopolitikos Potencialas ir Sklaida Lietuvoje*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2009. ISBN 9786090705421.
29. Marais, Willem, and Mattias Linström. „Qualitative News Frame Analysis: A Methodology.“ *Communitas* 17 (2012): 21–38.

30. Martišius, Mantas. *Atsargiai – Propaganda*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2022. <https://doi.org/10.15388/vup-book-0023>.
31. Mažeikis, Gintautas. *Propaganda ir Simbolinis Mąstymas*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2011. ISBN 9789955125754.
32. McGonagle, Thomas. „Fake News: False Fears or Real Concerns?“ *Netherlands Quarterly of Human Rights* 35, no. 4 (2017): 203–209. <https://doi.org/10.1177%2F0924051917738685>.
33. McQuail, Denis. *Mass Communication Theory: An Introduction*. 5th ed. London: Sage, 2006.
34. McQuail, Denis. *McQuail's Mass Communication Theory*. 6th ed. London; Thousand Oaks, Calif: Sage Publications, 2010.
35. Nevinskaitė, Laima. *Šiuolaikinės Medijos ir Masinės Komunikacijos Teorijos: Mokomoji Knyga*. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2011.
36. O'Shaughnessy, Nicholas. „The Death and Life of Propaganda.“ *Journal of Public Affairs* 12, no. 1 (2012): 29–38, p. 33. <https://doi.org/10.1002/pa.377>.
37. Ognyanova, Katerina, David Lazer, R. E. Robertson, and Christopher Wilson. „Misinformation in Action: Fake News Exposure Is Linked to Lower Trust in Media, Higher Trust in Government When Your Side Is in Power.“ *The Harvard Kennedy School (HKS) Misinformation Review* 1, no. 3 (2020).
38. Oleinik, A., and V. Paniotto. „Propaganda Channels and Their Comparative Effectiveness: The Case of Russia's War in Ukraine.“ *International Sociology* 39, no. 3 (2024): 217–240, p. 233. <https://doi.org/10.1177/02685809241232637>.
39. OpTV. (n.d.). „Jūsų tiesa“ [YouTube kanalas]. YouTube. https://www.youtube.com/@OpTV_jusu_tiesa.
40. *Oxford English Dictionary*. 3rd ed. 2011. <http://dictionary.oed.com>.
41. Puodžiūnas, Vaidotas. *Viešosios Komunikacijos Technologijos ir Inovacijos: Mokomoji Knyga*. 2013.
42. Reporters Without Borders. *Two Years of War in Ukraine: More than 1,500 Journalists and 150 Media Supported by RSF*. RSF, February 23, 2023. <https://rsf.org/en/two-years-war-ukraine-more-1500-journalists-and-150-media-supported-rsf>.
43. Rich, G. J., Kumar, V. K., Farley, F. H., Kumar, V. K., and Rich, G. J. *Handbook of Media Psychology: The Science and The Practice*. 2024th ed. Cham: Springer Nature Switzerland, 2024. <https://doi.org/10.1007/978-3-031-56537-3>.

44. Ross, S. H. „Understanding Propaganda: The Epistemic Merit Model and Its Application to Art.“ *The Journal of Aesthetic Education* 36, no. 1 (2002): 16–30.
45. Savukynas, Ričardas. *Kaip Nugalėti Propagandą. Mąstymo Spąstai arba Mąstymo Klaidų Naudojimas Propagandoje*. LK SKD, 2020.
46. Shabo, M. E. *Techniques of Propaganda and Persuasion*. Prestwick House, Inc., 2008.
47. Shen, Feng, Laura Ahern, and Michael Baker. „The Influence of Media Frames on Public Opinion and Support for Economic Policy.“ *Journal of Political Communication* 31, no. 2 (2014): 158–177. <https://doi.org/10.1080/10584609.2014.894160>.
48. Soares, F. B., A. Gruzd, and P. Mai. „Falling for Russian Propaganda: Understanding the Factors that Contribute to Belief in Pro-Kremlin Disinformation on Social Media.“ *Social Media + Society* 9, no. 4 (2023). <https://doi.org/10.1177/20563051231220330>.
49. Taylor, Philip M. *Munitions of the Mind: A History of Propaganda from the Ancient World to the Present Era*. 3rd ed. Manchester: Manchester University Press, 2003.
50. Tankard, James W., Jr. „The Empirical Approach to the Study of Media Framing.“ In *Framing Public Life: Perspectives on Media and Our Understanding of the Social World*, edited by Stephen D. Reese, Oscar H. Gandy, and August E. Grant, 95–106. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 2001.
51. Terkildsen, Nadine, and Frank Schnell. „How Media Frames Move Public Opinion: An Analysis of the Women’s Movement.“ *Political Communication* 5, no. 4 (1997). <https://doi.org/10.1177/106591299705000408>.
52. Tidikis, Raimondas. *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Lietuvos teisės universitetas, 2003.
53. Toal, Gerard. „The Postmodern Geopolitical Condition: States, Statecraft, and Security at the Millennium.“ *Annals of the Association of American Geographers* 90 (2004): 166–178. <https://doi.org/10.1111/0004-5608.00192>.
54. U.S. Department of State. n.d. „U.S. Security Cooperation with Ukraine.“ *U.S. Department of State*. <https://www.state.gov/u-s-security-cooperation-with-ukraine/>.
55. Vaišnys, A., L. Kasčiūnas, M. Jastramskis, V. Keršanskas, D. Buinauskas, L. Kojala, S. Klimanskis, M. Garbačiauskaitė-Budrienė, ir Š. Legatas. *Rusijos Propaganda: Analizė, Įvertinimas, Rekomendacijos*. Vilnius, 2017.
56. Valstybės saugumo departamentas ir Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie krašto apsaugos ministerijos. *Grėsmių Nacionaliniam Saugumui Vertinimas*. 2024.

SUMMARY

Discourses and framing strategies of the war in Ukraine: analyzing narratives in Lithuanian online media is a master thesis by Greta Labenskaitė.

This paper applies Robert M. Entman's theory of framing to analyse how the state of war affects the information field, how propaganda emerges in it, and what narratives about the war in Ukraine are formed in Lithuanian online media. Using qualitative content analysis, the material is analysed through the frames of problem, cause, morality, solution proposition, and propaganda techniques by viewing selected videos from a selected channel.

Research problem: what narratives about the war What are the narratives about the war in Ukraine constructed in Lithuanian online propaganda media? The analysis will seek to understand what narratives are created and what methods are used to inform and influence audience opinion. "OpTV" YouTube channel is actively involved in shaping public opinion, it is important to analysis, this thesis aims to examine what narratives about the war in Ukraine are shaped by the propaganda, online channel "OpTV", and what propaganda techniques are used for this purpose. To achieve this goal, the following objectives are set: to define, based on the scientific literature the concept of propaganda, discuss the role of the media in the creation of propaganda narratives In the context of war; empirical research, and qualitative content analysis to determine, using empirical qualitative study, which narratives about the war in Ukraine are created in the Lithuanian online propaganda media in Ukraine. identify and define the propaganda dissemination techniques used to shape these narratives. The object of the Master's thesis is the representation of the war in Ukraine in Lithuanian Ukraine in the online media - the propaganda channel "OpTV".

The study shows that online media channels can spread propaganda. "The case of "OpTV" showed that different narratives are being shaped, which are gradually shaping public opinion, encouraging scepticism about support for Ukraine, Western policies and the ability of the Ukrainian government to act. The following narratives were explored in the programmes studied: "The government hides everything from ordinary people", "The government divides society", "The Lithuanian government is negligent in defence", "The Lithuanian government does not support Ukraine, it just raises ratings", "The Lithuanian government is closely linked to Russia", "The Lithuanian government is provoking a war with Russia", "Lithuanian politicians are guilty of the fact that Ukraine is at war", "There is no point in supporting Ukraine because of the corruption in Ukraine", "The donated aid does not reach Ukraine", "NATO and the EU do not care about Ukraine". The narratives span the discourses of Lithuanian politics, Ukraine and international politics. The debate on the threat to the state is broadening in Lithuanian politics.